

GÜMRÜK VE TİCARET UZMANLARI DERNEĞİ

GÜMRÜK ve TİCARET

YIL: 11 • SAYI: 33 • Ocak-Mart 2013

- TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL DEĞERLENDİRME
- TÜRKİYE'NİN KÜRESEL REKABET POZİSYONU
- YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ
- İHRACATTA YERİNDE GÜMRÜKLEME VE İZİNLİ GÖNDERİCİ
- RÖPORTAJ: JALE ARSLAN
- HIZLI KARGO TAŞIMACILIĞINDA DOLAYLI TEMSİL
- ORTAK TRANSİT "HIZLI, RAHAT, GÜVENLİ, EKONOMİK"
- eTIR PROJESİ
- BAĞLAYICI MENŞE BİLGİSİ VE ONAYLANMIŞ İHRACATÇI YETKİSİ
- 6102 SAYILI (YENİ) TÜRK TİCARET KANUNU'NUN TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELERİ
- GARANTİ VE SATIŞ SONRASI HİZMET YETERLİLİK BELGELERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA DÜZENLENMESİ
- TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİ VE ÜRÜN İHTİSAS BORSASI
- DOING BUSINESS 2013 RAPORU GENEL DEĞERLENDİRME
- DOING BUSINESS 2013 RAPORU VERGİ ÖDEMELERİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER
- YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ UYGULAMASI İLE GÜMRÜKLERDE YENİ DÖNEM BAŞLIYOR
- NOBEL BARIŞ ÖDÜLÜ AB'YE GİTTİ...

SR

SİR GÜMRÜK
MÜŞAVİRLİĞİ LTD.ŞTİ.

"Mükemmel Gümrüğün Katalizörü Bilgi" (WCO)

www.sir.com.tr

Genel Merkez
K.Bakkalköy Mah. Işıklar Caddesi Nergis Sok. No:13 Ataşehir / İSTANBUL
Telefon : 0216 577 70 77 Fax : 0216 573 00 74

Halkalı İrtibat Ofisi
Halkalı Gümrük Müdürlüğü TIR Çıkış Kapısı yanı Halkalı / İSTANBUL
Telefon : 0 212 678 49 98 Fax : 0 212 678 49 99

Sabiha Gökçen İrtibat Ofisi
Sabiha Gökçen Havaalanı Kargo Terminali A 17 Kurtköy / PENDİK
Telefon : 0 216 685 12 42-685 11 39 Fax : 0 216 685 10 67

A.H.L İrtibat Ofisi
Atatürk Havalimanı Kargo Terminali Kat:2 No:A33
Telefon :0533 761 27 14

Ankara Mobil Ofis
Telefon :0530 468 92 84

Bursa Şube
Beşevler Mah. Aktaş Sk. Pars İş Merkezi No:5 Kat:1 D:1-2 Nilüfer /BURSA
Telefon : 0 224 443 51 31 Fax : 0 224 443 51 32

İzmir Şube
Alsancak Mah. Cumhuriyet Bulvarı Sevil2 İş.Mrk. No:302 Kat:2 Konak / İZMİR
Telefon : 0 232 464 55 59-53-20 Fax : 0 232 464 55 68

Eskişehir Şube
Org.San.Böl. İş ve Tic. Mrk. No :16 ESKİŞEHİR
Telefon : 0 222 236 23 09-10 Fax : 0 222 236 23 11

Kocaeli Şube
Hacı Halil Mah. Akova İş Merkezi No:2 Kat:3 D:12 Gebze / KOCAELİ
Telefon : 0 262 642 70 60 Fax : 0 262 642 75 20

GÜMRÜK ve TİCARET

GÜNCEL GÜMRÜK VE TİCARET DERGİSİ

YIL: 11

SAYI: 33

2013

SAHİBİ

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği Adına
Yönetim Kurulu BAŞKANI
Sinem TAŞTAN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Sibel BAVLI

YAYIN KURULU

Kenan AKÇA
Işıl Emine AVCI
Seçil TIRELİ
Sibel BAVLI
Hüseyin Kutlu KÖYÇÜ
Ruken MERMER
Kamuran BÜYÜKKOL
Hakan TUNÇAĞIL

GÜMRÜK VE TİCARET UZMANLARI DERNEĞİ YÖNETİM KURULU

Sinem TAŞTAN
Ahmet HOCA
Fethi SEZGİN
Sibel BAVLI
Hazal SAYALGI

YÖNETİM ADRESİ

Necatibey Mahallesi Konya Sokak
No: 3 / 76 Ulus / Altındağ
Tel : 0 312 306 86 14
Faks : 0 312 306 87 15
E-posta : gud@gud.org.tr
www.gud.org.tr

ABONELİK

Yıllık 4 adet dergi için abonelik bedeli
KDV Dahil 40.00 TL'dir.
Abonelik ve ayrıntılı bilgi taleplerinizi,
gud@gud.org.tr e-posta adresine veya
(312) 306 87 15 no'lu faksa iletebilirsiniz.

ISSN: 1303-7722

Gümrük ve Ticaret Dergisi Tasarımı ve Basımı
Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.
tarafından gerçekleştirilmiştir.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza No: 5/15
Gimat / Yenimahalle - ANKARA
Tel: 0 312 397 16 17 • Faks: 0 312 397 03 07
basaktanitim@gmail.com

Copyright © 2012-2013 Gümrük ve Ticaret
Uzmanları Derneği Her hakkı saklıdır.
Yaygın süreli yayındır.
Üç Ayda bir yayınlanır.
Dergi'de yayımlanan yazılardaki görüşler
yazarlarına aittir

İÇİNDEKİLER

- 2** YÖNETİM KURULU
- 3** EDITÖRDEN
- 4** TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI:
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL DEĞERLENDİRME
Baş BİÇİMSEVEN
- 14** TÜRKİYE'NİN KÜRESEL REKABET POZİSYONU
Umut AKABAY
- 22** YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ
Bülent Emre YASAL
- 30** İHRACATTA YERİNDE GÜMRÜKLEME VE İZİNLI GÖNDERİCİ
Mehtap ARDIÇ TİREN
- 36** RÖPORTAJ: JALE ARSLAN
- 42** HIZLI KARGO TAŞIMACILIĞINDA
DOLAYLI TEMSİL
A. Kadir ÖZGEN
- 53** ORTAK TRANSİT "Hızlı, Rahat, Güvenli, Ekonomik"
Özay KUTLU
- 59** eTIR PROJESİ
Ruken MERMER
- 63** BAĞLAYICI MENŞE BİLGİSİ VE ONAYLANMIŞ
İHRACATÇI YETKİSİ
Damla EŞREFOĞLU
- 68** 6102 SAYILI (YENİ) TÜRK TİCARET KANUNU'NUN
TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASINA YÖNELİK
DÜZENLEMELERİ
Özkan ARSLAN
- 76** GARANTİ VE SATIŞ SONRASI HİZMET YETERLİLİK
BELGELERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA DÜZENLENMESİ
H. Kutlu KÖYÇÜ
- 81** TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİ VE
ÜRÜN İHTİSAS BORSASI
Bihter İLTER
- 89** DOING BUSINESS 2013 RAPORU GENEL DEĞERLENDİRME
Aysun ATIL
- 99** DOING BUSINESS 2013 RAPORU
VERGİ ÖDEMENEYİ DAİR DEĞERLENDİRMELER
Hülya SOYLU
- 105** YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ UYGULAMASI İLE
GÜMRÜKLERDE YENİ DÖNEM BAŞLIYOR
Cahit SOYSAL
- 109** NOBEL BARIŞ ÖDÜLÜ AB'YE GİTTİ...
Emrah ASLAN

YÖNETİM KURULUNDAN

Gümrük ve Ticaret dergimizin yeni sayısı ile Dernek Yönetim Kurulu olarak üyelerimize ve okurlarımıza saygılar sunarız. Özellikle Bakanlığımız'a yeni başlayan 13'üncü promosyon Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcıları ile yeterlilik sınavını başarı ile veren 10'uncu promosyon Gümrük ve Ticaret Uzmanlarını tekrar tebrik ederiz.

2012 yılı özel sayısından bugüne kadar Derneğimiz yine yoğun bir gündem ile uğraştı. 10 Mart 2013 tarihinde İstanbul'da Gümrük Müşavir Yardımcıları Derneği işbirliği ile Gümrük Zirvesi gerçekleştirdik. Zirveye, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri, Gümrük Müşavirleri ve Gümrük Müşavir Yardımcıları katılım sağladı. Katılımcıların memnuniyeti, Gümrük ve Ticaret Uzmanlarının bilgi ve tecrübelerini aktarmada da başarılı olduğunu açık bir şekilde gösterdi. Zirveye gönüllü olarak katkı verenlere tekrar teşekkür ederiz.

Bu noktada yaklaşmakta olan bir etkinliğimizi de sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyarız. Yönetim

Kurulumuz ve gönüllü Gümrük ve Ticaret Uzmanlarımız ile yaklaşık iki aydır "Lojistik Sempozyumu" hazırlıkları ile meşgulüz. Akademik çevre, iş dünyası ve bürokratlar gibi geniş bir kesimi içine alacak etkinliğimizi Haziran ayı içinde gerçekleştirmeyi planlıyoruz. Detaylı bilgileri ilerleyen günlerde sizlerle paylaşacağız.

Derneğimizin sürekli uğraşlarından biri de dergimizin hazırlanması ve dağıtımı. Bu sayımızda gerek Gümrük ve Ticaret Uzmanlarımızın gerekse üyelerimiz haricinde konusunda yetkin kişilerin büyük katkısı oldu. Ticaretin veya daha genel çerçevede iş ortamının iyileştirilmesine yönelik gelişmeleri ve değerlendirmeleri esas alan bu sayımız da tatmin edici bilgilerle donatıldı. Bundan sonraki sayılarımızın da sizlerin katkısı ile zenginleşeceğinden eminiz.

Saygılarımızla.

Sinem TAŞTAN
Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği Başkanı

EDİTÖRDEN

Değerli okurlarımız,

33'üncü sayımızı sizlerle paylaşmanın mutluluğunu duyuyoruz. İş çevrelerinin gündemini sürekli meşgul eden ticari işlemler ve süreçlerle ilgili gelişmeleri bulabileceğiniz bu sayımızı beğenilerinize sunuyoruz. Bu konuyu seçmemizin nedenleri üzerinde biraz açıklama yapmak faydalı olacaktır.

Malcolm Waters tarafından küreselleşme şu şekilde tanımlanmaktadır: "Coğrafyanın toplumsal ve kültürel düzenlemelere dayattığı kısıtlamaların azaldığı, insanların bu azalmayı giderek daha çok fark etmeye başladıkları bir toplumsal süreçtir küreselleşme."¹ **Küreselleşme bir sonuç değil bir süreçtir;** karşılıklı etkileşimlerin ve bölgelerarası akışın genişleyen kapsamı, hızlanan ve derinleşen etkisidir.

Ekonomik olduğu kadar sosyal, siyasal, kültürel vs. yönleri de bulunan bu sürecin, ekonomik anlamda üç boyutu dikkat çekicidir: Ticari küreselleşme, mali küreselleşme ve üretimin küreselleşmesi/sınai küreselleşme. Ticari, mali ve sınai küreselleşme aslında malların, hizmetlerin ve sermayenin önündeki "ulusal engellerin" kaldırılması, tüm dünya tek bir pazarmışçasına serbest hareket imkânının sağlanması ve bu suretle uluslararası bağımlılığın artması demektir.

İktisadi büyümesini artırmak veya mevcut büyümesini sürdürmek isteyen ülkeler, küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan olabildiğince yararlanmayı amaçlamaktadır. Bunun için de gerek yasal gerek

altyapı çalışmalarını bu yönde şekillendirmektedir. Örneğin, yabancı doğrudan yatırımları ülkeye çekmek için elektrik şebekesine erişimin kolaylaştırılması, uluslararası mal ticaretinin hızlandırılması için gümrükte talep edilen belge sayısının azaltılması, döviz cinsinden kredi teminini kolaylaştırmak adına damga vergisi ve harç müstesnası getirilmesi gibi uygulamalar ülkelerin bu yönde yaptığı çalışmalardan sadece birkaçıdır.

Bu türlü bir sistem tasarımında da doğal olarak ulusal aktörler (devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları, firmalar, bireyler) arasında uzlaşma ve işbirliği ön plana çıkmaktadır.

Dergimizin bu sayısında ticari küreselleşmeden azami faydayı sağlamak üzere yapılanlar veya yapılması gerekenler üzerinde durulmaktadır. Zira günü geçmiş ticari prosedürler nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok fazla zaman ve para kaybı yaşanmaktadır. APEC² tarafından yapılan bir çalışmaya göre, ortalama bir ticari işlem, bankalar, araçlar, müşavirler ve nakliyecilerin de içinde bulunduğu 27-30 civarında taraf içermektedir. Sadece resmi kurumlar için değil, aynı zamanda ilgili diğer işletmeler için yaklaşık 40 belge gerekli olmaktadır. Genellikle 200'ün üzerinde bilgi talep edilmekte olup, bunlardan en az %60-70'i yeniden tuşlanmakta ve %15'i 30 defa yeniden yazılmaktadır.

Ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin kavramsal çerçeve ile başlayan, gümrük ve ticaret uygulamaları ile devam eden dergimizi keyifle okumanız dileğiyle....

Sibel BAVLI
S.Bavli@gtb.gov.tr

¹ Gordon Marshall, "Sosyoloji Sözlüğü", Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999

² APEC Business Advisory Council, 1996. "1996 Report to Economic Leaders."

TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL DEĞERLENDİRME

Banış BİÇİMSEVEN

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
B.Bicimseven@gtb.gov.tr

1- Giriş

Ticaretin kolaylaştırılması uzun yıllardan beri uluslararası ticaretin gündemini işgal eden en önemli konulardan biri olmayı sürdürmektedir. Aslında bu konuda sonu olmayan ve sürekli bir iyileştirme ve kolaylaştırma sürecinden bahsetmek daha doğru olacaktır. Zira ekonominin ve kamu yönetiminin değişen ihtiyaç ve öncelikleri ticaretin kolaylaştırılması konusundaki gündemi belirleyen en önemli etkenlerdendir.

Ticaretin kolaylaştırılması konusundaki yaklaşımlar genel olarak değerlendirildiğinde bunların daha çok konu hakkındaki uluslararası anlaşmaların hayata geçirilmesine ilişkin yuka-

rıdan aşağı gerçekleşen süreçler olduğu göze çarpmaktadır. Oysa Grainger, ticaretin kolaylaştırılmasının daha çok operasyonel yönü ağır basan aşağıdan yukarı bir süreç olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağını ifade etmektedir.¹ Yukarıdan aşağı yaklaşım ticari işlem maliyetlerinin genel ekonomik ve ticari göstergeler üzerindeki etkilerini ön plana koyan makro bir yaklaşım getirirken, aşağıdan yukarı operasyonel odaklı yaklaşım ise ticari işlem maliyetlerindeki azalmaların firma düzeyinde sağladığı avantajları ele alan mikro anlayışı benimsemektedir.

¹ Grainger (2011)

Bu nedenle ticaretin kolaylaştırılmasının, iktisatçıların daha çok tarifeler üzerindeki müzakereler çerçevesinde yürüte geldikleri tartışmaların yanında, uluslararası ticaretin işlem süreçleri boyutunu ön plana çıkaran operasyonel ağırlıklı bir yaklaşımla da ele alınması gerekmektedir.² Genel olarak literatüre bakıldığında iktisatçıların bakış açısı ile kaleme alınmış birçok yayına rastlanırken, ticaretin kolaylaştırılmasını operasyonel bakış açısıyla ele alan yayınlarda büyük bir kıtlık göze çarpmaktadır.

2- Tanımlar

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ticaretin kolaylaştırılmasını; uluslararası ticarete konu eşyaya ilişkin verilerin toplanmasını, ilgili birimlere sunulmasını, iletişimini ve işlenmesini içeren ticari işlem süreçlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması olarak tanımlamıştır.³

Birleşmiş Milletler Ticaretin Kolaylaştırılması ve Elektronik İş Merkezi (UN/CEFACT) ise ticaretin kolaylaştırılmasını; işlem süreçleri ile eşyanın satıcıdan alıcıya ulaşması ve buna ilişkin ödemenin gerçekleştirilmesi için gerekli olan bilgi akışının basitleştirilmesi, standartlaştırılması ve uyumlaştırılması olarak tanımlamaktadır.⁴

Bir başka tanımlamada ise ticaretin kolaylaştırılması dar anlamıyla; eşyanın ve buna ilişkin bilgi ve belgelerin sınır aşan ticari süreçlerdeki dolaşımının etkinliğinin artırılması olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamda ise ticari işlemlerin yürütüldüğü gümrük ve mevzuat ortamındaki profesyonellik ve saydamlığın geliştirilmesi

yanında bu konudaki standartların uyumlaştırılması ile ulusal ve bölgesel düzeydeki mevzuata uygunluğun sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Yukarıdaki yaklaşımdan hareketle; tanımlama “sınır” ve “sınır içi” unsurlar olarak ayrıştırılarak ifade edildiğinde; ticaretin kolaylaştırılması limanların ve gümrüklerin etkinliğinin artırılması gibi “sınır” unsurları ile mevzuatın iyileştirilmesi ve bilgi teknolojilerinin etkin kullanımına imkân verecek hizmet altyapısının geliştirilmesi gibi “sınır içi” unsurları bir araya getiren eylemler bütünü olarak ortaya çıkmaktadır.⁵

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü’nün (APEC) tanımına göre ise ticaretin kolaylaştırılması; uluslararası sınır aşan ticaretin maliyetini artıran ve gerçekleşmesini geciktiren ya da engelleyen gümrük ve diğer idari işlem süreçlerinin basitleştirilmesi ve rasyonelleştirilmesidir.⁶

Ticaretin kolaylaştırılması tanımlarının ortak noktası, uluslararası ticaret ortamının iyileştirilmesi ve kamu ile iş dünyası arasında oluşan işlem maliyetlerinin azaltılması ya da ortadan kaldırılması yönündeki bir hedefin ortaya konulmasıdır. Ayrıca bu tanımlamalardan, ticaretin kolaylaştırılmasının siyasi, ekonomik, idari ve teknolojik yönleri bulunan bir kavram olduğu ortaya çıkmaktadır.⁷

Grainger ise ticaretin kolaylaştırılmasının, sınır aşan eşya hareketlerine ilişkin maliyet unsurları en aza indirilirken etkinliğinin artırılması amacıyla işlem süreçleri ve kontrollerin nasıl iyileştirilebileceği sorusuna cevap aradığını belirtmektedir. Ancak, birçok profesyonel için tica-

² age

³ Grainger (2011)

⁴ age

⁵ Wilson et al. (2005)

⁶ APEC’s Second Trade Facilitation Action Plan, 2007

⁷ Butterly (2003)

retinin kolaylaştırılmasının basit bir şekilde, gereksiz bürokrasinin ve bunun ticari süreçlere etkisinin en aza indirilmesini ifade ettiğini de eklemektedir.⁸

Ticaretin kolaylaştırılması; tüm uluslararası tedarik zinciri boyunca zaman ve maliyet açılarından etkinli-

ğin artırılması ve bu alandaki şeffaflık ve öngörülebilirliğin en yüksek düzeye çıkarılması amacıyla yönelik olarak idari, hukuki ve teknolojik altyapının iyileştirilmesi yoluyla ticari işlemler ve buna eşlik eden finansal süreçlerin basitleştirilmesi, uyumlaştırılması ve standartlaştırılmasına ilişkin faaliyetler bütünü olarak da tanımlanabilir.

Yukarıdaki tanımlama girişimlerinden anlaşılabilir gibi ticaretin kolaylaştırılmasının aşağıda ifade edilen konular çerçevesinde şekillendiği söylenebilir:

- 1) Kural ve işlem süreçlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması; bu çerçevede kuralların küresel düzeyde uyumlaştırılması, gümrük işlem süreçlerinde gereksiz tekrarların ortadan kaldırılması,
- 2) Ticari işlemlerde kullanılan bilgi sistemlerinin modernizasyonu; gümrük işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi, tek pencere, e-beyanname gibi sistemlerin hayata geçirilmesi,

“ Birçok profesyonel için ticaretin kolaylaştırılması basit bir şekilde gereksiz bürokrasinin ve bunun ticari süreçlere etkisinin en aza indirilmesidir. ”

3) Gümrük ve ticaret işlem süreçlerinin iyileştirilmesi; risk yönetimi prensiplerinin kullanılması ve bu doğrultuda AEO ve C-TPAT gibi programların uygulamaya sokulması,

4) Ticaretin kolaylaştırılması ilkeleri ve bu konudaki sürekli gelişim iradesinin devamına ilişkin

kurumsal yapının oluşturulması; gümrük ile ticari paydaşları temsil eden iş dünyası arasındaki görüş alışverişini sağlayacak resmi ve gayri resmi danışma mekanizmalarının oluşturulması.⁹

3- Ticaretin Kolaylaştırılmasını Ortaya Çıkaran Faktörler

Ticaretin kolaylaştırılmasını ortaya çıkaran faktörler değerlendirildiğinde bunların başında; yıldan yıla önemli artış gösteren dış ticaret hacmiyle aynı oranda artış göstermeyen idari kaynaklar (personel sayısı, teknoloji, altyapı, vs.) nedeniyle gümrük idarelerinin dış ticarete konu eşyaya ilişkin kontrol yükümlülüklerini yerine getirirken seçici (selective) bir kontrol stratejisini benimsemek zorunda kalmalarıdır.¹⁰

Diğer bir deyişle; her şeyin kontrol edildiği/edileceği varsayımına dayalı yaklaşım ticaretin kolaylaştırılması amacıyla taban tabana zıt bir durumu ifade etmektedir. Bu değerlendirmeye, Amerika Birleşik Devletleri'nin ortaya koyduğu ve tüm dış ticaret işlemlerinin gümrüklerde tek-

⁸ Grainger (2011)

⁹ Grainger (2011)

¹⁰ age

nolojik imkan ve kabiliyetler kullanılarak kontro- lüne dayanan Yüzde Yüz Tarama (100% Scanning) girişimi örneği ile karşı çıkılabilir. Ancak bu girişimin kendi içinde birçok teknik, operasyonel ve idari problemi barındırdığı yönündeki tartışmalar unutulmamalıdır. Öte yandan, bu girişimin gerekli tarayıcı teknolojisini sağlayan firmaların yoğun lobi faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ve bu firmaların ticari çıkarlarını da içeren bir nitelik taşıdığına yönelik değerlendirmeler de gözden uzak tutulmamalıdır.

İkinci itici faktör, 11 Eylül saldırılarından sonra dünya çapında ivme kazanan tedarik zinciri güvenliğine ilişkin programların ortaya çıkmasıdır. Tedarik zinciri güvenliği, iş dünyasından paydaşların katılımı ile meydana getirilen ticaretin kolaylaştırılması ve işbirliğine dayanan kontrol düzenlemelerinin uygun bir şekilde teşvik edilmesini gerektirmektedir.¹¹ Ancak bu şekilde oluşturulabilecek kontrol - kolaylaştırma dengesine operasyonel bakış açısı ile yaklaşıldığında, dış ticaret mevzuatı uygulamalarının iş dünyası için yarattığı maliyetler doğrudan ve dolaylı olarak kendini göstermektedir. Doğrudan maliyetler bir dış ticaret işlemi için gerekli bilgi ve belgelerin toplanması, oluşturulması, aktarılması ve işlenmesi sürecinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, üçüncü taraf hizmet sağlayıcılardan alınan gümrük müşavirliği, elektronik yazılım ile lojistik hizmetleri de doğrudan maliyet unsurları arasında sayılabilir. Buna karşılık dolaylı maliyet unsurları gümrük işlemlerindeki gecikmelerden, olağanüstü gelişmeler sonucu ortaya çıkan belirsizlik ortamından ve bunlar dolayısıyla kaçınılan iş yapma fırsatlarından kaynaklanmaktadır.¹² Sonuç itibarıyla ticaretin kolaylaştırılması

rılması kavramının, zaman ve maliyet yönleri ile tedarik zincirinin tümünün performans üzerinde belirleyici etkisi bulunmaktadır.¹³

Üçüncü faktör ise, küresel ekonomik şartların ortaya çıkardığı gerekliliklerdir. Buna göre, ülkedeki bürokrasiyi azaltarak firmalarının uluslararası ticaretteki etkinliğinin artmasına yardımcı olan ülkeler küresel rekabet açısından daha avantajlı duruma gelmektedirler.¹⁴ Diğer bir deyişle, gümrük idareleri uluslararası rekabetin önemli belirleyicileri haline gelmişlerdir. Çünkü uluslararası ticaretin yeni dinamikleri alıcı ve satıcı arasındaki ilişkinin en hızlı şekilde kurulup ticari işlemin en kısa sürede tamamlanmasına dayanmaktadır. Tam zamanlı üretim gibi yeni üretim ilkeleri ile e-ticaret gibi perakendecilik yöntemleri eşyanın sınır aşan hareketlerinin hızlı ve sorunsuz bir şekilde tamamlanmasını gerektirmektedir.

Yukarıda özetlenen itici faktörler, birçok uluslararası kuruluşun ticaretin kolaylaştırılması alanında çeşitli faaliyetler yürütmelerini gerektirmiştir. Aşağıdaki tabloda bu kuruluşlar ve faaliyetleri görülebilir:

Ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin yukarıdaki tabloda gösterilen faaliyetler dört kategori altında toplanabilir. Bunlar:

- 1- Liman altyapısı: Deniz ve havalimanları altyapısının kalitesinin artırılmasını,
- 2- Gümrük ortamı: Gümrük geçişlerinin saydamlığının yanı sıra gümrük işlemlerinden doğan maliyetlerin azaltılmasını,

¹¹ Grainger (2011)

¹² age

¹³ Dee, Philippa et al. 2006

¹⁴ Grainger (2011)

Tablo 1. Uluslararası Düzeyde Ticaretin Kolaylaştırılması Tavsiye Kararları ve Araçları

<p>Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ/WTO) Ticaretin kolaylaştırılmasına özgü maddeler: GATT madde V (transit serbestisi), GATT madde VIII (masraf ve formaliteler) ve GATT madde X (ticari mevzuatın yayımlanması ve uygulanması)</p>
<p>Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ/WCO) Gümrük işlem süreçlerinin uyumlaştırılması hakkında Kyoto Sözleşmesi; DGÖ Armonize Sistem Kuralları; Güvenli ve Kolay Ticaret için Standartlar Çerçevesi (SAFE)</p>
<p>Birleşmiş Milletler Ticaretin Kolaylaştırılması ve E-İş Merkezi (UN/CEFACT) Bu çerçevede 33 tavsiye kararı bulunmaktadır. Bunlar arasında;</p> <ul style="list-style-type: none">- Deniz taşımacılığında kullanılan belgelerin basitleştirilmesi (No. 12)- Uluslararası ticari işlem süreçlerinin basitleştirilmesi (No. 18)- Birleşmiş Milletler elektronik veri değişimi kullanımı (No. 25)- Elektronik Ticaret Sözleşmesi (No. 31)- Tek pencere (No. 33) <p>sayılabilir.</p>
<p>Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ASYCUDA: 70'ten fazla ülkede kullanılan açık kaynaklı ve kullanıma hazır gümrük elektronik yönetim sistemi.</p>
<p>Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) ve Uluslararası Hava Taşımacılığı Derneği (IATA) IATA e-navlun girişi; ICAO Uluslararası Sivil Havacılık Anlaşması (Ek 9: Ticaretin Kolaylaştırılması); "onaylı gönderici/alıcı" kavramı</p>
<p>Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) Uluslararası Deniz Trafiğinin Kolaylaştırılması Sözleşmesi (FAL); Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS); Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu (ISPS-Code)</p>
<p>Diğer Uluslararası Örgütler UNECE (AGİT) ve IRU: Tır Sözleşmesi; ISO: Çok sayıda standart; ICC: Incoterms, Akreditlemlerle ilgili işlemlerin uyumlaştırılması; ICS: Yükleme Belgesi standart formatı</p>

Kaynak: Grainger 2011 (Uyarlanmıştır.)

3-Düzenleyici (regulatory) ortam: Kuralların şeffaflığını ve yolsuzluğun engellemesine ilişkin çalışmaların etkinliğini,

4-E-İş altyapısı: Bilgi teknolojilerinin ticari işlemlerin etkinliğini artırmak üzere kullanımı ve bu konudaki iletişim altyapısının varlığını ifade etmektedir. ^{15 16}

¹⁵ Wilson et al. 2005

¹⁶ Wilson et al. 2003

4-Ticaretin Kolaylaştırılması Sürecindeki Engeller

Ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik girişimlerin önündeki en önemli engellerden biri uluslararası ticaret ortamına çok sayıda paydaşın dâhil olması ve çok çeşitli hukuki düzenlemelerin yer aldığı aşırı karmaşık bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Tablo 2 ve 3'te paydaşlar ve düzenlemelere ilişkin yapı görülmektedir.

Bunun yanı sıra ticaretin kolaylaştırılması çalışmalarının önündeki diğer engeller olarak; paydaşlar arasındaki çıkar çatışmaları, bilgi eksikliği ile kurumsal kısıtlar sayılabilir.

Etkinliği öncelik olarak belirleyen iş dünyası ile hukuka uygun ve güvenli ticaretin sürdürülmesinden sorumlu devlet otoritesi arasında çıkar çatışmaları açısından böyle bir gerilimin bulunması normal karşılanmalıdır. Bunun yanı sıra,

Tablo 2. Paydaşlar ve Ticari Aktörler

<p>Ticaret yapanlar Küçük, büyük ithalatçı ve ihracatçılar; deneyimli, deneyimsiz acenteler (doğrudan ve dolaylı temsilciler)</p>
<p>Aracılar Ulaştırma ve ilgili hizmetler: Gemi işleticileri, gemi sahibi olmayan taşıyıcılar (NVOCC), havayolları, çartır işleticileri, kamyon ve nakliye firmaları, demiryolları, lojistik hizmet sağlayıcılar, yük/taşıma komisyoncuları, gümrük müşavirleri, banka ve finans kuruluşları, sigorta şirketleri.</p> <p>Tesis ve altyapı: Limanlar, havaalanları, demiryolu terminaleri, konteynır iç limanları, liman işleticileri ve yükleme-boşaltma hizmet sağlayıcıları, yük elleçleme acenteleri, antrepo işleticileri, transit depo işleticileri, IT servis sağlayıcıları</p>
<p>Devlet kurumları Gümrük, Ulaştırma Bakanlığı, liman sağlık otoritesi, Gıda ve Tarım Bakanlığı, standardizasyon kuruluşları, Ticaret ve Sanayi Bakanlıkları, sivil havacılık organı, sağlık ve güvenlik yetkilileri, göçmenlik bürosu, maliye, İçişleri Bakanlığı, karantina yetkilileri, bitki sağlığı yetkilileri, polis, karayolları, üçüncü ülke temsilcileri, sözleşme test ve muayene hizmet sağlayıcıları</p>

Kaynak: Grainger (2011)

Tablo 3. Düzenleyici İşlem Kategorileri ve Örnekler

Düzenleyici İşlem Kategorileri	İlgili Faaliyet
Gelir İdaresi	Gümrük ve diğer dolaylı vergilerin toplanması, vergilerin ve masrafların ödenmesi, teminat işlemleri
Güvenlik	Güvenlik ve kaçakçılıkla mücadeleyle yönelik kontroller, tehlikeli maddeler, araç kontrolleri, göçmenlik ve vize muameleleri, ihracat lisansları
Çevre ve Sağlık	Bitki sağlığı, veterinerlik ve hijyen kontrolleri, sağlık ve güvenlik önlemleri, CITES kontrolleri, gemi atıkları
Tüketicinin Korunması	Ürün analizleri, markalama, standartlara uygunluk
Ticaret Politikası	Kotalar, tarımsal geri ödemeler

Kaynak: Grainger (2011)

dış ticaret sürecine dâhil olan kamu kurumlarının kendi aralarında bir tür rekabetten bahsedilebileceği gibi özel sektör aktörleri arasında da büyüklük, pazar payı gibi eksenler üzerinde bir rekabet mevcuttur. Son olarak, politikalar düzeyinde de korumacı dış ticaret politikalarına karşılık daha liberal politikaların ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin çabaları farklı doğrultularda etkileyeceği açıktır.

Bilgi eksikliği, düzenleyici ortamda yapılması düşünülen iyileştirmeleri önemli oranda etkileyebilir. Gerek iş dünyası ve gerekse de kamu aktörleri uluslararası tedarik zincirinin karmaşık yapısını kendi yakın çevrelerinin ötesinde anlama ve bütüncül bir analiz yapabilme olanağından doğal olarak mahrumdurlar. Bu nedenle politika belirleyiciler genellikle ticaretin kolaylaştırılması konusunda yukarıdan aşağıya bir yaklaşım benimseyen uluslararası kuruluşların oluşturduğu tavsiye niteliğindeki genel kaynaklara başvurmaktadırlar. (GATT, DTÖ, vb.)¹⁷ Operasyonel odaktan yoksun bu kaynaklar, politika belirleyicilere gerçek dünya ve ihtiyaçlarının anlaşılmasına yönelik araçlar sağlamaktan hayli uzak görünmektedir.

Kurumsal kısıtlar arasında en önemlisi; gündelik ticari operasyonların gerektirdiği dinamik mantık ile mevzuatın uygulanmasından sorumlu kamu kuruluşlarının değişimlere uyum göstermede özel sektöre göre daha yavaş davranmalarından kaynaklanan çatışmadır. Bunun yanı sıra, mevcut durumdan arzu edilen duruma ulaşmaya ilişkin tüm faaliyetleri kapsayan değişim yönetiminin uygulanması, kamunun yetki ve mekân boyutunda bazen devasa alanları kapsayan sorumlulukları dolayısıyla her zaman

özel sektörün zaman açısından beklentilerini karşılamayabilir. Örneğin; gümrük işlemlerinde kullanılan donanım ve yazılımın ülke çapında yenilenmesi zaman ve para açısından büyük bir projedir. Bu projenin kamusal sorumluluk bilinci içinde ve kamu harcamalarına ilişkin hukuki ve idari düzenlemelere de uyarak yapılması zorunluluğu kamuyu daha yavaş hareket etmeye zorlamaktadır. Özel sektör ise çoğu zaman hukuki ve yönetsel sorumlulukları açısından daha serbest bir konumda olduğundan daha hızlı hareket edebilmektedir.¹⁸

Düzenleyici (regulatory) kontroller uluslararası ticaret ve tarife dışı engeller çerçevesinde yeni kavramlar olmamakla birlikte, uluslararası tedarik zinciri yönetimi konusunda operasyonel açıdan sorunlu bir alan olmayı sürdürmektedir. Ticaretin kolaylaştırılması temel olarak; bir yandan mevzuata uygunluğu temin ederken öte yandan operasyonel etkinliğin artırılması amacıyla işlem süreçlerinin basitleştirilmesini amaçlayan faaliyetler bütünü olarak da tanımlanabilir. Kontrol ve etkinlik arasındaki dengenin sağlanması ticaretin kolaylaştırılması konusunda uyulması gereken en önemli prensiplerdendir.

Uluslararası ticaret teorisi ise, sınır aşan işlemlerde yetkili birimlere bildirilmesi gereken bilgilerdeki tekrarları (ithalat ve ihracat işlemlerine ilişkin aynı bilgilerin tekrarlı beyanı), etkinliği sınırlayıcı unsurları (ticari gerekliliklerle hukuki gerekliliklerin çatışması) ve uluslararası tedarik zincirindeki iş ve işlemlerin önceden tahmin edilebilirliğindeki kısıtlar gibi hususları eşyanın gerekli yerlere zamanında ulaşması konusunda en önemli engeller olarak değerlendirmektedir.

¹⁷ Grainger (2011)

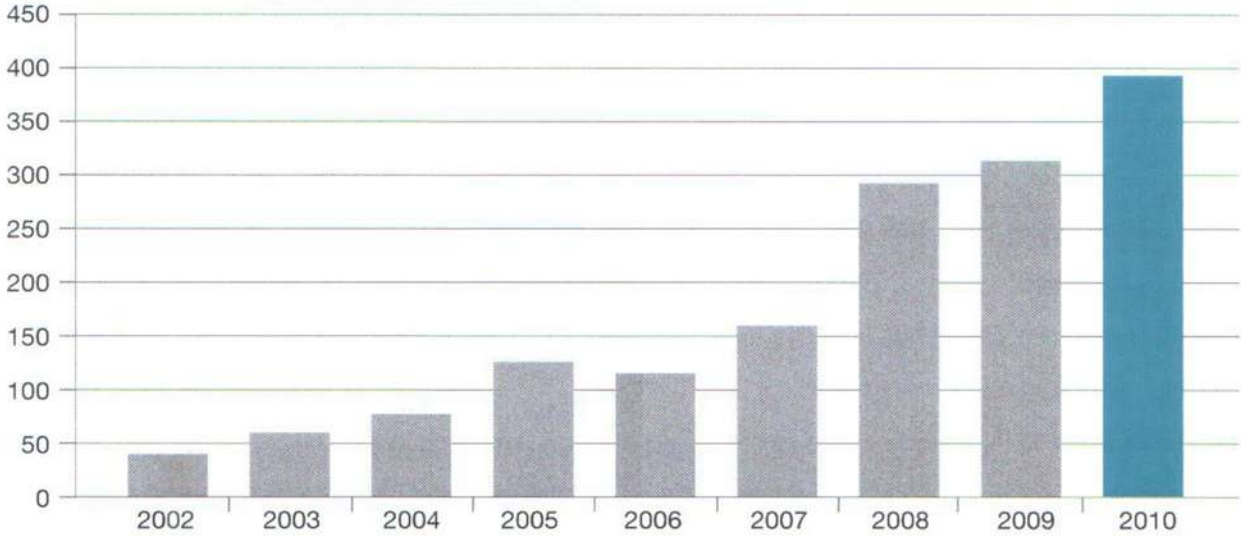
¹⁸ Grainger (2011)

5-Sonuç ve Değerlendirme

Tüm dünyada özellikle son 20 yıldır ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin bilincin giderek geliştiği ve ulusal ve uluslararası ekonomik politika alanında bu yöndeki çabaların giderek öne çıktığı gözlenmektedir. Buna paralel olarak,

ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin programlara küresel ölçekte harcanan paranın miktarında da artan bir eğilim göze çarpmaktadır. 2010 yılında 400 milyon Amerikan doları seviyesine ulaşan bu harcamaların 2002 yılından itibaren izlediği seyir Tablo 4'te görülebilir.

Tablo 4. Toplam Ticaretin Kolaylaştırılması Harcamaları (Amerikan Doları)

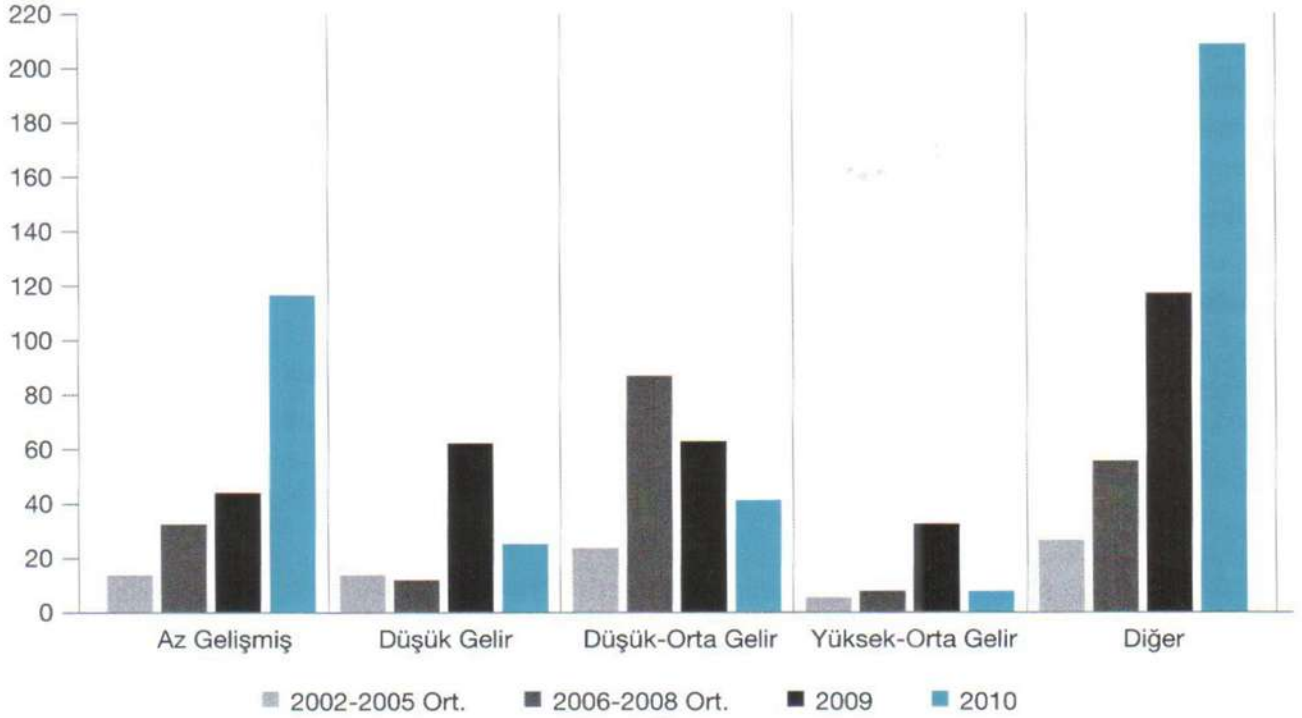
Kaynak: OECD, Aralık 2012

Bu harcamaların kompozisyonuna baktığımızda; gelir gruplarına göre dağılımda düşük ve orta gelir grubundaki ülkelerdeki harcamaların daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. (Tablo.5) Bu durum aslında ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin programlarda olması gereken durumu yansıtmaktadır. Ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin hukuki, idari ve teknolojik altyapıdan en çok mahrum olan ülke grubunun düşük ve orta gelir düzeyindeki ülkeler olduğu bilinen bir gerçektir. Ayrıca bu harcamaların kaynağı da yüksek gelir grubundaki ülkelerin oluşturduğu fonlar olduğundan, parasal hareketin yönü yük-

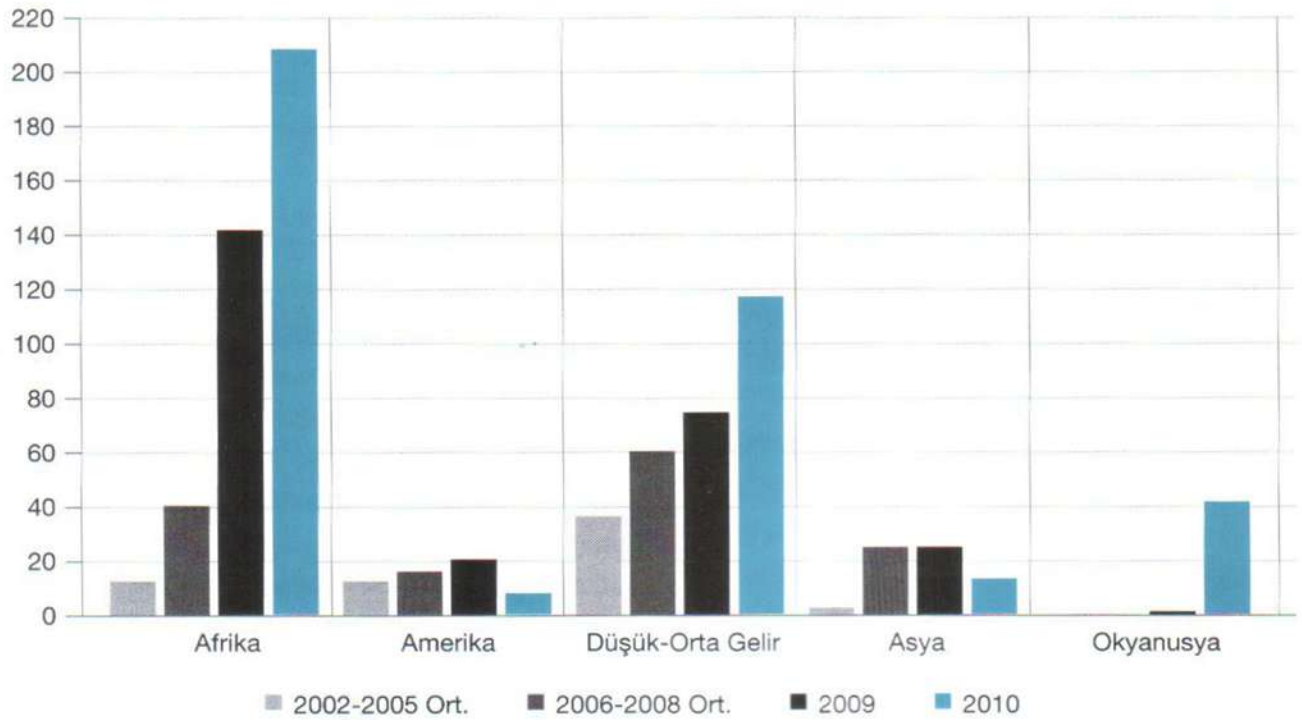
sek gelir grubundan düşük ve orta gelir grubu ülkelerine doğrudur.

Bölgelere göre bu harcamaların dağılımına baktığımızda da gelir gruplarına benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. (Tablo.6) Ticaretin kolaylaştırılması programlarına en çok ihtiyaç duyan ülkelerin Afrika ve Asya'da ortaya çıkmasının, ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından en dezavantajlı ülkelerin bu kıtalarda toplanmasından kaynaklandığı söylenebilir. Burada da parasal hareketin yoğun olarak Avrupa ve Amerika'dan Afrika ve Asya coğrafyasına doğru olduğu gözlenmektedir.

Tablo 5. Gelir Gruplarına Göre Ticaretin Kolaylaştırılması Harcamaları (Amerikan Doları)

Tablo 6. Bölgelere Göre Ticaretin Kolaylaştırılması Harcamaları (Amerikan Doları)

Kaynak: OECD, Aralık 2012

Harcamaların yapısı ve hacmi konusundaki bu değerlendirmeden sonra, bu harcamaların ortaya çıkardığı sonuçlara göz atmak fayda-maliyet açısından daha açıklayıcı olabilir. Yapılan bir benzetim (simulation) çalışmasında; ekonomik gelişmişlikleri dünya ortalamasının altında olan ülkeler için ticaretin kolaylaştırılması etkinliklerinin sağlayabileceği yıllık küresel ticaret artış potansiyeli

377 milyar Amerikan doları olarak ölçülmüştür.¹⁹ Çok genel ve basit bir değerlendirme ile 2010 yılında 400 milyon Amerikan doları olarak gerçekleşen ticaretin kolaylaştırılması harcamalarının yaklaşık 400 milyar Amerikan dolarlık uluslararası ticaret potansiyeli yaratabileceği varsayılabilir. Fayda-maliyet analizi açısından, ticaretin kolaylaştırılması için harcanan her doların ne kadar değerli olduğu ve küresel olarak önemli sonuçların elde edilmesine yardım edebileceği düşünülebilir.

Ancak bu artış potansiyeli tek başına değerlendirildiğinde durumun sadece bir yönünü yansıtmaktadır. Örneğin, bu potansiyel artışın düşük ve orta gelir düzeyi ülkelerinin ihracatından mı, ithalatından mı kaynaklanacağı hususu da en az artışın kendisi kadar önem taşımaktadır. Arzu edilen durum ticaretin kolaylaştırılmasının bu ülkelerin ihracatlarında artışa ve dolayısıyla ekonomik refahlarına katkı sağlamasıdır. Aksi

“ Bir benzetim (simulation) çalışmasına bakarak 2010 yılındaki 400 milyon dolarlık ticaretin kolaylaştırılması harcamaları yaklaşık 400 milyar dolarlık bir ticaret potansiyeli yaratabileceği söylenebilir. ”

halde, bu ülkelerin sadece ithalat işlem süreçlerinde ortaya çıkacak kolaylaştırmalar bu ülkelerin gelişmiş ülkelerin ihracat malları için yeni pazarlar olması dışında, bu ülkelere ekonomik refah artışı anlamındaki katkısının sınırlı olacağı öne sürülebilir.

Bu makalemizde ticaretin kolaylaştırılmasının kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki devam niteliğindeki

makalemizde ise ticaretin kolaylaştırılması faaliyetlerinin gümrük ortamına ve iş dünyasına etkileri ele alınmaya çalışılacaktır.

KAYNAKÇA

Butterly, T. "Trade Facilitation in a Global Trade Environment, Trade Facilitation: The Challenges for Growth and Development" UNECE Geneva: United Nations, 2003.

Dee, Philippa, Christopher Findlay, and Richard Pomfret. "3. Trade facilitation: what, why, how, where and when?." Infrastructure's Role in Lowering Asia's Trade Costs: Building for Trade (2009)

Grainger, Andrew. "Trade facilitation: a conceptual review." *Journal of World Trade* 45.1 (2011): 39-62.

Wilson, John S., Catherine L. Mann, and Tsunehiro Otsuki. "Trade facilitation and economic development: A new approach to quantifying the impact." *The World Bank Economic Review* 17.3 (2003): 367-389.

Wilson, John S., Catherine L. Mann, and Tsunehiro Otsuki. "Assessing the benefits of trade facilitation: a global perspective." *The World Economy* 28.6 (2005): 841-871.

APEC's Second Trade Facilitation Action Plan, 2007

The Cost and Challenges of Trade Facilitation Measures, Working Party of the Trade Committee, OECD, 4-5 December 2012.

¹⁹ Wilson et al. 2005

TÜRKİYE’NİN KÜRESEL REKABET POZİSYONU

Umut AKABAY

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
U.Akabay@gtb.gov.tr

Dünya, özellikle batılı ülkeler, 2009 krizinin etkilerinden halen tam anlamıyla çıkabilmiş değiller. Oysa Türkiye, özellikle 2001 yılında yaşadığımız krizin etkisiyle sağlamlaştırılan bankacılık yapısı nedeniyle 2009 krizinin etkilerinden oldukça korunmuş, hatta bu krizi bir rekabet avantajı olarak kullanmış durumda. Dünyanın çeşitli ülkelerinde, çok sayıda Türk firmasının piyasalara giriş yaptığını ve belli bir pazar payını aldığını görüyoruz. Mesela geçen gün Rotterdam’da gezerken oranın ünlü restoran ve kafelerinin bulunduğu Meent Caddesi üzerinde “Simit Sarayı” markasını gördüm. Hollandalıların ilgisi

“ Türkiye dış ticaretinin genel görünümünde ilk göze çarpan kronikleşmiş cari açığıdır. ”

de oldukça fazlaydı. Bu tip manzaralar çok mutlu edici. Ancak, Türkiye’nin dış ticaretine baktığımızda görüntü bu kadar da mutlu edici değil. Halen kronikleşmiş bir cari açıkla mücadele ediyoruz. Ya-

bancı yatırımcılar tarafından da cari açık bizim en büyük risk unsurumuz olarak görülmeye devam ediyor. Bu noktada Türkiye’nin cari açığını azaltmayı başarabilmesinin, rekabet edebilirliğini arttırması yoluyla yapılabileceğini düşünüyorum. Bu nedenle, önce Türkiye’nin durumu ve daha sonra neler yapılabileceği hakkında birkaç örnek vermenin doğru olacağını düşündüm.

Türkiye - Ticaret Verileri¹

Türkiye	2012
İhracat	152.536.652.596 \$
İthalat	236.544.494.245 \$
Toplam Dış Ticaret	389.081.146.841 \$
Liman sayısı	52
Limanlardan yapılan toplam sefer sayısı	75.875
Limanlardan yapılan toplam eşya ticareti (TEU) (konteyner)	7.192.396
Toplam kara sınır kapısı	25
Dış ticarete kullanılan kara aracı sayısı	53.164
Gümrük müdürlüğü sayısı (aktif)	141
Gümrük memuru sayısı (yaklaşık)	10.532

Tablodan da gördüğünüz gibi 2012 yılında ihracatımızın ithalatımızı karşılama oranı yaklaşık % 65'tir. Ancak önemli olan, bu orandan ziyade aradaki farkın miktarıdır. Bu miktar ise 84 milyar dolar civarındadır. 84 milyar dolarlık fark şu anda hizmet satışlarımızdan, yabancı sermaye girişlerinden veya borçlanma ile karşılanmaktadır. Göz önünde bulundurmanız gereken ise 84 milyar doları karşılamak için ne kadar taviz verdiğimizdir. Hizmetlerimizi satılabilmek için hizmet fiyatlarımızı düşürmek durumunda kalmamız veya borçlanmak için faiz ödememiz, ekonomimizin büyümesi önündeki engellerdendir.

“ 2012 yılında ihracatımızın ithalatımızı karşılama oranı yaklaşık % 65'tir. Ancak önemli olan, bu orandan ziyade aradaki farkın miktarıdır. Bu miktar ise 84 milyar dolar civarındadır. ”

Diğer taraftan, tabloya tekrar baktığımızda bu ticaret hacmini gerçekleştirmek için kullandığımız altyapıyı görebiliriz. Yaklaşık 390 milyar dolarlık ticaret hacmini 52 liman ve 25 sınır kapısı ile gerçekleştirmekteyiz. Limanlarımıza yılda 7.192 bin 20'lik konteyner (TEU) kadar eşya girip çıkmakta ve 75 bin civarında ticari sefer

yapılmaktadır. Bu da bir geminin sefer başına, Türkiye durağına yaklaşık 95 tane 20'lik veya 47 tane 40'lık konteyner taşıdığını göstermektedir. 2010 yılı itibariyle inşa edilen konteyner gemilerinin ortalama taşıma kapasitesinin 4.600 TEU değerine ulaştığı tespit edilmiştir². Yani bir kon-

¹ Veriler TÜİK ve Ulaştırma Bakanlığının verileri ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın verilerinden elde edilmiştir.

² Nas, Selçuk (2010) "Konteyner Gemileri İçin İstatistiksel Bilgiler" 15.Kasım.2010, Izmir, www.nasmaritime.com.

teyner gemisi ortalama 4.600 20'lik konteyner taşımaktadır. Bu da Türk limanlarına uğrayan gemilerin yükünün ancak %2'sinin Türkiye limanlarına bırakıldığı veya Türkiye limanlarından alındığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu oran, ticaret hacmimize bakıldığında çok düşük bir orandır.

Türkiye ihracatının yaklaşık %58'i deniz yoluyla, %35'i karayoluyla, %7'si ise diğer yollarla yapılmaktadır³. Bunun çeşitli nedenleri olmakla birlikte en önemli birkaç nedeni arasında, Türkiye'nin rekabetini coğrafi yakınlıktan dolayı hızlı ürün tedariki yoluyla sağlaması, limanlarının yetersizliği, demiryollarının yetersizliği ve küçük miktarlı kargo ticaretinin yüksek olması sayılabilir. Özellikle Türkiye'nin coğrafi yapısıyla liman sahalarının büyülememesi, gelen ve giden eşyaların denize uzak mahallerde depolanması ve buradan liman sahasına çok hızlı bir biçimde getirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu işlemi gerçekleştiremeyen liman idarelerimiz, karayoluyla ihracat yapılmasının nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Karayoluyla ticaret dünyada neden tercih edilmemektedir. Çünkü deniz yolu veya demiryoluna nazaran, karayolu ile nakliyat son derece pahalıdır. Diğer taraftan, çok sayıda ülkenin mevzuatına tabiiyet gerektirmektedir. Ülkeler arası altyapı farklarına da her zaman dikkat etmek gereklidir. Bu ulaşım yolu aynı zamanda risklidir. Eşya taşıyan araçlar dış etkilere açık bir güzergâhta çok uzun süreler geçirmektedirler. Bu nedenlerle, karayolu ile yapılan dış ticaretin masrafı çok yüksek olmaktadır.

³ Gümrük ve Ulaştırma verilerinin incelenmesi ile hesaplanmıştır.

Fakat ülkemizde karayolu ile ticaret, daha önce belirttiğim nedenlerden dolayı çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Maalesef liman, demiryolu veya ticari olarak küçük hacimli eşya gönderilmesi gibi konular kısa dönemde halledilemeyecek konular olduğundan, veri olarak şu anda bulunan durumda neler yapılabileceğini düşünmek lazımdır. Bunun en iyi çözümü ticaretin kolaylaştırılması ve nakliye masraf ve sürelerinin düşürülmesidir. Ancak, bu konuya geçmeden önce, sizlere biraz da Türkiye'nin ticaretinin kompozisyonu ve rakiplerinden söz etmek istiyorum.

Türkiye'nin İhracat Yapısı

Türkiye'nin dünya arenasındaki ve kendi içindeki durumunu incelemek, küresel rekabetteki pozisyonumuzu görmek açısından yararlı olacaktır. Tabii öncelikle Türkiye'nin en çok hangi sektörlerde ihracatının olduğu ve hangi sektörlerde rekabet avantajı sağladığının görülmesi faydalı olacaktır.

Türkiye'nin ihracat kompozisyonuna baktığımızda, fasıl bazında sırasıyla 87, 84, 72, 85, 61, 27, 73, 62, 39 ve 8. fasıllarda ihracat yapıldığını görüyoruz; yani otomotiv, makine, demir/çelik, elektrikli aletler, tekstil, mineral yakıtlar, demir/çelikten eşya, plastik ve plastikten eşya ve sebze/meyve en yüksek ihracatın bulunduğu sektörlerdir.

Söz konusu sektörlerde en yüksek ihracatımız olan ülkelere⁴ bakılmış, daha sonra söz konusu ülkelere bu sektörlerde en yüksek ihracat yapan ülkeler, ticaret hacimlerine⁵ göre belirlenmiştir.

⁴ Söz konusu ülkeler her sektörde farklılaştığından bu makede ayrıntısına girilmemiştir.

⁵ Dünya Bankası verileri

AS	Ana İhracat Sektörlerimiz	Ana Rakiplerimiz
87	Kara nakil vasıtaları (demiryolu hariç)	
84	Makinalar, kazanlar, mekanik cihazlar vs.	
72	Demir ve Çelik	
85	Elektrikli ve Elektronik Eletler **	
61	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	
27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Bunlardan Elde Edilen Ürünler	
73	Demir ve Çelikten Eşya	
62	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarı	
39	Plastik ve Plastikten Eşya	
8	Yenilen Meyveler ve Sert Kabuklu Meyveler	

- ▶ İtalya
- ▶ Almanya
- ▶ Çin
- ▶ Fransa
- ▶ Hollanda
- ▶ ABD
- ▶ Belçika
- ▶ Japonya
- ▶ Güney Kore
- ▶ Polonya

Bu ülkelerin söz konusu sektörlerde ihracatımız olan ülkelerin ithalatında yer aldıkları pozisyonlar belirlenmiş ve bu pozisyonlara göre, hangi ülkelerin en çok ihracat yaptığımız sektörlerde en çok karşımıza çıktığı hesaplanmıştır. Buna göre, en büyük rakiplerimiz sırasıyla İtalya, Almanya, Çin, Fransa, Hollanda, ABD, Belçika, Japonya, Güney Kore ve Polonya olarak ortaya çıkmıştır.

Bu sonuç sıradan bir insanın kafasındakinden çok daha farklı bir sonuçtur. Sıradan bir Türk vatandaşı rakiplerimizin Çin, Hindistan, Mısır, Tayvan gibi düşük kişi başı millî gelire sahip ve üretim avantajı olan ülkeler olduğunu düşünenecektir. Oysa bu çalışmada, Çin ve Polonya hariç ana rakiplerimizin hepsinin gelişmiş ülke kategorisinde yer alan ülkeler olduğu tespit edilmiştir⁶.

Bu tespit çok önemli bir sorunu ortaya çıkartmaktadır. Bu ülkeler karşısında rekabet avantajımızı nasıl koruruz? Öncelikle bu soruya çözüm bulmak için rakiplerimizin durumuna göz atmakta fayda olduğunu düşünüyorum. Bu konuda ise ana kaynağımız yine uluslararası yayınlar olacaktır.

Dünya Bankası'nın her yıl yayımladığı "Doing Business" Raporunun 2013 versiyonunda Türkiye 185 ülke arasından iş yapma kolaylığı açısından 71, sınır ötesi ticaret yapma kolaylığı açısından ise 78 inci olarak gösterilmiştir.

Oysa rakiplerimize baktığımızda, iş yapma kolaylığı açısından sadece İtalya ve Çin'in üzerinde, sınır ötesi ticaret yapma kolaylığı açısından rakiplerimiz arasında en sonda yer almaktayız. Bu durum, rekabetimizi yeni girişimlerden veya sorunsuz sevkiyat performansımızdan sağla-

⁶ Söz konusu ekonometrik çalışma, daha sonraki sayılarda yer alacaktır.

madığımızın bir göstergesi olarak düşünülebilir. Rekabet gücümüzü ürünlerimizin yüksek katma değerinden sağladığımızı düşünmek ise hayalperestlik olarak görünebilir.

Türkiye'nin Küresel Rekabetteki Yeri

Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırladığı "Global Competitiveness Report 2012-2013"e göre Türkiye rekabetçilik açısından 43. sıradadır. İş yapma açısından en problemliler unsurlar olarak finansmana erişim, vergi oranları, yeterince eğitim verilmemiş işgücü ve verimsiz devlet bürokrasisi görünmektedir⁷. Buradan katma değerli ve inovatif ürün üretiminde sorun yaşadığımız çıkarılabilir. Bu durumda, ihracatta rekabet gücümüzü büyük oranda fiyat avantajımızdan sağladığımızı söyleyebiliriz. Özellikle ihracatımızın büyük bir kısmının meta ürünler olduğu, yani çok fazla muadili olan, çoğu zaman bir borsası olan ürünler olduğunu düşündüğümüzde, reka-

betimizi fiyat avantajına dayandırdığımız daha net anlaşılabilir. Elbette rekabetimizin bir kısmını da Avrupa'ya yakınlığımızdan sağlamaktayız.⁸

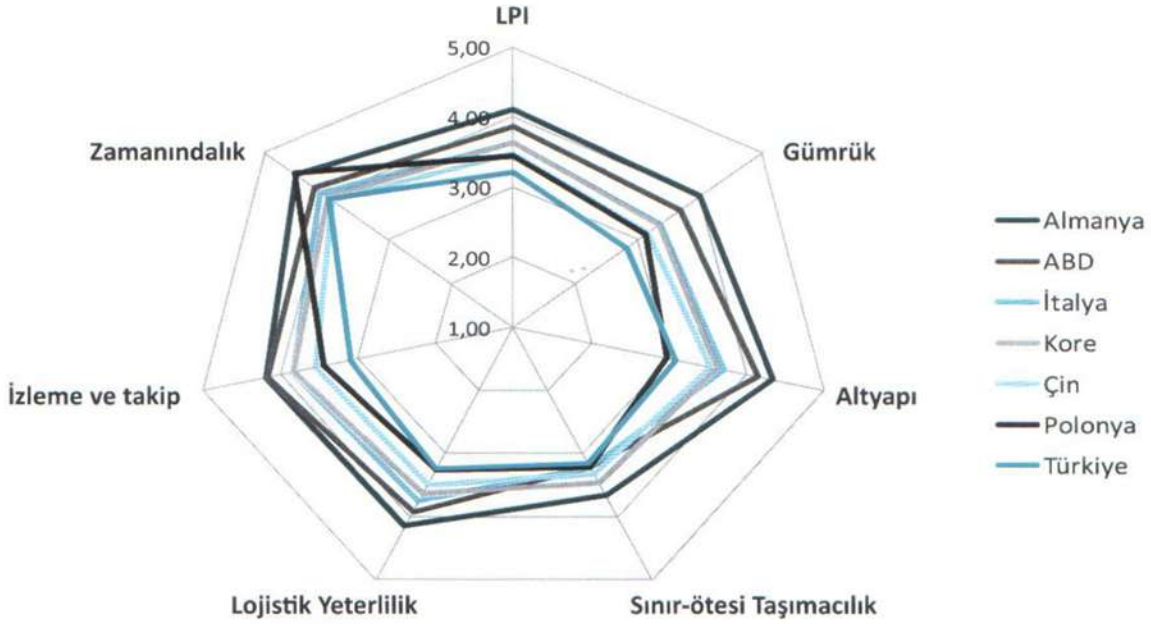
Fakat sorumuz halen geçerliliğini korumaktadır. Rekabet gücümüzü korumanın yolu nedir? Hiçbir ülkenin gelişmişlik yolunda fiyat rekabeti ile rekabet gücünü koruması mümkün değildir. Rekabet gücünü korumak için başka yollar gerekmektedir. Yine "Global Competitiveness Report"da Türkiye'nin limanlarının ve elektrik arzının daha fazla yatırıma ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda rekabet gücünün artırılması için Türkiye'nin insan kaynaklarının kalitesini artırması gerektiği, bunun için de daha iyi ilköğretim ve sağlık (63.) ve daha yüksek öğretim ve eğitim (74.) sağlaması, işgücü piyasasının verimliliğini artırması (124.) ve kamu kurumlarındaki şeffaflığı (67.) sağlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Ülke	DB Seviyesi
ABD	4
Kore	8
Almanya	20
Japonya	24
Hollanda	31
Belçika	33
Fransa	34
Polonya	55
Türkiye	71
İtalya	73
Çin	91

Ülke	Ticaret Seviyesi
Kore	3
Hollanda	12
Almanya	13
Japonya	19
ABD	22
Fransa	27
Belçika	29
Polonya	50
İtalya	55
Çin	68
Türkiye	78

⁷ Global Competitiveness Report 2012-2013, World Economic Forum

⁸ Doing Business 2013

İnsan kaynakları kalitesinin artırılması da kısa dönemde yapılabilecek bir gelişme değildir. Şu anda bu çalışmaya başlanılsa bile, bunun getirisi ancak 10-15 sene içinde alınabilecektir. İhracatımız açısından bakıldığında belki kamu kurumlarında şeffaflığın sağlanmasının kısa dönemde sağlanabilecek

bir gelişme olduğu düşünülebilir. Ancak, kısa dönemde ihracatçımız için çeşitli avantajların sağlanması gerekliliği gün yüzüne çıkmaktadır. İhracatçımıza bir katma değer yaratılması gereklidir. Türkiye'nin bir avantajının özellikle Avrupa'ya hızlı mal tedariki olduğu düşünüldüğünde, bu katma değeri rekabet için nasıl kul-

“ Global Competitiveness Report'da rekabet gücünün artırılması için Türkiye'nin insan kaynaklarının kalitesini arttırması gerektiği ifade edilmiştir. ”

lanacağımızı düşünmeye başlamak güzel bir çözüm olabilir. Bunu incelemek için önce lojistik performanslarına bir göz atalım.

Rakiplerimizin lojistik performansını Türkiye'nin ki ile karşılaştırdığımız zaman en düşük performansın Türkiye'de olduğu görülmektedir.⁹

Türkiye, özellikle gümrük performansına bakıldığında, rakiplerine nazaran oldukça alt basamaklardadır. Aynı zamanda izleme ve takip usulleri de oldukça geridedir. Ancak, zamanındalık konusunda rakipleri ile baş edebilir bir noktada olduğu gözükmeyle birlikte, bunun özellikle yüksek masraflı karayolu taşımacılığı-

⁹ Dünya Bankası "Logistics Performance Index" verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

nı kullanması ile mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin Lojistik Sektöründeki Rekabet Edebilirliği

Lojistik performansı olarak rakiplerine göre alt sıralarda yer alan Türkiye'nin üst sıralara çıkmasının, toplamdaki rekabet edebilirliğini kısa dönemde arttıracak bir olgu olduğu düşünüle-

bilir. Hem süre, hem de masraf olarak nakliye ücretlerinin düşürülmesi, özellikle sipariş yetiştirmeye çalışan veya ürününün son aşamasında hızlı değişiklikler yapmaya çalışan Avrupa firmaları için çok büyük bir avantaj haline gelebilecektir. Bu durum özellikle operasyonel

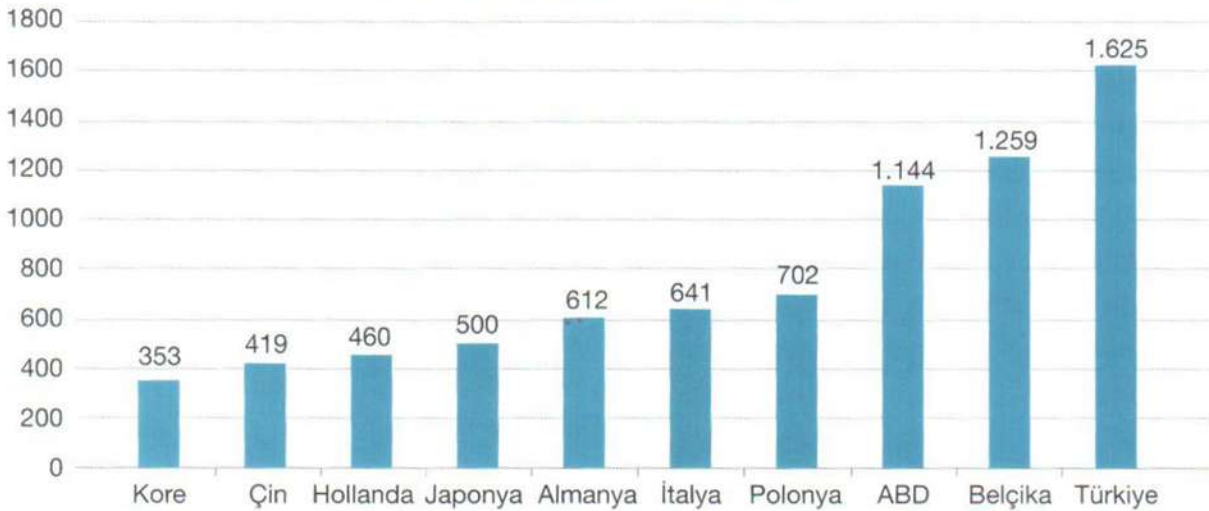
“ Türkiye'nin 2023 yılında ihracatının 500 milyar dolar, ithalatının 600 milyar dolar, toplam dış ticaretinin 1,1 trilyon dolar ve toplam dış ticarete konu eşya miktarının da 20 milyon TEU olması hedeflenmektedir. ”

mükemmelliği düşünen firmaların, Türk firmaları ile devamlı tedarik anlaşmaları yapmalarını sağlayabilecektir.

Aynı zamanda, küçük miktarlı kargolarda nakliye ücretleri ciddi bir masraf kalemi olarak göz önünde bulundurulduğunda, nakliye masrafının düşmesi firmalarımızın ihracatta rekabet gücünü arttıracaktır.¹⁰

Grafikte de görüldüğü üzere, 40'lık tam dolu bir konteynerin firmada yüklenmesinden sınır kapısından çıkana veya limanda gemiye yüklenmesine kadar olan tüm masrafı, Türkiye'de ortalama 1625 \$ iken Kore'de 353 \$ civarındadır. Türkiye, 40'lık konteyner bazında nakliye mas-

40'lık konteyner nakliye maliyeti (\$)

¹⁰ Dünya Bankası "Logistics Performance Index" verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

rafı açısından, ana rakiplerinden ortalama % 140 daha yüksek bir maliyetle eşya sevk edebilmektedir. Bu ciddi bir maliyettir. Bu maliyetin düşürülmesi elzemdir. Burada yeni bir soru ortaya çıkmaktadır. Nakliye maliyetlerini nasıl azaltabiliriz?

Türkiye'nin Stratejisi Ne Olmalıdır?

Türkiye'nin 2023 yılında ihracatının 500 milyar dolar, ithalatının 600 milyar dolar, toplam dış ticaretinin 1,1 trilyon dolar ve toplam dış ticarete konu eşya miktarının da 20 milyon TEU olması hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşmak için bugün uygulanabilecek iki ana strateji vardır ve bu stratejiler birlikte veya birbirinden ayrı olarak gerçekleştirilebilir. Bunlardan birincisi, liman ve demiryolu altyapısının iyileştirilmesidir. Tamamen fiziki altyapı yatırımları ile yapılabilecek bu husus ciddi kaynak ve destek istemektedir. İkinci strateji ise, var olan sistemlerin daha verimli kullanılmasının sağlanmasıdır.

Gümrük idaresi olarak bizler ikinci stratejinin ana işlem birimlerinden birini oluşturmaktayız. Aslında bu strateji de bir altyapı kazanımı stratejisidir. Hatta bu altyapı daha çok sistematik ve kültürel bir altyapı olduğundan, fiziki altyapıdan bile önemli olduğu düşünülebilir. Bu noktada daha verimli kontrol ve daha az bürokrasi ile Türkiye'nin önünü açabilecek bir yapının içindeyiz. Türkiye bu amaçla, gümrük idaresinde çok çeşitli yöntemler geliştirmektedir.

“ Türkiye verimlilik artışı stratejisini, ana stratejilerinden biri olarak belirlemiş ve fiilen uygulamaya başlamıştır. Gümrük idaresi olarak her birimizle, bu stratejinin altına imza atmamız gereklidir. ”

Dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkesinde yürürlüğe konulmuş olan Yetkilendirilmiş Yükümlü (Authorized Economic Operator) sistemi, verimli kontrollerin ana uygulamalarından biridir. Bu uygulama çok basit bir biçimde, kuralara uyan ve işini düzgün yapan firmaların gümrük otoritesince tanınarak belli kolaylıklardan yarar-

lanmasını sağlayan bir sistemdir. Bu uygulama ile birlikte firmaların işleyiş yapıları ve otokontrol yöntemleri gümrük idarelerince denetlenerek tespit edilmekte ve uygun görülenler yetkilendirilmektedir.

Bu seçim süreci sonunda, Yetkilendirilmiş Yükümlü firmalara işlerini daha hızlı ve daha az kontrole yapma imkânı getirilmekte, bürokratik işlemleri azaltılmakta ve iyi çalıştıklarının tasdiki tüm ilgili kurumlara duyurulmaktadır. Kontrollerin azalması ve seçicilik, bu firmaların nakliye maliyetlerini ve sürelerini büyük miktarlarda azaltmaktadır.

Türkiye verimlilik artışı stratejisini, ana stratejilerinden biri olarak belirlemiş ve fiilen uygulamaya başlamıştır. Gümrük idaresi olarak her birimizle, bu stratejinin altına imza atmamız gereklidir. Türkiye'nin yeri yukarıda yer alan tabloda daha yukarılara çıktıkça, 2023 hedeflerini yakalamak o kadar kolay ve gerçekçi olacaktır.

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ

Bülent Emre YASAL

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
B.Yasal@gtb.gov.tr

10 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğiyle¹ birlikte İngilizce karşılığı authorised economic operator, ya da kısaca AEO olan yetkilendirilmiş yükümlü kavramı Türk ticaret hayatına fiilen kazandırılmıştır.

Yetkilendirilmiş yükümlü denilen olgu, özü itibariyle, ülkelerin uluslararası terörizm gibi teh-

“ Yetkilendirilmiş yükümlü kavramı Türk ticaret hayatına fiilen kazandırılmıştır. ”

ditlere karşı kendi güvenliklerini sağlayabilme kaygılarını, giderek artan küresel ticaret hacmini sekteye uğratmadan gidermeye yönelik olarak Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) önderliğinde geli-

tirilmiş bir araçtır². Bu bağlamda, yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması, dünya çapındaki ticaretin kolaylaştırılması faaliyetlerinin bir par-

¹ 10 Ocak 2013 tarih ve 28524 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

² 2005 yılında DGÖ Konseyi, Küresel Ticaretin Emniyetine ve Kolaylaştırılmasına Yönelik SAFE Standartlar Çerçevesini (SAFE Çerçevesi) kabul etti ve yetkilendirilmiş yükümlü uygulamasının temelleri, bu çerçevenin dört ana unsurundan biri olarak, atılmış oldu.

çası olmakla birlikte içinde bulunduğumuz yüzyılın başı itibariyle giderek önem kazanan küresel tedarik zinciri³ güvenliği olgusunun gümrük idareleri tarafından geliştirilmiş en önemli unsurlarından biridir.

“ Yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması, öncelikle güvene dayanmaktadır. ”

Bu itibarla, yetkilendirilmiş yükümlü, Dünya Gümrük Örgütü'nün tanımıyla; DGÖ'nün tedarik zinciri güvenliği standartlarına veya bunların eşdeğeri standartlara uyumu ulusal bir gümrük idaresi tarafından veya bu idare adına onaylanmış olan ve her ne şekilde olursa olsun uluslararası eşya hareketiyle iştigal eden kişidir. Yine DGÖ'nün tanımına göre yetkilendirilmiş yükümlü; üreticileri, ithalatçıları, ihracatçıları, gümrük müşavirlerini, grupaj acentelerini, aracılı, limanları, havalimanlarını, terminal işletmecilerini, entegre işletmeleri, antrepoları, dağıtıcıları ve taşıyıcıları kapsayabilir.⁴

Diğer taraftan DGÖ, yetkilendirilmiş yükümlü statüsü tanınabilecek kişilerin özelliklerini şu başlıklar altında toplamıştır⁵;

- Gümrük kurallarına uygun olarak iş yaptığı ispatlanmış olmak
- Ticari kayıtların tutulmasına yönelik yeterli bir sistematığe sahip olmak

³ Küresel tedarik zinciri, özet olarak, belirli mal ve/veya ürünlerin üretimi, işlenmesi ve dağıtılmasıyla iştigal eden dünya çapındaki çeşitli tüzel ve özel kişiler arasında oluşturulmuş bir ağ olarak tanımlanabilir; http://en.wikipedia.org/wiki/Global_supply-chain_finance

⁴ SAFE Framework of Standards, Ek1, DGÖ, Haziran 2012

⁵ SAFE Framework of Standards, Ek3, DGÖ, Haziran 2012, ss. 3-13; başlıklar ayrıntıları için bkz. http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/~/_/media/55F00628A9F94827B58ECA90C0F84F7F.ashx

-İstişare, işbirliği ve iletişim

-Eğitim, yetiştirme ve farkındalık

-Bilgi paylaşımı, erişim ve gizlilik

-Kargo güvenliği

- Taşıma güvenliği
- Tesis güvenliği
- Personel güvenliği
- Ticari ortaklar güvenliği
- Kriz yönetimi ve olay sonrası toparlanma
- Ölçüm, analiz ve geliştirme

Yetkilendirilmiş yükümlülere tanınabilecek kolaylıkları ise kısaca şu başlıklar altında sıralamıştır⁶;

- Eşyanın serbest bırakılmasının hızlandırılması, transit sürelerinin kısaltılması ve depolama ücretlerinin azaltılmasına yönelik önlemler alınması
- AEO katılımcılarına, bunlar için değerli sayılabilecek bilgilere erişim hakkı tanınması
- Ticaretin sekteye uğradığı veya tehdit düzeyinin yükseldiği dönemlerde ayrıcalıklı önlemler uygulanması
- Yeni kargo işlemleri programlarında öncelik tanınması

⁶ SAFE Framework of Standards, Ek3, DGÖ, Haziran 2012, ss. 14-15; başlıklar ayrıntıları için bkz. http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/~/_/media/55F00628A9F94827B58ECA90C0F84F7F.ashx

DGÖ'nün bu yaklaşımından şu anlaşılmalıdır; yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması, gümrük idareleri ile uluslararası ticaretle iştirak eden kişiler arasında öncelikle güvene dayanmaktadır. Gümrük idaresi nezdinde güvenilirliğini ve yeterliliğini kanıtlamış olan ve ülke güvenliğine karşı tehditlere yönelik her türlü önlemi gümrük idaresinin ve ülke emniyetinden sorumlu diğer kamu kuruluşlarının müdahalesi olmaksızın alabilecek kişilere en alt düzeyde müdahale edilmesini ve bu kişilerin ayrıcalıklı bir muameleyi tabi tutulmasını teşvik etmektedir. Yetkilendirilmiş yükümlülerden oluşan bir tedarik zincirinin güvenli addedilmesini ve bu zincir kapsamındaki bir sevkiyatın mümkün olduğunca çabuk bir şekilde gümrüklerden geçişinin sağlanmasını öngörmektedir.

Dünya Gümrük Örgütünün SAFE Standartlar Çerçevesi kapsamında geliştirilmiş olan yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması Haziran 2012 itibariyle başta ABD, G.Kore, Japonya ve Avrupa Birliği üye ülkeleri olmak üzere 46 DGÖ üyesi ülke tarafından hayata geçirilmiş⁷, Türkiye ise 10 Ocak 2013 tarihinde bu ülkeler arasına katılmıştır. Pek çok DGÖ üyesi ise yetkilendirilmiş yükümlü uygulamasını hayata geçirmek için gerekli çalışmaları yürütmeye devam etmektedir. DGÖ, diğer taraftan, yetkilendirilmiş yükümlü uygulamasının salt ulusal düzeyde değil asıl uluslararası düzeyde uygulanmasını ve SAFE Standartlar Çerçevesinde yetkilendirilmiş yükümlü programlarını hayata geçirmiş üyeler arasında karşılıklı tanıma anlaşmaları⁸

⁷ Compendium of Authorized Economic Operator Programmes, DGÖ, 2012

⁸ Karşılıklı tanıma anlaşmaları neticesinde bir üyenin yetkilendirilmiş yükümlü olarak tasdik ettiği bir kişiyi anlaşma yapılan diğer üye de, başkaca bir değerlendirmeye tabi tutmaksızın, yetkilendirilmiş yükümlü ve dolayısıyla güvenilir olarak addetmektedir.

yapılmasını öngörmekte, böylece uluslararası arz zinciri güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. DGÖ, bu yaklaşımı, yetkilendirilmiş yükümlü statüsü verilmesine yönelik standardize edilmiş olan yaklaşım, yetkilendirilmiş yükümlü statüsünün ikili, alt-bölgesel, bölgesel ve ileride küresel seviyede ortak bir şekilde tanınmasına yönelik uluslararası sistemlerin uzun vadeli gelişimini sağlam bir zemine oturtmaktadır diyerek dile getirmektedir⁹.

Başta SAFE Standartlar Çerçevesi ile bu metne bağlı olarak geliştirilen Avrupa Birliği Topluluk Gümrük Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde (CCIP) yer alan yetkilendirilmiş yükümlü hükümleri¹⁰ olmak üzere çeşitli uluslararası metin ve uygulama incelenerek hazırlanan ve daha önce de belirtildiği gibi 10 Ocak 2013'de yürürlüğe giren Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği kapsamında; güvenilirliğe¹¹, mali yeterliliğe¹², ticari kayıtların güvenilir ve izlenebilir olmasına¹³ ve emniyet ve güvenliğe¹⁴ ilişkin kriterlerin tümünü yerine getiren, serbest bölgeler dâhil Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olan ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca yapılacak ek değerlendirmeler haricinde en az üç yıldır faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişilere yetkilendirilmiş yükümlü statüsü tanınabilecek ve adlarına yetkilendirilmiş yükümlü

⁹ SAFE Framework of Standards, Ek3, DGÖ, Haziran 2012, s. 33

¹⁰ 02.06.1993 tarih ve 2454 sayılı Komisyon Tüzüğü (EEC) (1993R2454) Madde 14a-14x; tam metin için bkz. http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/procedural_aspects/general/regulation_2454_93_en.pdf

¹¹ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 5

¹² Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 6

¹³ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 7

¹⁴ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 8

sertifikası düzenlenebilecektir. Güvenilirliğe, mali yeterliliğe, ticari kayıtların güvenilir ve izlenebilir olmasına ve emniyet ve güvenliğe ilişkin kriterler, CCIP 14h ilâ 14k maddelerinden ve onaylanmış kişi statüsü¹⁵ için gereken bazı koşullardan uyarılarak hazırlanmış olup, bu kriterlerin mevcudiyetinin tespiti halinde düzenlenecek olan yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası CCIP'nin 14a maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen "Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası/Basitleştirilmiş usuller-Emniyet ve Güvenlik"e, ya da kısaca AEOF'ye tekabül etmektedir.

Bu şartların yerine getirilip getirilmediği ise üç aşamalı bir sürecin sonucunda belirlenmektedir. Bunlar; ön-inceleme, yerinde inceleme ve değerlendirmedir.

Yetkilendirilmiş yükümü başvuruları kişinin ticaret siciline kayıtlı bulunduğu yere en yakın gümrük müdürlüğünün bağlı bulunduğu Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne yapılmaktadır.

Bir başvuruyu teslim alan ilgili bölge müdürlüğü gerek başvuru sahibinin sunmuş olduğu belgeler, gerekse gümrük idaresinin veri tabanında kayıtlı bulunan veriler üzerinden ön-inceleme denilen aşamayı gerçekleştirmektedir.

Ön incelemede en önemli unsurlardan biri ise başvuru sahibi tarafından sunulan bilgi ve belgelerdir. Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği'nin iki no.lu ekinde yer alan soru formu/öz değerlendirme formu dışında bunlardan en önemlileri ise ISO 9001 ve ISO 27001

sertifikalarıdır. Bu sertifikalar olmadan yapılan başvurular ise ön inceleme kapsamında başka herhangi bir işlem yapılmaksızın reddedilmektedir. Bu sertifikalar, Avrupa Akreditasyon Birliği¹⁶'nin karşılıklı tanıma anlaşmalarına imza atmış akreditasyon kurumları tarafından akredite edilmiş uygunluk değerlendirme kuruluşlarınca düzenlenmiş olmalı ve akreditasyon kurumunun markasını taşımalıdır. Ayrıca, bunların güncel olması gerekir, yani hem en son standart serisine göre düzenlenmiş olmalıdır hem de üç yıldan eski olmamalıdır. Diğer taraftan bu iki sertifikanın kapsamı 29.03.2013 tarih ve 28602 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılmasına İlişkin Gümrük Genel Tebliğinde (Sıra No:1) belirlenmiştir.

Buna göre ISO 9001 sertifikasının kapsamı şu şekilde olmalıdır; "başvuru sahibinin dış ticaret, gümrükleme, yönetim ve idari organizasyon faaliyetleri ile bu faaliyetlerle ilişkili işlemlerini ve bunlara bağlı üretim ve hizmet sunumlarını kapsamalıdır." ISO 27001 sertifikasının kapsamı ise şu şekilde olmalıdır; "ithalat, ihracat, transit, gümrükleme gibi gümrük ve dış ticaret işlemlerini ve bu işlemlere ilişkin lojistik, depolama, muhasebe, finans ve bilgi işlem gibi faaliyetlerinin elektronik bilgi varlıkları ile bu varlıkları korumak amacıyla kullandığı bilişim güvenliğini kapsamalıdır."

Bütün belgelerin istenilen koşullara uygun olması ve bu belgelerde yer alan bilgilerin ilgili koşulların karşılandığını tevsik etmesi gerekmektedir. Bunun dışında gümrük idaresinin veri tabanı üzerinden yapılan inceleme neticesinde ön inceleme kapsamında değerlendirilmesi gereken diğer koşulların da karşılandığının tes-

¹⁵ Onaylanmış kişi statüsü, Gümrük Yönetmeliğinin 22 ilâ 26'ncı maddeleri ile 30.12.2011 tarih ve 28158 sayılı 3. Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan Onaylanmış Kişi Statüsüne İlişkin Gümrük Genel Tebliği (Sıra No:1)'de düzenlenmiştir.

¹⁶ <http://www.european-accreditation.org/>

pit edilmesi halinde, ön incelemeyi yapan bölge müdürlüğü, bir sonraki aşama olan yerinde incelemeye geçilebilmesi için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğüne bildirimde bulunmaktadır. Ön incelemeyi geçemeyen kişilerin başvuruları ise ilgili bölge müdürlüğünce reddedilmektedir.

Ön incelemeyi geçen başvuru sahiplerinin yetkilendirilmiş yükümlü olmak için gereken diğer koşulları karşıladıklarının tespiti için Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından, sonradan kontrol ile yetkili bir görevlinin başvuru sahibinin tesislerinde inceleme yapabilmesi için gerekli olan işlemler yerine getirilmektedir. Yerinde incelemeyi yapan görevli tarafından hazırlanan Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinin yedi no.lu ekinde yer alan Yerinde İnceleme Değerlendirme Formu Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'ne gönderilmekte olup, değerlendirme aşaması denilen aşamada söz konusu genel müdürlük formda yer alan verileri puanlayarak başvuru sahibinin yetkilendirilmiş yükümlü olma yeterliliğine sahip olup olmadığını tespit etmektedir. Değerlendirme sonuçları başvurunun yapıldığı bölge müdürlüğüne gönderilmekte, değerlendirme olumlu ise başvuru sahibi adına ilgili bölge müdürlüğünce yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası düzenlenmekte, olumsuz ise başvuru reddedilmektedir.

Söz konusu sertifikayı almaya yeterli bulunan kişiler ise bazı basitleştirilmiş uygulamalardan ve emniyet ve güvenliğe ilişkin bazı kolaylıklardan faydalanabilmektedir. Yetkilendirilmiş yükümlüler, emniyet ve güvenliğe ilişkin kolaylıklardan ve basitleştirilmiş uygulamaların bir kısmından doğrudan yararlanabilirken bazı

basitleştirilmiş uygulamalardan faydalanabilmek için sertifika başvurusu sırasında veya sertifikayı aldıktan sonra ayrıca başvuruları ve gerektiğinde aranan ek koşulları yerine getirmeleri gerekmektedir.

Emniyet ve güvenliğe ilişkin kolaylıklar¹⁷ şu şekilde düzenlenmiştir;

- Azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verme kolaylığı, yani girişte ve çıkışta özet beyanın bazı zorunlu alanlarının boş bırakılarak işlem yapılmasına olanak tanınması
- Mavi hat uygulaması, yani beyannameye ilişkin belge kontrolü veya beyanname kapsamı eşya muayene edilmeden eşyanın alıcısına teslim edilmesine ya da eşya çıkışına izin verilmesine olanak tanınması.
- Eşyanın taşıttan indirilmeden gümrükleme işlemi gerçekleştirilecek eşyaya ilişkin beyanın mavi hatta işlem görebilmesi, yani söz konusu eşyaya ilişkin beyanın mavi hatta işlem görmesi halinde, eşyayı taşıyan taşıtın gümrük sahasından çıkışının anında gerçekleştirilebilmesi
- Mavi hatta işlem gören ihracat ve ithalat beyannamelerinin tamamıyla elektronik ortamda gümrüğe sunulabilmesi ve bu beyannamelere belge ekleme zorunluluğu bulunmaması¹⁸
- Beyannamelerin belge kontrolüne tabi tutulması halinde, kontrollerin öncelikle yapılması, yani, risk analizi neticesinde beyan-

¹⁷ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 87 ilâ 92

¹⁸ Gümrük Yönetmeliği Madde 114/3

namenin mavi hatta işlem görmek yerine belge kontrolüne tabi tutulmasının öngörülmesi halinde bu kontrollerin yetkilendirilmiş yükümlü olmayan kişilerin beyannamelerinden ayrı olarak öncelikli olarak yapılmasına olanak tanınması

- Beyanname kapsamı eşyanın muayeneye tabi tutulması halinde, muayenenin öncelikle yapılması, yani, risk analizi neticesinde beyannamenin mavi hatta işlem görmek yerine beyanname kapsamı eşyanın muayeneye tabi tutulmasının öngörülmesi halinde bu muayenenin yetkilendirilmiş yükümlü olmayan kişilerin eşyasından ayrı olarak öncelikli olarak yapılmasına olanak tanınması

Basitleştirilmiş uygulamalar ise ayrıca başvuruya bağlı olan ve olmayanlar şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca bir başvuru veya ek koşul gerektirmeyen basitleştirilmiş uygulamalar şunlardır:

- Eksik beyan uygulaması¹⁹, yani, beyannameye eklenmesi gereken belgelerden bazılarının beyannameye eklenmeden işlemlerin gerçekleştirilmesine ve daha sonra bir tamamlayıcı beyan kapsamında getirilmesine olanak tanınması.
- Kısmi teminat uygulaması²⁰, yani, teminatlı işlemlerde tam teminat (eşyanın gümrüklenmiş kıymetinin %120'si) yerine kısmi oranda teminat verilebilmesine olanak tanınması. Bu oran eşyanın gümrüklenmiş kıymetinin %10'u olarak belirlenmiştir, ancak diğer

kamu kuruluşlarına bu hususta farklı bir düzenleme yapabilme yetkisi tanınmıştır²¹.

Ayrıca bir başvuru ve ek koşul gerektiren basitleştirilmiş uygulamalar ise şunlardır:

- Götürü teminat uygulaması²², yani, teminatlı işlemlerde her bir işlem için ayrı teminat yerine götürü teminat uygulaması kapsamında tutarı önceden belirlenmiş süresiz ve düşümsüz, bir yıllık teminatlı işlem toplamının %10'una karşılık gelen tutarda tek bir teminat verilebilmesine olanak tanınması. Bu uygulamadan faydalanabilmek için gümrük idaresince tespit edilen tutarda, teminat mektubu vermeye yetkili bankalar veya özel finans kurumları tarafından verilen süresiz teminat mektubu ibrazı zorunludur. Uygulamadan faydalanmaya devam edilebilmesi için ise her yıl yenileme başvurusunda bulunulması ve gerektiğinde daha yüksek meblağda yeni bir teminat mektubu veya ek teminat mektubu ibrazı gerekir. Ancak, götürü teminatın 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun ekindeki (I) sayılı listenin (A) cetvelinde yer alan eşyanın ithalinde ödenecek özel tüketim vergisini kapsamaması halinde üst limit olan on milyon avro, kapsamaması halinde ise üst limit olan iki milyon avro tutarında teminat mektubu verilmiş olması halinde, her yıl yenileme işleminde bulunulmasına gerek olmayıp bu yenileme ilgili gümrük idaresi tarafından re'sen gerçekleştirilecektir.

¹⁹ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 19 ilâ 26

²⁰ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 27 ilâ 31

²¹ Onaylanmış kişilere de tanınmış olan bu hakkın uygulanmasında Ekonomi Bakanlığı teminat tutarlarını C sınıfı onaylanmış kişiler için %10, B sınıfı onaylanmış kişiler için %5, A sınıfı onaylanmış kişiler için de %1 olarak belirlemiştir. Yani, Ekonomi Bakanlığının uygun görmesi halinde yetkilendirilmiş yükümlüler için de %10'dan daha düşük bir teminat oranının belirlenmesi mümkündür.

²² Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 32 ilâ 43

- İhracatta yerinde gümrükleme izni²³, yani ihracatçının eşyasını iç gümrüğe sunmadan doğrudan kendi tesislerinden gönderebilmesine olanak tanınması. Bu uygulamadan faydalanabilmek için bir yıllık bir dönem içerisinde en az 5 Milyon dolar tutarında fiili ihracat yapmış olmak gerekir²⁴ ve uygulamadan faydalanmaya devam edebilmek için en az bu tutardaki ihracatı yıllık olarak yapmaya devam etmek gerekir.
- İzinli gönderici yetkisi²⁵, yani, taşımacının transit eşyasını hareket gümrük idaresine sunmadan kendi tesislerinden sevk edebilmesine olanak tanınması. Bu uygulamadan faydalanabilmek için kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme hakkına sahip olmak²⁶, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'ndan alınmış uluslararası taşımacı yetki belgesine sahip olmak ve bir yıllık dönem içerisinde en az 500 transit beyanamesi²⁷ (TIR karnesi dâhil) eşyanın taşıma işlemini gerçekleştirmiş olmak gerekir ve uygulamadan faydalanmaya devam edebilmek için bu koşulları yıllık olarak sağlamaya devam etmek gerekir.

- Bir yıllık bir dönem içerisinde en az 50 adet A.TR Dolaşım Belgesi kapsamında ihracat yapmış olmak ön koşuluyla, odalarca onay ve gümrük müdürlüklerince vize işlemlerine gerek kalmaksızın basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR Dolaşım Belgesi düzenleyebilmeye olanak tanınması²⁸.
- Bir yıllık bir dönem içerisinde en az 50 adet EUR.1 veya EUR.MED Dolaşım Belgesi kapsamında ihracat yapmış olmak ön koşuluyla, eşyanın kıymetine bakılmaksızın Fatura Beyanı ve EUR.MED Fatura Beyanı düzenleyebilmeye olanak tanınması²⁹.

Diğer taraftan, Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinde belirtilmemiş olmakla birlikte yetkilendirilmiş yükümlülere yönelik olarak, ayrıca bir başvuru ve ek koşul aranmadan, şu basitleştirilmiş uygulamalar da öngörülmüştür;

- Eşya türüne göre sınırlama olmaksızın tam beyanlı yaygın basitleştirilmiş usulden (gümrük işlemlerinin, eşya taşıttan indirilmeden tamamlanması) yararlanabilme³⁰.
- Gümrük Yönetmeliğiyle belirlenmiş eşyanın ithalinde 6 ay öncesine kadar alınmış tahlil raporu ibraz edebilme³¹.
- Gümrük Yönetmeliğiyle belirlenmiş eşyayı tahlil sonuçları alınmadan teslim alabilme³².

²³ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 44 ilâ 59

²⁴ Burada kişinin yalnızca kendi adına gerçekleştirmiş olduğu ihracat tutarları sayılmaktadır. Yani, aynı grubun bünyesindeki grup ihracatçısı gibi araçların ihracatı bu koşulun sağlanmasında dikkate alınmamaktadır. Ancak, imalatçısı olan bir grup adına ihracat yapan ve yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası ve bu kapsamda ihracatta yerinde gümrükleme iznini almaya hak kazanmış şirketler kendi grubuna bağlı yetkilendirilmiş yükümlü olan grup imalatçıların tesislerinden işlem yapabileceklerdir.

²⁵ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 72 ilâ 86

²⁶ Kapsamlı teminat ve teminattan vazgeçme haklarına ilişkin koşullar Gümrük Yönetmeliğinin 224'üncü maddesinde düzenlenmiştir.

²⁷ Transit beyanamesi olarak sadece TIR Karnesi, T1 ve T2 transit beyanları sayılmaktadır.

²⁸ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 60 ilâ 66

²⁹ Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği Madde 67 ilâ 71

³⁰ 10.01.2013 sayı ve 28524 sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No: 16)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğin 1'inci maddesi ile değişik 11.07.2002 tarih ve 24812 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No: 16) Madde 3

³¹ Gümrük Yönetmeliği Madde 196/2/c

³² Gümrük Yönetmeliği Madde 196/6

- Konşimentosu ibraz edilemeyen petrol ve türevlerini, konşimentodaki eşya bilgilerini içeren ve konşimentonun en geç doksan gün içinde ibraz edileceğine dair verilecek taahhünameye istinaden konşimento ibrazından önce teslim alabilme³³.
- Ayniyet tespitine ilişkin Bakanlıkça yapılacak farklı düzenlemelerden faydalanabilme³⁴.

Diğer taraftan, DGÖ'nün de tavsiyeleri doğrultusunda, yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması, uluslararası tedarik zincirinde güvenlik boşluğu yaratmadan ileride yapılabilecek çeşitli diğer basitleştirmeler ve kolaylaştırmalar için mevcut en uygun araç görevini üstlenmektedir.

Ancak, yetkilendirilmiş yükümlü olmaya devam edebilmek için her daim aranan kriterleri yerine getirmeye devam etmek gerekir. Sertifika kapsamı yetkilerin kullanımından kaynaklanacak ihlallerin gerçekleştirilmesi halinde ilgili uygulama veya kolaylıklar belli bir süreliğine askıya alınabilir, varsa aranan ek koşulların kaybı halinde ise ilgili uygulama, ek koşul yeniden sağlanıncaya kadar geri alınabilir. Diğer taraftan, yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası süresiz olmakla birlikte, yetkilendirilmiş yükümlü olabilmek için aranan koşullardan herhangi birinin kaybı halinde yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası askıya alınabilir, koşullar askıya alma süresince tekrar sağlanamaması halinde ise sertifika bu koşullar yeniden sağlanıncaya kadar geri alınabilir. Sertifika başvurusunun yanlış bilgi veya belgelere dayanılarak yapıldığının sertifika düzenlendikten sonra tespit edilmesi veya yetkilendirilmiş yükümlünün yönetim kurulu üyelerinden veya şirket sermayesinin %10'undan fazlasına sahip

sermayedarlardan herhangi birinin yetkilendirilmiş yükümlü statüsünün tanınmasına engel olacak bir suça karıştığına mahkemece sabit bulunması halinde ise yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası iptal edilir ve 3 yıl boyunca bir daha yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası başvurusunda bulunulamaz.

Yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasının yukarıda belirtilen kolaylıklar ve uygulamalardan başkaca pek çok dolaylı avantajları bulunmaktadır. Bu avantajların uluslararası boyutu ise maliyet azalışından ve süre kazanımından kaynaklı rekabet gücü artışının yanı sıra karşılıklı tanıma anlaşmalarıdır. Karşılıklı tanıma anlaşmaları neticesinde ülkeler birbirlerinin yetkilendirilmiş yükümlü statülerini tanımakta ve dolayısıyla karşılıklı tanıma anlaşmasına taraf bir ülkenin yetkilendirilmiş yükümlüsü anlaşma tarafı diğer ülkede de yetkilendirilmiş yükümlü olarak tanımakta ve o ülkede yetkilendirilmiş yükümlüler için sağlanan emniyet ve güvenlik odaklı ayrıcalıklardan müteakiliyet esasına dayanılarak faydalanabilmektedir.

DGÖ bünyesinde, pek çok ülkenin katılımıyla, uzun çalışmalar neticesinde ortaya konulmuş olan yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması, dünyada hızlı ve kolay, sınırlara takılmayan, akışkan ancak aynı zamanda güvenli olan bir ticaret ağı kurulması yolunda atılmış en önemli adımlardan biridir. Dünya ticaretinde çok önemli bir konuma sahip Türkiye ise, bu uygulamayı hayata geçirerek, bu küresel ağın oluşturulmasına yönelik önemli bir katkı sağlamış, uluslararası ticarete yönelik çağdaş ve ilerici bir yaklaşıma imza atmıştır.

³³ Gümrük Yönetmeliği Madde 130/1

³⁴ Gümrük Yönetmeliği Madde 195/3, 384/2, 387/5

İHRACATTA YERİNDE GÜMRÜKLEME VE İZİNLİ GÖNDERİCİ

Mehtap ARDIÇ TİREN

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
M.Ardic@gtb.gov.tr

10 Ocak 2013 tarihinde yayımlanan Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ve Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği ile gümrüklerde devrim niteliğinde uygulamalar hayata geçirildi. Bunların başında yetkilendirilmiş yükümlü statüsünün tanınması ve bu statüye bağlı olarak ihracatta yerinde gümrükleme ve izinli gönderici kolaylıklarından faydalanılabilmesi geliyor.

“ *İhracatta Yerinde Gümrükleme ve İzinli Gönderici Uygulamaları İle Her Tesis Bir Gümrük Haline Geliyor.* ”

Gümrük Kanunu'nun 71'inci maddesinde kayıt yoluyla rejime geçiş usulüne yer verilmiş olmakla birlikte, bu tarihe kadar uygulaması bulunmamakta idi. Ancak Gümrük Yönetmeliğinin tanımlar maddesine yapılan ekleme ile eşyanın kayıt yoluyla rejime geçişi, eşyanın ilgili rejime ilişkin gümrük işlemlerinin gümrük idaresi yerine yükümlünün kendi tesislerinde yerinde gümrükleme yoluyla gerçekleştirilmesini de kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Böylece Gümrük

İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinde detayları açıklanan ihracatta yerinde gümrükleme uygulamasının ve daha ileri tarihlerde uygulamaya geçirilmesi planlanan ithalatta yerinde gümrükleme uygulamasının temelleri Gümrük Yönetmeliğine taşınmıştır.

Diğer taraftan Gümrük Yönetmeliğinde ve Ortak Transit Yönetmeliğinde düzenlenmiş olan izinli göndericiye ilişkin hükümler kaldırılarak, bu uygulamanın Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği ile hayat bulması sağlanmıştır.

Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği uyarınca ihracatta yerinde gümrükleme izni ve izinli gönderici yetkisi sadece yetkilendirilmiş yükümlü statüsü sahibi firmalara tanılabilmektedir. Dolayısıyla bu izin veya yetkiyi elde etmek isteyen kişilerin öncelikle istenen tüm belgelerle birlikte şirket merkezinin ticaret siciline kayıtlı olduğu yere en yakın gümrük müdürlüğünün bağlı olduğu Bölge Müdürlüğüne yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası başvurusunda bulunmaları ve Yönetmeliğin 5 ilâ 8 inci maddelerindeki güvenilirlik, ticari kayıtların güvenilir ve izlenebilir olması, mali yeterlilik ile emniyet ve güvenlik koşullarını karşılamaları gerekmektedir.

Bunlara ilaveten firmaların talep ettikleri izin/ yetki türüne bağlı olarak, ihracatta yerinde gümrükleme izni veya izinli gönderici yetkisi için aranan ek koşulları sağlamaları ve izinli gönderici yetkisi için istenilen ek belgeleri temin etmeleri gerekir.

Bunlardan ihracatta yerinde gümrükleme izni için başvuracak firmaların bir önceki yılda 5 Milyon Dolarlık ihracat performansını gerçekleştirmiş olmaları beklenmektedir. Bir önceki yıl

istenilen miktarda ihracat yapıp yapılmadığı ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın veri ambarı üzerinden kontrol edilecek olup, firmalardan bu koşulun tevsiki için ayrıca bir belge istenilmemektedir.

İzinli gönderici yetkisi için başvuracak firmaların ise bir önceki yıl TIR Karnesi ve transit beyanamesi (T1/T2) kapsamında gerçekleştirilen transit işlem sayısı toplamının en az 500 olması beklenmektedir. Bu miktarda transit işleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ise yine Bakanlığın veri ambarı üzerinden kontrol edilecektir. Bu yetki için başvuracak firmaların kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme iznine sahip olmaları gerekmektedir. İzinli gönderici kolaylığı kapsamında riskli eşyaların transit işlemlerini yapmak isteyen firmaların ise aldıkları kapsamlı teminat izinlerinde bu tür eşyaları taşımakla yetkilendirilmiş olmaları gerekir. Aksi takdirde bu tür eşyaları aldıkları izinli gönderici yetkisi kapsamında taşımalarına Bakanlıkça müsaade edilmeyecektir. Aynı zamanda başvuru sahiplerinin uluslararası eşya taşımacılığı yapabildiklerini gösteren ve ilgili Bakanlıktan alınmış olan bir yetki belgesini (C2, E2 gibi) başvurularına eklemeleri gerekir.

Diğer taraftan, yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasının temin edilmesinden sonra ihracatta yerinde gümrükleme izni veya izinli gönderici yetkisi başvurusunda bulunulması düşünülüyorsa, sertifikanın veriliş tarihinden itibaren 1 yıl süreyle bu taleplerin reddedileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Mevcut durumda ihracatçı firmaların ihrac etmek istedikleri eşya öncelikle iç gümrük idaresine getirilmekte, buradaki işlemler tamamlandıktan sonra ihracat eşyası ülkeden çıkış

yapılacak sınır gümrük idaresine götürülmekte ve ihracat işlemleri tamamlanmaktadır.

Gerek ihracatta yerinde gümrükleme ve gerekse izinli gönderici uygulaması ise, ihraç eşyasının iç gümrük idaresine getirilmeksizin gümrük işlemlerinin firma tesislerinde gerçekleştirilmesi ve taşıma aracının izin/yetki sahibi tarafından mühürlenerek eşyanın doğrudan sınıra yönlendirilmesi anlayışı üzerine kuruludur.

Bu kolaylaştırmalara sahip firmaların bir arada veya ayrı ayrı çalışmaları mümkündür. İhracatta yerinde gümrükleme iznine sahip ihracatçı firmalar kesin ihraç (1000 rejim kodlu işlemler) edecekleri eşyalarını bir izinli göndericiyle taşıyabilecekleri gibi, normal bir taşıyıcı ile taşıyabilmektedirler. Ancak, dahilde işleme rejimi (3141 ve 3151 rejim kodlu işlemler) kapsamı eşyalarını mutlaka bir izinli göndericiye taşıması gerekir. Söz konusu taşıma işlemleri, eşyaların duruma göre ihracatta yerinde gümrükleme izin sahibinin veya izinli göndericinin tesisinden bir kara sınır kapısına veya bir limana transit rejimi kapsamında taşınmasını ifade etmektedir.

Diğer taraftan izinli gönderici yetkisine sahip taşımacıların ihracatta yerinde gümrükleme iznine sahip olan veya olmayan tüm firmaların ihracat eşyasını yetki kapsamında taşımaları mümkündür. İhracatta yerinde gümrükleme iznine sahip olmayan firmalar yalnızca kesin ihracat eşyalarını (1000 rejim kodlu işlemler) izinli gönderici kolaylığı çerçevesinde taşıyabileceklerdir. Dolayısıyla izinli gönderici uygu-

“ *Uygulama gümrük işlemlerinin firma tesislerinde gerçekleştirilmesi anlayışı üzerine kuruludur.* ”

laması sayesinde yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına sahip olmayan tüm firmalar da transit işlemine ilişkin gümrük işlemlerini gümrük idaresi yerine izinli göndericinin tesislerinde bu taşıyıcıya yaptırmak suretiyle işlemlerini daha süratli ve daha az maliyetli yapma imkânına sahip olabileceklerdir.

Yukarıda belirtilen durumlara göre eşyanın hangi tesiste yükleneceği ve kimin gözetiminde yüklenecek mühürleneceği de değişecektir. İhracatta yerinde gümrükleme izin sahibi ile izinli göndericinin birlikte çalıştığı durumlarda, ihracatta yerinde gümrükleme izin sahibinin tesisinde veya izinli göndericinin tesislerinde yükleme yapılabilecektir, eşya ise araca izinli göndericinin gözetiminde yüklenerek bu kişi tarafından mühürlenecektir.

İhracatta yerinde gümrükleme izin sahibi ile izinli göndericinin birlikte çalışmadığı durumlarda ise;

- İhracatta yerinde gümrükleme izni sahibi firmanın normal bir taşıyıcıyla çalıştığı durumda eşya ihracatta yerinde gümrükleme izni sahibi firmanın tesislerinde bu kişinin gözetiminde araca yüklenecek ve mühürlenecektir.

- İzinli göndericinin normal ihracatçıların eşyasını taşıdığı durumda ise eşya izinli göndericinin tesislerine getirilerek izinli göndericinin gözetiminde araca yüklenip mühürlenecektir. Böylece, eşyaların izinli göndericinin tesisinde toplanması koşuluyla aynı araç içeri-

sinde birden çok ihracatçıya ait eşya parsiyel olarak taşınabilecektir.

Dolayısıyla, eşyanın ihracata hazır hale getirilmesinden sonra eşya gümrük idaresine götürülmeksizin, gümrük işlemleri izin/yetki sahibi firmanın tesislerinde yapılarak eşyanın alıcısına ulaştırılması mümkün olabilmekte, her tesis adeta bir gümrük haline gelmektedir.

İhracatta yerinde gümrükleme izni ve izinli gönderici yetkisi kapsamında kullanılacak tesislerin ise önceden belirlenmiş olması gerekir. İşlem yapılması talep edilen tesisler öncelikle başvuru esnasında gümrük idaresine bildirilir, ardından tesislerde sonradan kontrol yetkilisi tarafından yerinde inceleme yapılır ve uygun görülen tesisler izin/yetki belgesinde belirtilerek bu tesislere birer kod verilir. Bu kapsamda yapılan işlemlerde, eşyanın firmanın hangi tesisinde bulunduğu, verilen kod numaralarının beyannamelerin tescilli aşamasında sisteme girilmesi ile gümrük idaresine bildirilir.

İzin/yetki sahibi firma yalnızca gümrük idaresince uygun bulunmuş tesislerinden izin/yetki kapsamında işlem yapabilecektir. Dolayısıyla izin/yetki kapsamında işlem yapılmak istenen tesislerin Yönetmeliğin 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ila (ç) bentlerinde koşulları taşınması ve yine Yönetmeliğe uygun bir güvenli alan içermesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, eşyanın tesis içerisinde kaybolmasını, değiştirilmesini veya yabancı eşya eklenmesini önleyecek emniyet ve güvenlik tedbirlerinin alınmış olması ve gümrük denetimlerini kolaylaştıracak mekanizmaların tesis içerisinde kurulmuş olması gerekir. Güvenli alan ile ilişkili olarak ise Yönetmelikte belirtilen yüksek çözünürlükte kamera düzeneğinin ve kayıt sistematığının

oluşturulması gerekmektedir. Ancak firmalarda güvenli alan oluşturulurken özel olarak üstü kapalı ayrı bir depo inşa edilmesi vs. gibi bir durum söz konusu değildir, firmaların tesislerinde halihazırda kullandıkları yükleme yerlerinde sınırları belirli, tel örgüyle çevrili veya ayırt edici bir renkle çerçevesi çizilmiş ve yukarıdaki donanımına sahip bir alanın güvenli alan olarak addedilmesi mümkündür.

Güvenli alana yalnızca ihracat eşyasının konulması gerektiğine, yurtiçine dağıtılacak veya henüz ihraç edilip edilmeyeceği kesinleşmemiş eşyaların veya ithal eşyasının bu alana konulmayacağına dikkat edilmesi gerekir. Bu alana konulabilecek eşyalar kadar, bu alana konulmuş eşyaların çıkarılmasında uyulması gereken kurallar da önemlidir; gümrük idaresince çıkış izni verilmeksizin veya ilgili beyanname iptal edilmeksizin güvenli alana alınan eşyaların bu alandan çıkarılmaması gerekir. Ayrıca tüm bu işlemlerin kayıtlarının tutulması gerekir. Güvenli alan ilişkin kamera kayıtlarının 1 yıl, diğer kayıtların ise 3 yıl süreyle muhafaza edilmesi yükümlülüğü bulunmaktadır.

İzin/yetki sahibi firmaların tesislerinde yapmaları gereken gümrük işlemleri de oldukça kolay ancak sorumluluğu fazla olan prosedürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni uygulamalarda işlemlerin kolaylaştırılması esas alındığından firmaların tesislerinden yapmaları gereken işlemler basitleştirilmiş ancak artık arada gümrük idaresi bulunmadığından bu firmalara yüklenen sorumluluk ve görevler ağırlaştırılmıştır.

Şöyle ki, gerek ihracatta yerinde gümrükleme ve gerekse izinli gönderici uygulamasında eşyanın ihracata hazır hale gelen eşyaya ilişkin beyannamelerin elektronik ortamda tescil

edilmesi, eşyanın hazır bir şekilde güvenli alanda bekletildiğinin ilgili gümrük müdürlüğüne yine elektronik ortamda bildirilmesi ve gümrük idaresi tarafından çıkış izninin verilmesinin beklenilmesi gerekmektedir.

İzin/yetki sahibi firmanın uygun bulunan her tesisi için yalnızca bir gümrük müdürlüğü işlem yapılacak gümrük müdürlüğü olarak belirlenebilir, izin/yetki belgesinde bu gümrük müdürlüğünün ismi yazılır ve izin/yetki sahibi firmalar beyannamelerini bu gümrük müdürlüğünü seçerek tescil ederler. Keza izin/yetki kapsamında yapılan işleme konu eşyanın ayrıntılı kontrolü gerektiğinde bu gümrük müdürlüğünde görevli memurlarca muayene işlemi yapılır. Dolayısıyla gümrük müdürlüğünün belirlenmesinde işlem hacmi faktörü dışında esas unsur tesise fizikî yakınlıktır.

İzin/yetki kapsamı işlemlerin yürütülebilmesi için gümrük idaresince belirlenecek ikinci unsur ise çıkış izni bildirim süresidir. Çıkış izni bildirim süresi, gümrük idaresinin eşyanın tesisten çıkarılıp çıkarılmayacağını firmaya bildirme süresidir. Çıkış izni bildirim süresi firmanın işlem hacmi, işlem çeşitliliği ve riski gibi hususlar göz önünde bulundurularak 2 saati aşmayacak şekilde ilgili bölge müdürlüğü tarafından belirlenir. Örneğin çıkış izni bildirim süresinin 30 dakika olarak belirlendiği bir durumda, eşyanın izin/yetki sahibince güvenli alana alındığının bildirilmesinden itibaren 30 dakika içerisinde gümrük idaresinin eşyanın tesisten çıkarılıp çıkarılmayacağını bildirmesi gerekir.

“ Çıkış izni bildirim süresi 2 saati aşmayacak şekilde belirlenmektedir. ”

Çıkış izninin verilmesi halinde, yukarıda anlatılan usuller çerçevesinde eşyanın araca yüklenip, taşıma aracının özel tip-te mühürle mühürlenerek sınır gümrük idaresine

sevki gerçekleştirilir. Bu birinci alternatifi mavi hat olarak nitelendirebiliriz.

Çıkış izninin verilmemesi halinde ise belge kontrolüne mi yoksa fiziki muayeneye mi tabi tutulacağı firmaya bildirilir. Belge kontrolünün gerektiği ender durumlarda izin/yetki sahibince beyanname eki belgeler gümrük idaresine ibraz edilip uygun kontrol sonuçları alınıncaya kadar eşyanın tesislerden çıkışına müsaade edilmez. Bu ikinci alternatifi ise sarı hat olarak nitelendirebiliriz.

Üçüncü ve son alternatif ise kırmızı hat olarak nitelendirebileceğimiz eşyanın muayenesine karar verildiği ve daha nadiren karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu durumda belge kontrolünde de olduğu gibi eşyanın gümrüğe götürülmesine gerek yoktur. Eşyanın fiziki kontrolü ise firma tesislerinde, muayene ile görevli memurlarca yapılır. Çıkış izninin verilmediğinin bildirilmesinden itibaren 3 saat veya olağanüstü durumlarda 3 saatlik uzatmayla toplam 6 saat içerisinde muayenenin başlatılması gerekir. Muayene sonucunda herhangi bir hata veya usulsüz durumla karşılaşılmazsa eşyanın tesisten çıkarılmasına müsaade edilir.

Bu basitleştirilmiş işlem yapma kolaylığına karşılık izin/yetki sahiplerinin, başta eşyaya ilişkin gerekli tüm kontrollerin yapılması ve özel tip-te mührün korunması olmak üzere, ilgili bilgi ve

belgelerin saklanması ve gerektiğinde ibraz edilmesi, olası muayene işlemleri için uygun ortamın sağlanması ile izin/yetki kapsamında gerçekleştirilen işlemlerde kurallara

uyulması gibi yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde gümrük idaresince işlenen fiilin ağırlığına göre 3 ay, 6 ay veya 2 yıl süreyle askıya alma yaptırımının uygulanması mümkündür.

Sonuç olarak gerek ihracatta yerinde gümrükleme gerekse izinli gönderici uygulaması, gümrük idaresi ile firmalar arasında güvene dayalı bir iş birlikteliği olarak nitelendirilebilir. Firmalar gerekli koşulları karşılamaları ve düzenli, güvenilir ve sistematik iş süreçlerine sahip olmaları

“ Gümrük idaresi ile firmalar arasında güvene dayalı bir iş birlikteliği...” ”

rının karşılığında işlemlerinin basitleştirilmesini ve gümrük işlemlerinin kendilerince yapılmasını talep etmekte, buna karşılık gümrük idaresi de güvenilir olduklarını ispat

eden bu firmaların işlemleri üzerindeki anlık kontrollerden vazgeçmekte, beyana ve eşyaya yönelik gerekli kontrolleri işletmenin tesisinde ve kayıtları üzerinden sonradan yapmaktadır.

Bu uygulama ile hem izin/yetki sahibi firmalara zaman, maliyet ve rekabet avantajı sağlanması, hem de gümrüklerdeki iş yoğunluğu hafifletilerek daha riskli işlemlere odaklanılması ve gümrüklerdeki yığılmanın önlenmesi amaçlanmaktadır.

Röportaj: Neslihan ŞEN

Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
N.Sen@gtb.gov.tr

“Kolay Ticaret, Büyük Türkiye” sloganıyla ticaretin akışını değiştirecek Yetkilendirilmiş Yükümlü (AEO) uygulaması Türkiye’de 10 Ocak 2013 tarihinde başladı. Dünyanın birçok ülkesinde var olan bu uygulama sayesinde hem firmalara daha önce mevzuatımızda hiç yer almayan çeşitli avantajlar sağlanıyor hem de gümrük idaresinin işi kolaylaşıyor. Biz de bu uygulamanın ayrıntılarını öğrenmek için Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü Ticaretin Kolaylaştırılması Daire Başkanı Sn. **Jale ARSLAN**’ı dinledik.

Öncelikle bize vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz. Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği olarak Dergimizdeki ilk röportajı sizinle yapıyoruz. Bu nedenle sorulara geçmeden önce okuyucularımıza mesleki geçmişinizi biraz anlatmanızı rica ediyoruz.

Gümrük Uzmanları Derneği’nin kurucularından olduğumdan, dergideki ilk röportajın benimle yapılmasının gerçekten gurur verici olduğunu belirtmek isterim. Ayrıca Dergimizin bu sayısında ticaretin kolaylaştırılması kavramının ele alınması ve bu konuda röportaj yapılmasından dolayı da sizlere çok teşekkür ediyorum.

1996 yılının Ocak ayında Gümrükler Genel Müdürlüğünde Gümrük Uzman Yardımcısı olarak göreve başladım. Gümrük İşlemleri, Hariçte İşleme, Dahilde İşleme ve BİLGE Destek ve Sorgulama Şubelerinde görev yaptıktan sonra 2011 yılı Nisan ayında Daire Başkanı olarak atandım. Daire Başkanı olarak görev yaptığım Basitleştirilmiş İşlemler Dairesi konularının Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'ne devredilmesiyle birlikte bu görevimi Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nde sürdürmeye başladım. Halen aynı Genel Müdürlükte Ticaretin Kolaylaştırılması Dairesi Başkanı olarak görev yapmaktayım.

Bakanlığımızın 'en hızlı, en kolay, en güvenli ticaret' vizyonu için çok önemli çalışmalar yaptınız. Bu yoğun çalışma döneminden sonra da 10 Ocak 2013'te Türkiye'de Yetkilendirilmiş Yükümlü uygulamasını başlattınız. Başarıya giden yolun meşakkatli olduğunu herkes bilir. Dış etkenler sizi sınırlandırabilir veya çeşitli baskılar altında kalabilirsiniz. Çalışmalarınız nasıl başladı, bu süreçte neler yaşadınız, zorlukların üstünden nasıl geldiniz, hem kendinizi hem dairenizdekileri nasıl motive ettiniz?

J.A.: Gerek Bakanlığımızın 'en hızlı, en kolay, en güvenli ticaret' vizyonu, gerekse ülkemizin 2023 ihracat stratejisi kapsamında önemli bir sorumluluğa sahip olan Ticaretin Kolaylaştırılması Dairesi olarak neler yapabileceğimizi ortaya koymakla işe başladık. Bunun için öncelikle gümrük işlemleri basitleştirilirken, aynı zamanda kontrolün ve güvenliğin de sağlanabileceğini ortaya koyan uluslararası mevzuatı ve dünya uygulamalarını inceledik. Böylece ülkemizdeki mevcut basitleştirilmiş usullerin hangi konularda geliştirilmesi gerektiğini ve hangi alanlarda yeni açılımlar yapılabileceğini tespit ettik. Çalışmalarımızın neticesinde bir dünya uygulaması olan yetkilendirilmiş yükümlü statüsünün en önemli açılım olacağına karar verdik. Aynı zamanda AB'de ticaret

erbabına önemli kolaylıklar sağlayan yerinde gümrükleme ve izinli gönderici uygulamalarının hayata geçirilmesinin de Bakanlığımız vizyonu ve ihracat stratejisi doğrultusunda atılması gereken önemli bir adım olduğunu gördük.

Bu uygulamaların hayata geçirilmesi için öncelikle ticaret erbabının mevcut durumunun ve ihtiyaçlarının ortaya konulması gerekiyordu. Bu kapsamda, çeşitli firmalarda yaptığımız incelemeler neticesinde, firmalarımızın önemli bir kısmının yeni uygulamalardan yararlanabilmek için gereken koşulları karşılama potansiyeline sahip olduklarını tespit etmek bizleri teşvik etti. Ayrıca uluslararası ticarete ülkemiz kadar büyük bir paya sahip olmayan bazı ülkelerde bile bu uygulamanın başlatıldığını öğrenmek çalışmalarımızı bir an önce tamamlamak konusunda teşvik edici başka bir unsur oldu.

Dairedeki arkadaşlarım da yenilikler konusunda oldukça heyecanlı ve ümitliydim. Bu süreçte takım çalışmasına çok önem verdim ve çalışma arkadaşlarımın motivasyonunu hep yüksek tutmaya çalıştım. Arkadaşlarım da özverilerini hiç esirgmeden ve hepsi kendini işin sahibi olarak hissederek çalıştı. Oluşturduğumuz takım ruhu elbetteki çalışmalarımızın daha verimli olmasını ve hızlı sonuçlanmasını sağladı. Çalışırken araştırma, yerinde inceleme ve tartışma yöntemlerini kullandık, ortak akıl yürüttük ve sistemi çoğunluğun görüşüne göre tasarladık. Hep birlikte çok çalıştık, çok iyi konsantre olduk ve en önemlisi bu işe çok inandık. Hepimizin ortak çalışması sonucunda Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği yayımlandı. Bu Yönetmelik ile sadece Yetkilendirilmiş Yükümlü uygulamasını değil aynı zamanda bu uygulamaya bağlı olarak ihracatta yerinde gümrükleme ve izinli gönderici uygulamalarını da uluslararası standartlarda hayata geçirmeyi başardık.

Bununla birlikte, yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması gümrüklerde devrim niteliğinde bir dönüşüm gerektirdiğinden zaman zaman motivasyonumuzu düşürücü nitelikte eleştiriler aldık. Ancak bu süreçte, başta Sn. Bakanımız ve Sn. Müsteşarımız olmak üzere, Genel Müdürlüğümüz görevini de yürüten Müsteşar Yardımcımız Sn. Ali NURAL ve Genel Müdür Yardımcımız Sn. Rasim KUTLU'nun bize olan inançları ve destekleri sayesinde tüm bu zorlukların da üstesinden gelebildik.

Biraz da çalışmanın detayları hakkında bizleri aydınlatmanızı istiyoruz. Yetkilendirilmiş Yükümlü, İhracatta Yerinde Gümrükleme ve İzinli Gönderici kavramlarını okuyucularımız için kısaca açıklayabilir misiniz?

J.A.: Yetkilendirilmiş yükümlü, gümrük yükümlülüklerini yerine getiren, kayıt sistemi düzenli ve izlenebilir olan, mali yeterlilik, emniyet ve güvenlik standartlarına sahip bulunan, kendi kontrolünü yapabilen güvenilir firmalara verilen bir statüdür. Bu uluslararası statü sayesinde firma, gümrük işlemlerinde çeşitli kolaylık ve imtiyazlardan yararlanacaktır.

İhracatta yerinde gümrükleme eşyanın ihracata yönelik gümrük işlemlerinin; firmanın kendi tesislerinden yapılarak, ihracat eşyasının ihracat gümrük müdürlüğüne getirilmeden, aracın firmanın tesislerinde mühürlenerek doğrudan çıkış gümrük idaresine sevk edilmesi esasına dayanır.

İzinli gönderici ise, eşyanın transitive yönelik gümrük işlemlerini kendi tesislerinde yapan, transit eşyasını hareket gümrük müdürlüğüne sunmaksızın, aracı kendi tesislerinde mühürlenerek doğrudan çıkış gümrük idaresine sevk eden taşıyıcıdır.

Kısacası yetkilendirilmiş yükümlü statüsüne sahip firmalar, gümrüklerde uygulanan diğer tüm kolaylıkların yanında ihracatta yerinde gümrükleme veya izinli gönderici uygulamalarından yararlanarak gümrük işlemlerini kendi tesislerinde yapacaklar.

Firmalara kendi tesislerinde gümrük işlemlerini yapma izni vermek için bu firmalara güveniyor olmanız gerekir. Bu güveni nasıl sağlayacaksınız? Ne tür önlemler aldınız?

Bu uluslararası statü sayesinde firma, gümrük işlemlerinde çeşitli kolaylık ve imtiyazlardan yararlanacaktır.

J.A.: Firmaların kendi tesislerinde gümrük işlemlerini yapmalarına imkan veren ihracatta yerinde gümrükleme ve izinli gönderici yetkileri sadece yetkilendirilmiş yükümlü statüsüne sahip firmalara tanınabilecektir. Bu statüyü elde etmek için başvuracak firmalarda çeşitli emniyet ve güvenlik koşulları arayacağız. Firmanın kendi iç denetimini yapabildiğinden, tüm kayıtlarını kurallara uygun olarak tuttuğundan, gümrük kurallarına uyduğundan, hem tesislerinin hem de eşyanın emniyet ve güvenliğini sağladığından, arz zinciri güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri aldığından ve bunların yanında personel güvenliği ile ilgili tedbirleri aldığından emin olmamız gerekir. Bunun için sonradan kontrol yetkilisi firmanın tesislerine giderek koşulların sağlanıp sağlanmadığı ile ilgili değerlendirmelerde bulunacak ve bu değerlendirmenin sonucuna göre sertifika verilecektir. Ayrıca, firmaların koşulları sağlamaya devam edip etmediğini de düzenli olarak izleyeceğiz. Koşulları sağlamaya devam etmeyen firmaların yetkilendirilmiş yükümlü sertifikaları ya da sertifika kapsamı yetkileri duruma göre askıya alınacak, geri alınacak veya iptal edilecektir.

Yetkilendirilmiş yükümlü uygulaması ile neyi hedefliyorsunuz?

J.A.: Sn. Bakanımızın da dile getirdiği bir vizyonumuz var: "En kolay, en güvenli ticaret". Ticaretin kolaylaştırılması, ekonomik kalkınma için çok önemli bir yere sahiptir. Biz de ticareti kolaylaştıran uygulamalar sayesinde ülkemizin uluslararası alanda çok daha önemli bir yere sahip olmasını istiyoruz. Gümrük açısından bakacak olursak da, güvenilir firmaların gümrük işlemlerini kendi tesislerinde yapması, gümrüklerde TIR kuyruklarının olmaması ve işlemlerin daha kolay, daha hızlı yapılması başlıca hedeflerimiz arasında. Bu uygulamalar sayesinde firmaların maliyetlerinde azalış, taşıma hızlarında ve buna bağlı olarak da rekabet gücünde artış bekliyoruz. Ayrıca, güvenilir olduğunu bildiğimiz firma-

ları sonradan kontrol ile izleyerek kaynaklarımızı güvenilir olup olmadığı ile ilgili bilgi sahibi olmadığımız firmaları incelemek için kullanabileceğiz. Böylece yasadışı ticaretle mücadelede etkililik de artacaktır. Firmaların bu uygulamalardan yararlanabilmek için gerekli koşulları sağlarken kendi denetimlerini yapabilir hale gelmeleri ve bu sayede güvenilir firma sayısında artış olması, hem firmaların hem gümrük idaresinin hem de ülkemizin yararına olacaktır.

Çalışmalarınızı yaparken ne gibi kaynaklardan yararlandınız? Özel sektör veya başka birimlerle işbirliğiniz oldu mu?

J.A.: Öncelikle bu konudaki dünya uygulamalarının nasıl olduğunu öğrenmek için çeşitli kaynakları inceledik, farklı ülkelerden bu konunun uzmanlarını ülkemize davet ederek konuya ilişkin bilgi ve tecrübelerinden faydalandık. Firmalar, dernekler ve meslek kuruluşları ile görüşmeler yaptık, firmaların tesislerinde incelemelerde bulunduk. Hazırladığımız mevzuat taslağı ile ilgili olarak Bakanlığımızın çeşitli birimlerinden ve özel sektör temsilcilerinden iletilen görüş ve önerileri dikkate aldık. Ayrıca koşulların ve işlem süreçlerinin belirlenebilmesi için görevleri dışında gönüllü olarak sürece katkısı olan arkadaşlarımız oldu. Bu arkadaşlarımızdan firma ve gümrük işlem süreçlerini yerinde incelememizi sağlayan ve tecrübelerini bizimle paylaşan Gürkan Öztürk ve Aliye Öztürk'e, mevzuat taslağını inceleyip görüşlerini bize aktararak sürece katkıda bulunan; Ahmet Hoca, Barış Nalçacı, Leman Çakır, Nigar Karahisar ve Sinan Akyüz ile gümrük işlem süreçlerinin sistemsel kurgulanmasında önemli katkısı ve desteği olan Sultan Kibritoğlu'na teşekkürlerimi iletmem istiyorum.

Hedef kitlenizin bu gelişmelerden haberdar olmasını nasıl sağlıyorsunuz?

J.A.: Hazırladığımız mevzuatın Resmi Gazete'de yayımlandığı 10 Ocak 2013 tarihin-

de, İstanbul'da düzenlenen toplantı ile uygulama Sn. Bakanımızca tanıtıldı. Sekiz ayrı şehirde de benzer toplantılar yapılmaya devam ediliyor. Bu toplantılar sonrasında da konu ile ilgili soruları olanlar için teknik bilgilendirme seminerleri yapmaya devam ediyoruz. Ayrıca Bakanlığımızın internet sitesinde Yetkilendirilmiş Yükümlü ile ilgili özel bir alan oluşturularak bu alanda Başvuru Rehberi, 111 Soruda Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması Kitapçığı, Tanıtım Filmi ile İngilizce ve Fransızca bilgi notlarına yer verilmiştir. Bunların yanı sıra uygulama hakkında detaylı bilgi edinmek isteyen firmalarla gerek yüz yüze gerekse telefonla sürekli görüşüyoruz. Daha fazla bilgi edinmek isteyenlere de kapımız her zaman açık olacaktır.

Sırada ne var?

J.A.: Gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi konusunda başlatmamız gereken birçok uygulama var. Dünya standartlarına uygun basitleştirmeler yapmak istiyoruz. Bu kapsamda belge sahibi olsun olmasın tüm firmalar için uygulanan genel basitleştirilmiş usuller üzerinde çalışmalarımız devam ediyor. Bununla birlikte, çalıştığımız öncelikli konular arasında ithalatta yerinde gümrükleme ile izinli alıcı uygulamalarının hayata geçirilmesi ve yetkilendirilmiş yükümlü statüsünün arz zincirinin diğer halkalarına yaygınlaştırılması çalışmaları bulunuyor.

Şimdi de biraz Yetkilendirilmiş Yükümlü konusundan uzaklaşalım. TÜİK'in verilerine göre 2012 yılında kadınların üst düzey memuriyet oranı sadece %9,9. Siz de gümrük teşkilatındaki az sayıdaki kadın başkandan birisiniz ve önemli işlerde imzanız var. Başta ben olmak üzere, teşkilatımızdaki diğer kadın çalışanlar için çok önemli bir örnek oluşturuyorsunuz. Kadınların çalışma ve sosyal hayattaki yeri hakkında düşünceleriniz nedir? Özelde kadın çalışanlarımıza genel olarak ise tüm okuyucularımıza çalışma hayatında başarılı olabilmek için birkaç tavsiyede bulunabilir misiniz?

J.A.: Bir toplumun gelişmişlik düzeyinin kadına verdiği değerle ve kadının sosyal hayat ve çalışma hayatındaki yeriyle doğrudan bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Kadınların çalışma hayatında yer alması, hem kendisi hem ailesi hem de ülke ekonomisi açısından yararlı olduğu gibi sosyal ve kültürel açıdan da zenginleştiricidir. Ancak, ülkemizde ve dünyanın pek çok ülkesinde kadınların sosyal hayat ve çalışma hayatındaki yeri maalesef olması gerekenin çok altında.

İş hayatında kadın olarak başarılı olmak ve konulan hedeflere ulaşabilmek için erkeklerle göre çok daha fazla çalışmak, çok daha fazla emek vermek gerekiyor. Diğer taraftan, yönetici olmak, kadının hayattaki diğer rollerini ortadan kaldırmıyor, özellikle annelik görevinin önemini ve aile içerisindeki sorumluluklarını azaltmıyor. Bu nedenle kadınların iş yaşamında başarılı olması için, hayatın her alanında daha çok çalışması, zorluklar karşısında dimdik durabilmesi gerekiyor. Bununla birlikte, kadınların yapı olarak daha sabırlı ve fedakar olmalarının başarıya giden yolda önemli bir avantaj olduğu inancındayım. Ayrıca, Sn. Bakanımızın, her platformda kadın yöneticilere destek verici yaklaşımını Bakanlığımız kadın çalışanları için büyük bir şans olarak görüyorum.

Bakanlığımızdaki ilk gümrük uzmanlarındanınız. Bu mesleğin teşkilatımızdaki geleceği ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

J.A.: Bakanlığımıza ilk uzmanlar 1996 yılında alındı ve o günden bugüne uzmanlar tarafından önemli işler yapıldı ancak bugüne kadar yapılanlar ile yetinilmemeli, elde edilen başarıların daha da üzerine çıkılmalıdır. Hem ülkemizi hem de Bakanlığımızı daha ileriye taşımak için her zaman çözüm odaklı çalışma-

“ Hep birlikte çok çalıştık, çok iyi konsantre olduk ve en önemlisi bu işe çok inandık. ”

ya devam etmek, yeniliklere ve gelişime açık olmak gerekiyor. Bu sayede ekonomiye katkı sağlanacak, ülkemizi en gelişmiş ülkeler seviyesine ulaştırma yolunda ilerlenmiş olacaktır. Bu anlayışla gümrük ve ticaret uzmanlığı mesleğinin Bakanlığımızı çok daha iyi noktalara taşıyacağını düşünüyorum.

Yeni başlayacak Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcılarına vereceğiniz mesajlar var mıdır?

J.A.:Bu sorunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Teşkilatımızda çalışmaya başlayacak uzman yardımcısı arkadaşlarıma, çalıştıkları alan ne olursa olsun, mutlaka bu alan ile ilgili mevzuatı sürekli olarak takip etmelerini, uluslararası uygulamaları izleyip diğer ülkelerdeki gelişmeleri yakından izlemelerini ve firmalarda ve gümrüklerde işlem süreçlerinin nasıl olduğunu incelemelerini tavsiye ederim.

Bu çalışma yöntemi sayesinde, ticareti kolaylaştırıcı, hızlandırıcı, güvenliğini arttırıcı veya işlem süreçlerini iyileştirici öneriler sunmaları mümkün olabilecektir. Bakanlığımızdaki hiçbir yöneticinin de bu tarz önerilere kayıtsız kalmayacağını düşünüyorum. Bu tür çalışmaların sonucu hemen alınamayabilir ancak başarıya ulaşmak için sabırlı ve inançlı olmak da gerekir. Sn. Müsteşarımızın dile getirdiği vizyon da bunu yansıtıyor aslında, her zaman inovasyon yapmak gerekiyor. Her zaman iyileştirme yapılabilecek alanlar vardır ve çalışmaların sonucunda er ya da geç mutlaka bir netice elde edilir.

Bize vakit ayırdığınız için tekrar teşekkür ederiz.

Ben de sizlere teşekkür ediyorum, Gümrük ve Ticaret Dergisine yayın hayatında başarılar diliyorum.

HIZLI KARGO TAŞIMACILIĞINDA DOLAYLI TEMSİL

A. Kadir ÖZGEN | Gümrük ve Ticaret Uzmanı
a.ozgen@gtb.gov.tr

Giriş

AB Gümrük Koduna uyumlu olarak hazırlanıp 05.02.2000 tarihinde yürürlüğe giren 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile amaçlanan en önemli hedeflerden birisi, gümrük işlem ve formalitelerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılmasıdır. Bu kapsamda, eşyanın gümrükte bekleme süresinin asgariye indirilmesi, zaman kayıplarının ve

“ Ülkemiz ihracatçıların rekabet koşullarını iyileştirmek, maliyet artırıcı unsurlarını azaltmak, işlem ve formalitelerini basitleştirmek ihracat hacimimizi artırma politikasında çok önemli bir yer işgal etmektedir. ”

gereksiz harcamaların önüne geçilmesi suretiyle ticarete gümrük işlemlerinden kaynaklanan maliyetin düşürülmesi ve özellikle sanayi için girdi niteliğindeki eşyanın süratle ekonomiye kazandırılması amaçlanmaktadır.

Dünya ticaretinin günümüzde ulaştığı hacim ve hız dikkate alındığında, Ülkemiz ihracatçıları açısından dış ticaretteki

rekabet koşulları ön plana çıkmaktadır. Ülkemiz ihracatçılarının rekabet koşullarını iyileştirmek, maliyet artırıcı unsurlarını azaltmak, işlem ve formalitelerini basitleştirmek ihracat hacmimizi artırma politikasında çok önemli bir yer işgal etmektedir. Bu amaçla dürüst ticareti olumsuz etkileyen ve maliyet artırıcı unsur olarak kabul edilen bürokratik işlemlerden dolayı bekleme ve zaman kayıplarının önüne geçilmesi, işlem ve formalitelerin basitleştirilmesi yönünde gerek dış ticaret mevzuatı gerekse gümrük mevzuatında basitleştirilmiş usul uygulamaları düzenlenmiştir.

Elektronik ticaretin gittikçe artan şekilde kullanım alanı bulması ve uluslararası ticarete özellikle numune ve modellerin hızlı bir şekilde gönderiminin önem arz etmesi, ayrıca özellikle küçük imalatçılar için ürettikleri ürünü düşük maliyetle ve daha az bürokratik işlemlerle hızlı bir şekilde ihraç etmelerinin sağlanmasının ihracatı teşvik edici bir unsur olduğu dikkate alındığında, hızlı kargo yoluyla taşımacılık da buna paralel olarak daha fazla kullanılmaktadır. Bu çerçevede, Gümrük İdaresi de ticareti kolaylaştırma ve güvenli kılma politikası doğrultusunda havayolu ile hızlı kargo ve posta taşımacılığı için bir takım düzenlemeler getirmiştir.

Bu çalışmada, hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ve giden gönderilerin gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasına yönelik mevcut uygulama ile önümüzdeki günlerde uygulanmasına başlanacak olan yeni düzenlemelere ilişkin bilgi ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Dünya Gümrük Örgütü Direktifleri

Hava taşımacılığındaki hızlı büyüme ve buna bağlı olarak hızlı kargo firmalarınca dile getirilen sorunlar, 1986'da Gümrük İşbirliği

Konseyini(CCC), bu kapsamdaki gönderilerin hemen teslimi konusunda bir çalışma yapmaya itmiş; bu çalışma neticesinde, Gümrük İşbirliği Konseyince, üye birtakım ülke gümrük idarelerinde başarıyla uygulanan ve diğer ülke gümrük idarelerinin kendi düzenlemelerinde esas teşkil eden birtakım direktifler geliştirilmiştir. Söz konusu direktifler, her gümrük idaresine kendi gereklerine en uygun düşen kolaylaştırma derecesini seçmek üzere bir dizi olanak ve çözüm sunmaktadır. Direktifler, Dünya Gümrük Örgütü (WCO) tarafından 1994 yılında yayımlanmıştır.

Temel olarak bu ilkelerde, gümrük idarelerince öngörülen koşulların yerine getirilmesi ve söz konusu gönderiler ulaşmadan önce gümrük idarelerinin bu hususta bilgilendirilmesi (Özellikle taraflar arasında Elektronik Veri Değişimi (EDI) sayesinde, varıştan önce gümrük idaresinin gönderiye ilişkin bilgilendirilmesi kolaylaştırılmıştır.) kaydıyla hava yolu ile gelen bütün gönderilere gümrük idarelerince hızlı gümrükleme izninin verilebileceği kabul edilmiştir.

Direktifler, gerekli verilerin ve uygulanacak gümrük işlemlerinin belirlenmesinde gümrük idarelerine yardımcı olması için hızlı gümrükleme yapılmak üzere sunulan gönderilerin dört kategoriye ayrılmasını tavsiye etmektedir.

- 1.Kategori: Ticari değeri olmayan ve hiçbir vergiye tabi olmayan mektup ve dokümanlar,
- 2.Kategori: Düşük kıymetli ve vergiye tabi olmayan gönderiler,
- 3.Kategori: Düşük kıymetli vergiye tabi gönderiler
- 4.Kategori: Yüksek kıymetli gönderiler

Operatörlerce gönderilerin sevkiyatından önce veya gönderiler varmadan önce gümrük idarelerinin bilgi ve belge bazında haberdar edilmesi, uygun gümrükleme işlemlerinin uygulanabilmesini sağlamak üzere gönderilerin varıştan önce kategorilerinin doğru olarak belirlenmesi, daha fazla inceleme gerektiren yüksek riskli gönderilerin tespit edilmesi, söz konusu gönderilere ilişkin bilgilerin işlenerek gönderilerin daha detaylı selektif belge

kontrolü ve/veya fiziki muayene için önceden seçilebilmesi gümrük idarelerinin işlerini kolaylaştıracak ve operatörlere eşyasını gümrükten daha hızlı çekebilme imkanını sağlayacaktır.

Böylelikle, gönderiler gümrük idaresine varmadan önce mahreçten gelen bilgi ve e-belgeler elektronik ortamda gümrük sistemlerine aktarılacak ve modern risk analizlerine göre eşyanın gümrüğe tabi olanlar ve olmayanlar ayrımı sistemin EDI yoluyla vereceği cevaba göre sağlanacaktır.

Hızlı Kargo Taşımacılığında Dolaylı Temsil Yetkisi

Havayolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında taşınan eşyanın beyanının kolaylaştırılması, gönderinin alıcısına hızlı bir şekilde ve düşük maliyetle teslimi, bu yolla taşınan eşyanın bilgilerinin elektronik ortamda muhafazası, risk analizlerine uygun bir yapıya olanak sağlan-

“ Gönderiler gümrük idaresine varmadan önce mahreçten gelen bilgi ve e-belgeler elektronik ortamda gümrük sistemlerine aktarılacak ve modern risk analizlerine göre eşyanın gümrüğe tabi olanlar ve olmayanlar ayrımı sistemin EDI yoluyla vereceği cevaba göre sağlanacaktır. ”

ması, istatistik üretilebilmesi ve hızlı kargo yoluyla yapılabilecek kaçakçılığın önüne geçilebilmesi, bu yolla ticaretin güvenli kılınması ; amaçlarından hareketle Dünya Gümrük Örgütü'nün yukarıda da belirtilen tavsiye kararları ile bazı başarılı dünya uygulamalarına paralel olarak 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 126, 127 ve 128 inci maddelerine istinaden hazırlanan 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) ile söz

konusu denetimi etkin bir şekilde sağlayacak hükümler getirildiği görülmektedir.

4458 sayılı Gümrük Kanununun 5911 sayılı Kanun ile değişik 225 inci maddesinin birinci fıkrasında, posta yolu veya hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ya da gönderilen, miktarı ve değeri Bakanlar Kurulunca belirlenecek eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması faaliyetlerinin takip edilip sonuçlandırılmasında, posta idaresi ya da hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler dolaylı temsilci olarak yetkili kılınabileceği hüküm altına alınmıştır.

Söz konusu Kanun maddesine istinaden, 2009/15481 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar'ın 126, 127 ve 128 inci maddelerinde düzenleme yapılmıştır.

Bu çerçevede, hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler ve Posta İdaresine 4458 sayılı Gümrük

Kanununun 225 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca dolaylı temsil yetkisi tanınması ile 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 126 ncı maddesinde belirtilen eşyanın gümrük beyanı dahil tüm gümrük işlemlerinin bu kişiler tarafından dolaylı temsil yoluyla takip edilip sonuçlandırılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek üzere, 28.01.2010 tarihli 27476 sayılı Resmi Gazete'de 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) yayımlanarak yürürlüğe sokulmuştur.

Yasal Dayanak

2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 45 inci maddesinin birinci fıkrası "Türkiye Gümrük Bölgesindeki bir kişiye posta ya da hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelen, gümrük kıymeti gönderi başına toplam 75 Avro'yu geçmeyen eşyaya muafiyet tanınır." hükmünü amirdir.

Aynı Kararın 62'nci maddesinde ise "(1) Önemli değeri olmayan eşya ve yolcu beraberinde getirilen hediyelik eşya muafiyeti hükümleri saklı kalmak üzere, her bir sevkiyat ya da 18 ve daha yukarı yaştaki her bir yolcu için kıymeti 1500 Avro'yu geçmeyen eşyanın;

a) Avrupa Birliği ülkelerinden doğrudan gelmesi durumunda %18,

b) Diğer ülkelerden gelmesi durumunda %20 oranında ve kıymeti üzerinden tek ve maktu bir vergi tahsil edilir.

(2) Birinci fıkrada sözü edilen limit dahilinde getirilen eşyanın;

a) Yolcu beraberinde ya da yolcunun gelişinden bir ay önce veya bir ay sonra gelmesi

ya da yabancı bir ülkeden posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelmesi,

b) Ticari miktar ve mahiyet arz etmemesi,

c) Kişinin şahsına ve ailesinin kullanımına mahsus olması,

ç) Posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelenlerde brüt 30 kilogramı geçmemesi,

gerekir." hükmü yer almaktadır.

Anılan Kararın, 20.08.2011 tarihli, 2011/2087 sayılı Karar ile değişik **126'nci maddesinde**;

"(1) Kanununun 225'inci maddesi uyarınca, posta yolu ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ya da gönderilen;

a) Önemli değeri olmayan eşya,

b) Miktarı brüt 30 kilogramı ve değeri 1500 Avro'yu geçmeyen ihracat rejimine konu eşya

c) b bendinde belirtilen miktarı ve değeri geçmeyen serbest dolaşıma giriş rejimine konu ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşya,

ç) Kanununun 167'nci maddesinin sekizinci fıkrasının d bendi kapsamı numunelik eşya ve modellerin

gümrük beyanı dahil tüm gümrük işlemlerine ilişkin faaliyetlerinin takip edilip sonuçlandırılmasında, posta idaresi ile Müsteşarlıkça belirlenen koşulları taşıyan hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler dolaylı temsilci olarak yetkili kılınabilir. Bu yetkiyi kullanan hızlı kargo şirketleri gümrük müşaviri çalıştırır. İhracat rejimine konu eşya için miktar veya değer limitlerini ayrı ayrı beş katına kadar artırmaya Müsteşarlık

yetkilidir." hükmüne yer verilmiştir.

28.01.2010 tarihli 27476 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren **1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı)** ile posta ve hızlı kargo taşımacılığında dolaylı temsil yetkisi verilmesi ve bu yetkinin kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Söz konusu Tebliğde değişiklik yapan **3 seri no.lu Tebliğ** ile, Karar'ın 126'ncı maddesinde yer alan yetki çerçevesinde, hızlı kargo firmalarının dolaylı temsil yetkisini kullanabileceği ihraç eşyası için limitler artırılarak; miktarı brüt 150 kilogramı ve değeri 7500 Avro'yu geçmeyen ihracat rejimine konu eşyanın beyanının operatör tarafından yapılacağı hükmü getirilmiştir.

Posta idaresi ve hızlı kargo firmalarınca beyan edilebilecek eşya

► Kıymeti 75 Avronun altındaki her eşya

2009/15481 sayılı Kararın 45'inci maddesi uyarınca, posta ya da hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelen, bedeli gönderi başına 75 Avro'yu geçmeyen eşyaya muafiyet tanınmaktadır. Burada gönderinin gerçek kişi veya tüzel kişiye gelmesi, ticari olması veya olmaması önem taşımamaktadır. Gönderinin değeri 75 Avro'dan yüksek değil ise, muafiyet tanınmakta ve posta idaresi ya da hızlı kargo firması tarafından beyan edilerek alıcısına adresinde teslim edilmektedir.

“ **Posta ya da hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelen, bedeli gönderi başına 75 Avro'yu geçmeyen eşyaya muafiyet tanınmaktadır.** ”

Bu kapsamdaki muafiyet bir takvim yılında en fazla beş kez kullanılabilir. Ticari nitelik arz etmeyen CD, VCD, DVD, doküman ile kitap, dergi vb. basılı yayınlar için bu sınırlama uygulanmamaktadır.

► 75-1500 Avro arası kıymete sahip ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşya

Miktarı brüt 30 kilogramı geçmeyen, ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşya beyanı posta idaresi ya da hızlı kargo firması tarafından dolaylı temsil yetkisi kullanılarak yapılabilmektedir.

Bu kapsamdaki eşyanın AB ülkelerinden gelmesi durumunda %18, diğer ülkelerden gelmesi durumunda %20 oranında ve kıymeti üzerinden tek ve maktu vergi tahsil edilmektedir.

Posta ve hızlı kargo yoluyla gelen eşyanın vergilendirilmesinde, kargo ücreti dikkate alınmamaktadır.

► Numune ve modeller

► Basılı reklamcılık dokümanları ve reklamcılık amacına yönelik malzemeler,

► Bir ticari fuarda veya benzeri bir faaliyette kullanılan veya tüketilen ürünler

Son üç kategoride yer alan gönderilerin beyanında, 30 kilogram ve 1500 Avro limitlerine bakılmamakta, ayrıca gönderinin gerçek kişiye ya da tüzel kişiye gelmiş olması önem taşımamaktadır.

- Miktarı brüt 150 kilogramı ve değeri 7500 Avro'yu geçmeyen ihraç eşyası. Bu kapsamdaki eşyanın beyanında ihracatçı birliği onayı aranmaktadır.

- İhraç edilecek numunelik eşya ve modeller

Dolaylı Temsil Yetkisi Kapsamında Beyan Edilemeyecek Eşya

- Değeri 75 Avro'yu geçen ticari miktar ve mahiyetteki eşya
- Değeri 75 Avro'yu geçen ve bir tüzel kişiye gelen eşya, (numunelik eşya ve modeller hariç)
- Miktarı brüt 30 kilogramı geçen ve/veya değeri gönderi başına 1500 Avro'yu geçen serbest dolaşıma giriş rejimine konu eşya
- Miktarı brüt 150 kilogramı geçen ve/veya değeri gönderi başına 7500 Avro'yu geçen ihracat rejimine konu eşya
- Alkol ve tütün ürünleri (posta ve hızlı kargo yoluyla getirilmesi yasaktır.)
- Cep telefonu (posta ve hızlı kargo yoluyla getirilmesi yasaktır.)
- Kozmetik ürünler (posta ve hızlı kargo yoluyla getirilip muafiyet ithali yasaktır.)
- Takviye edici gıdalar ve sporcu gıdaları (posta ve hızlı kargo yoluyla getirilip muafiyet ithali yasaktır.) (Resmi hastaneden alın-

“ Özellikle 75-1500 AVRO arasında ticari nitelik arz etmeyen ve şahsi kullanım için gelen gönderilerin alıcılara ulaştırılmasında karşılaşılan ve gümrük işlemlerinden kaynaklanan bürokratik maliyet ortadan kalkmaktadır. ”

mış bir rapor veya doktor reçetesi ya da milli sporcu belgesi bulunması durumunda muafiyet ithali mümkün bulunmaktadır)

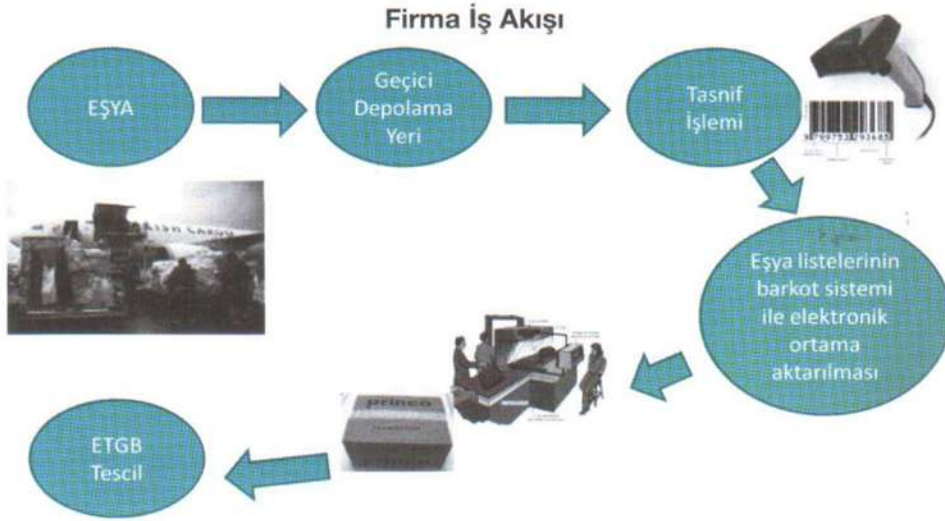
Uygulama neler getirmektedir?

1-Tebliğin 4'üncü maddesinde belirtilen koşulları taşıdığı için yetkilendirilen hızlı kargo firmaları ile Posta İdaresi, 2009/15481 sayılı Karar'ın 126'ncı mad-

desinde kapsamı belirlenen eşyanın beyanını vekaletname ibrazı aranmaksızın dolaylı temsilci olarak yapabilmekte ve verilen hizmet karşılığında ilave ücret alamamaktadırlar.

Bu yolla, özellikle 75-1500 AVRO arasında ticari nitelik arz etmeyen ve şahsi kullanım için gelen gönderilerin alıcılara ulaştırılmasında karşılaşılan ve gümrük işlemlerinden kaynaklanan bürokratik maliyet ortadan kalkmaktadır. Ticari niteliği olmayan şahsi kullanıma mahsus bir gönderi için alıcısının gümrük müşaviri ile anlaşma yapmasına ya da gümrük idaresine gelmesine gerek kalmaksızın ve kargo firması ya da posta idaresine taşıma hizmeti karşılığında vereceği ücret dışında herhangi bir maliyete katlanmaksızın kapıdan kapıya teslimat yapılması mümkün bulunmaktadır.

Yine ihracat yapmak isteyen ancak gümrük beyannamesi düzenlemek, gümrük müşaviri ile anlaşma yapmak, ihracatçı birliğine üyelik, aidat ödeme gibi bürokratik işlemler nedeniyle yüksek bir maliyetle karşılaşan kişilerin 7500 AVRO'ya kadar yapacakları ihracatta, hızlı

kargo firmaları ya da posta idaresi tarafından gönderi işletmenin tesisinden alınarak ihracat beyanı verilebilmekte ve hem ihracatın maliyetini düşürdüğü hem de bürokratik işlemler nedeniyle ortaya çıkan zaman ve emek kaybını ortadan kaldırdığı için, ihracatçı için de bir teşvik unsuru olmaktadır.

2- Operatör, yetki kapsamındaki gönderileri, özel olarak bu işlem için oluşturulan elektro-

nik ticarete ilişkin beyan programı kullanılarak Elektronik Ticaret Gümrük Beyannamesi (ETGB) vermek suretiyle beyan etmektedir. Elektronik Ticaret Gümrük Beyannamesinde her gönderi ayrı bir kalem olarak beyan edilmekte, doküman kapsamına giren gönderiler tek bir kalemde topluca beyan edilmektedir. ETGB elektronik imzalı olarak tamamen elektronik ortamda verilmekte, çıktısı alınmamaktadır.

ETGB İthalat İş Akışı

ETGB İhracat İş Akışı

3- Gönderiler operatör (dolaylı temsil yetkisi verilen hızlı kargo firması ya da posta idaresi) tarafından dört kategoriye ayrılmaktadır.

a) Doküman: Bu gönderiler için gümrük beyannamesinde asgari olarak alıcı, gönderici, eşya cinsi, miktarı, brüt ağırlığı, rejim kodu bilgileri yer almaktadır.

b) Karar'ın 45'inci maddesinde belirtilen eşya: Bu eşya, bir kişiye posta ya da hızlı kargo taşımacılığı

yoluyla gelen, gümrük kıymeti gönderim başına toplam 75 AVRO'yu geçmeyen eşyadır. Bu gönderiler için gümrük beyannamesinde ilk kategori için aranılan bilgilere ilave olarak kıymet ve varsa sekizli tarife alt pozisyonuna ilişkin bilgi yer almaktadır.

“ Öncelikle gönderilerin kontrolü için geçici depolama yerlerinde x-ray cihazının kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. ”

analizine dayalı olarak gönderilerin muayene memuru tarafından da paketleri açılmak suretiyle muayenesi söz konusu olmaktadır. Bu şekilde, yetki kapsamı dışında beyan edilen gönderilerin bu yolla beyanının önüne geçilmesi mümkün olmaktadır.

- c) Yetki kapsamında beyan edilebilecek diğer gönderiler: 75-1500 AVRO arasında serbest dolaşıma konu ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen gönderiler ile 7500 AVRO'ya kadar ihracata konu gönderiler ve numunelik eşya ve modeller bu kapsamda beyan edilmektedirler. Bu gönderiler için gümrük beyannamesinde ilk iki kategori için aranılan bilgilere ilave olarak eşyanın sekizli tarife alt pozisyonu, menşe ve çıkış ülkesi bilgilerine yer verilmektedir.
- d) Yetki dışında kalan gönderiler: Bu gönderiler, operatör tarafından dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilememektedir.

4- Yetki kapsamındaki gönderiler risk analizine dayalı kontrol ve muayeneye tabi tutulmaktadır.

Öncelikle gönderilerin kontrolü için geçici depolama yerlerinde x-ray cihazının kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. Yine her bir gönderiye ilişkin cins, kıymet, miktar ve gerekli görülecek diğer bilgilerin barkod okuyucusu tarafından okunacak şekilde gönderi üzerinde yer alması gerekmektedir. X-ray ve barkod okuyucu yoluyla yapılan kontrol dışında, risk

5- Gümrük idaresince yetki kapsamında ithalat ve ihracata konu edilen eşya ve adına işlem yapılan kişiye ilişkin istatistiki veriler risk analizi kapsamında dikkate alınmaktadır.

Bu sayede, gerçek ve tüzel kişilere gelen gönderiler, gerek eşya, gerekse alıcı ve gönderici bakımından istatistiki değerlendirmeye tabi tutularak risk analizi yapılabilen ve bu şekilde eşya, alıcı, gönderici bakımından hangi sıklıkta kargo taşımacılığına konu olduğu belirlenerek, aynı eşyanın belirli sıklıkta ve sayıda gelmesi, aynı alıcıya belli sıklıkta teslimat yapılması, bu yolla gelen eşyanın ticarete konu edilip edilmediği gibi durumların tespitinde gerekli önlemlerin alınması mümkün olabilmektedir.

6- Operatör, yetki kapsamında yapacağı beyanda, gelen eşyada alıcı, gönderilen eşyada ise gönderici ile birlikte müteselsilen sorumludur ve eşyanın cins ve tanımı ile değerinin doğru ve eksiksiz olarak beyan edilmesi operatörün sorumluluğunda bulunmaktadır.

7- 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 112'nci maddesi uyarınca, Karar'ın Beşinci Kısmı hükümlerinin uygulanmasında diğer mevzuattan kaynaklanan tahdidi ve takyidi hükümler dikkate alınmamaktadır. Yine, 1 seri

no.lu Tebliğ'in 18 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca, bu Tebliğ hükümlerinin uygulanmasında Karar'ın 112 nci maddesi hükmü dikkate alınmaktadır.

Bu nedenle, Tebliğ ile verilen dolaylı temsil yetkisi konusu eşya için diğer mevzuattan kaynaklanan tahdidi ve takyidi hükümler dikkate alınmamaktadır.

Yine ihracatçı için sağlanan bir kolaylık olarak, yetki kapsamında yapılacak ihracatta ihracatçı birliği onayı da aranmamaktadır.

Yeni Uygulama

4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) 10 Mart 2013 tarihli 28583 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olup, söz konusu Tebliğin yürürlüğe gireceği 10 Eylül 2013 tarihine kadar posta ve hızlı kargo taşımacılığında dolaylı temsil yetkisi kapsamında işlem yapma uygulaması 1 Seri Nolu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) çerçevesinde yürütülmeye devam olunacaktır.

4 Seri no.lu Tebliğ incelendiğinde;

Posta ve hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelen ve giden, kapsamı 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Karar'ının 126 ncı maddesinde belirtilen eşyanın gümrük işlemlerinin posta ve hızlı kargo firmaları tarafından dolaylı temsil yetkisi kapsamında basitleştirilmiş usulde yapılması ile ilgili olarak 1 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) ile usul ve esasları belirlenen uygulama sonucunda karşılaşılan sorunların giderilmesi, işlemlerin daha hızlı ve güvenli yapılmasını teminen bazı yeni düzenlemelere gidildiği,

Bu çerçevede, beyanın uçağın varışından önce yapılması, uçak gelmeden önce risk analizi yapılarak muayeneye tabi tutulacak eşyanın belirlenmesi, x-ray ve yürüyen bant sisteminin eşya tasnifini ve muayenesini daha hızlı ve daha güvenli yapacak şekilde yeniden organize edilmesi, tamamlayıcı beyan uygulamasının beyannamelerin açık kalmasını önleyecek şekilde yeniden tanımlanması, geri gelen eşya ve mahrece iade edilen eşyanın da beyanına imkan verecek programlamanın yapılması gibi sistemi daha etkin kılabilecek düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Buna göre;

- Hızlı kargo gümrük işlemlerindeki insan faktörünün etkisinin asgariye indirilmesi, teknolojik imkanlardan daha fazla faydalanılmasını teminen, geçici depolama yerlerinde yürüyen bant sistemi ve otomatik barkod okuyucu ile ilgili olarak otomatik gönderi tasnifi ile beyan ve muayene hatlarının bildirilmesi aşamalarının en iyi yabancı ülke uygulamaları modellenerek ulusal sistemimize uyarlanmıştır.

İthalat iş akışında, özet beyan ve elektronik ticaret gümrük beyannamesi (ETGB) tescilli iki ayaklı klasik beyan sisteminden, tek aşamalı erken beyan sistemine geçiş sağlanmıştır. Böylelikle, kargo operatörleri uçak kalkışından itibaren sahip oldukları bilgileri özet beyan vermeksizin, bu bilgileri de ihtiva edecek şekilde ETGB sunacaklardır. Bu değişiklikle, verilen ETGB zamana göre değişen özet beyan ve gümrük beyannamesi özelliklerini haiz çift karakterli bir yapıya bürünmüştür. Bu beyan yapısıyla, bürokratik işlemler azaltılıp ithalat iş akışında zaman kazancı sağlanacaktır.

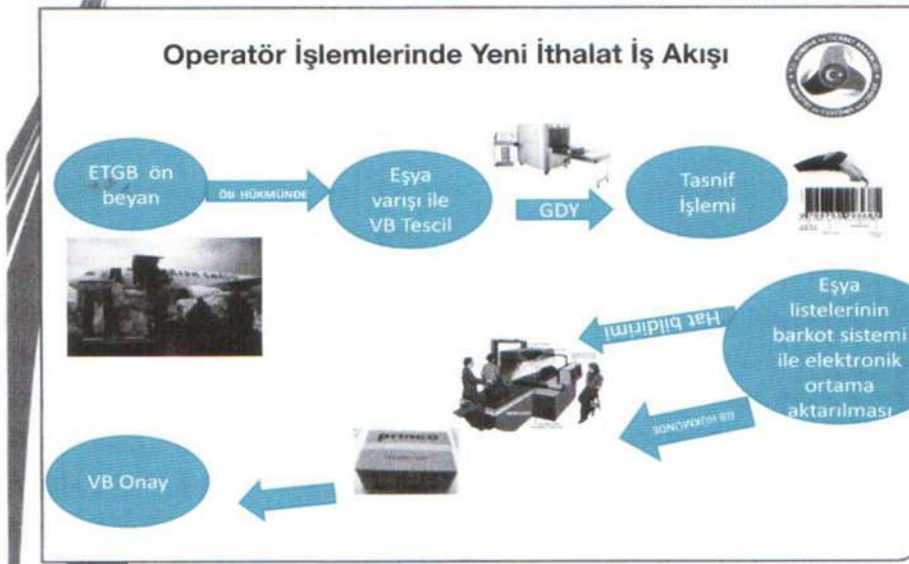
- Posta ve hızlı kargo yoluyla muafiyet kapsamında gelen gönderilerin belli süreler içinde hangi alıcıya ne kadar geldiğinin takibinin yapılabilmesi için alıcıya teslimatın yapılmasını müteakip her bir alıcıya ait TC kimlik numarası veya vergi numarasının elektronik ortamda gümrük idaresine bildirilmesini sağlayan "tamamlayıcı beyan" uygulamasında, eşyanın muhtelif sebeplerle alıcısına teslim edilememesi, eşyanın teslim edilip kimlik bilgilerinin temin edilememesi ve benzeri sapma durumlarının bulunması halinde ETGB'lerin kapanmış statüye geçememesi sorununu gidermek üzere tamamlayıcı beyana bazı ek kodlar eklenmiştir.
- Uygulamaya geçtiği günden bu yana sadece serbest dolaşıma giriş ve ihracat rejim

“ İthalat iş akışında, özet beyan ve elektronik ticaret gümrük beyannamesi (ETGB) tescilli iki ayaklı klasik beyan sisteminden, tek aşamalı erken beyan sistemine geçiş sağlanmıştır. ”

kodlarıyla beyanname verilebilen ETGB sisteminde, “geri gelen eşya” ve “mahrece iade” işlemlerinin yapılabilmesini olanak sağlayan düzenlemeler yapılmıştır. Bu sayede, posta ve hızlı kargo yoluyla yurtdışı edilen fakat çeşitli sebeplerle alıcısına teslim edilemeyen veya teslim edilip iade amacıyla geri gönderilen gönde-

rinin gümrük işlemlerinin gönderinin çıkış işlemlerini yapan aynı taşıyıcı tarafından ilave ücret talep edilmeksizin beyan edilmesinin önü açılmışken, paralel düzenleme mahrece iade edilen gönderiler için de yapılmıştır.

- Vergilerin eşyanın tesliminden sonra ödenmesine imkan tanıyan düzenleme yapılmıştır.
- Yalnızca bedelsiz ihracata konu gönderiler için gümrük beyanının uçak kalkışından

sonraki 12 saat içinde yapılması yönündeki düzenlemenin uygulamasında, muayene hattının kırmızı olarak belirlenmesi, uçak kalkışı sonrasında objektif imkansız bir fiziki muayeneyi gerekli kılabildiğinden, uçak kalkışına kadar beyanın eksik bilgilerle de olsa verilmesini müteakip uçak kalkışından sonraki 24 saat içinde düzeltme yapılabilmesine imkan veren düzenleme yapılmıştır.

Sonuç

Uluslararası ticaretin ve özellikle elektronik ticaretin günümüzde gelişimi dikkate alındığında, hızlı kargo yoluyla taşımacılık da gittikçe artan bir öneme kavuşmaktadır. Özellikle numunelerin ve şahsi kullanıma mahsus gönderilerin hızlı bir şekilde alıcısına ulaştırılması ve küçük işletmeler için de ürettikleri ürünü hızlı bir şekilde ve azaltılmış bürokratik işlemlerle ihraç etmeleri için önemli bir enstrüman olması nedeniyle hızlı kargo taşımacılığı gittikçe daha fazla kullanım alanı bulmaktadır. Burada, ticaretin kolaylaştırılması yanında güvenli kılınması da önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, gerek 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve gerekse 1 ve 4 seri no.lu Tebliğ hükümleri ile hızlı kargo yoluyla gelen ve giden eşyanın beyanın basitleştirilmesi ve gümrük işlem ve formalitelerinin azaltılması nedeniyle işlemlerin hızlandırılması sağlandığı gibi, tüm gönderilerin gümrük beyannamesi ile beyan edilmesi, yapılacak beyanın risk analizi çerçevesinde kontrolüne imkan vermesi, x-ray kontrolünün zorunlu hale getirilmesi, dolaylı temsilci olarak operatöre sorumluluk yüklenmiş olması sonucunda yetki kapsamı dışındaki gönderilerin ve özellikle ithali ve ihracı yasak eşyanın bu yolla beyanının önüne geçilmesi için önemli bir adım atılmıştır.

Dünya Gümrük Örgütü direktifleri ve G. Kore, Almanya, İngiltere gibi gelişmiş ülke uygulamaları incelendiğinde, hızlı kargo yoluyla taşınan eşyanın beyanının basitleştirilmesi, eşyanın hızlı ve güvenli bir şekilde alıcısına ulaştırılması, bu kapsamda varış öncesi beyan, eşyanın değerine göre kategorilere ayrılması, elektronik ortamda beyan yapılması, vergilerin eşyanın tesliminden sonra ödenebilmesi, risk analizine dayalı kontrole imkan verilmesi ortak ve temel yaklaşımlar olarak benimsenmiştir ve ülkemiz uygulamasında da gelişmiş ülke uygulamalarına paralel hükümler getirilmiş olduğunu görmek mutluluk vericidir.

Bu noktada hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler açısından da uygulamanın verimli sonuçlar doğurabilmesi için yerine getirilmesi gereken hususlar olarak;

- Ülkemizde hızlı kargo yoluyla taşınabilecek eşya, bu kapsamda operatör tarafından beyan edilebilecek ve edilemeyecek eşya, özellikle ihracatçı açısından getirilen kolaylaştırmalar ve avantajlar konusunda müşterilerinin bilgilendirilmesi,
- 4 seri no.lu Tebliğ ile getirilen düzenlemelere paralel olarak geçici depolama yerlerinde mevcut yürüyen bant sistemi ve barkod okuyucuların ihtiyaca cevap verecek şekilde yenilenmesi,
- Özellikle numuneler, önemli değeri olmayan eşya, kıymeti 1500 Avro'ya kadar gerçek kişilere teslim edilen ticari miktar ve mahiyette olmayan eşya için ardiye ücreti, terminal ücreti vb. isimler altında eşya sahiplerinden para istenmesi hususunda, 2009/15481 sayılı Karar'ın 127'nci maddesi hükmü çerçevesinde yeni yaklaşımlar geliştirilmesi sayılabilir.

ORTAK TRANSİT

“Hızlı, Rahat, Güvenli, Ekonomik”

Özay KUTLU

Avrupa Birliği Uzmanı
o.kutlu@gtb.gov.tr

Giriş

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 1 Temmuz 1968 tarihinde gümrük birliğini kurmasıyla birlikte Topluluk Transit Rejimini de uygulamaya başlamıştır. Topluluk Transit Rejimi, Topluluk eşyası için ‘Topluluk İç Transit Rejimi - T2’ ve Topluluk-dışı eşya için ‘Topluluk Dış Transit Rejimi - T1’ olarak uygulanmaktadır.

Hemen 1970li yılların başında AET ülkeleri için önemli birer transit ülkesi olan İsviçre ve Avusturya ile ikili transit anlaşmaları yapılmıştır. Nihayet İskandinav ülkelerinin de katılımıyla 20 Mayıs 1987 tarihinde “**Ortak Transit Rejimine ilişkin Sözleşme**” ve “**Eşya Ticaretin-**

deki İşlemlerin Basitleştirilmesine ilişkin Sözleşme” imzalanmış ve 1 Ocak 1988 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. ‘Kardeş’ olan bu Sözleşmeler kısaca sırasıyla “**Ortak Transit Sözleşmesi**” ve “**Tek İdari Belge Sözleşmesi**” olarak bilinmektedir.

1 Ocak 1993 tarihinde Topluluk içinde Tek Pazar kurulunca, ortak sınırlar ve buralardaki gümrük idareleri kaldırılmış, dolayısıyla Topluluk İç Transiti, Topluluk dış sınırları geçilmeyen taşımalar için uygulamadan tamamen kalkmıştır.

Ortak Transit Rejimi, posta gönderileri ve kollarına ilişkin istisnalar hariç, tüm taşıma modlarına ayrı ayrı veya birlikte uygulanabilir. Oysa

TIR Rejimi, en az bir ayağı karayolu olmak koşuluyla diğer taşıma modlarını da kapsayabilmektedir.

Ortak Transit Rejiminde rejim hak sahibi 'asıl sorumlu'dur. Asıl sorumlu, transit beyanında bulunan veya adına transit beyanında bulunulan kişidir. Asıl sorumlu, gerçek veya tüzel kişi olabilir.

Bugün Ortak Transit Rejimi, Topluluk Transit Rejimi ile hemen hemen örtüşmektedir. Ancak, Topluluk Transit Rejimi, AB ile olan gümrük birliği ilişkilerinden dolayı Andorra ve San Marino'yu kapsarken, Ortak Transit Rejimi bu ülkelerde uygulanamaz.

Benzer şekilde, Gümrük Yönetmeliği'nde yapılan son değişiklikle¹, Ulusal Transit Rejimi'nde Ortak Transit Sözleşmesi hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür. Bununla birlikte, sınırlı sayıda farklılıklar da bulunmaktadır: teminat türleri, hassas eşya listesi, teminat belgeleri, demiryolu işlemleri, vb.

Katılma Koşulları ve Genişlemeler

Başlangıçta üçüncü ülkelerin katılımına 'kapalı' olan Sözleşmelerin 7 Akit Tarafı bulunmaktaydı: AET, Avusturya, Finlandiya, İsveç, İsviçre, İzlanda ve Norveç. Bununla birlikte, AET üyeleri ve EFTA ülkelerinin yanı sıra, İsviçre ile gümrük birliği ilişkisi sayesinde Lihtenştayn dahil olmak

“ **AB Komisyonu 2001 yılında AB aday ülkeleri (Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovenya ve Türkiye) için Sözleşmelere katılma koşullarını belirleyen bir strateji belirlemiştir.** ”

üzere toplam 19 ülkede uygulanmaya başlanmıştır.

1 Ocak 1995 tarihinde Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in AET'ye katılmasıyla birlikte Akit Taraf sayısı 4'e düşmüş, ancak ülke sayısı değişmemiştir.

Doğu Bloku'nun çökmesi üzerine, üçüncü ülkelerin katılımı gündeme gelmiş ve Sözleşmeler, Ortak

Komitelerin 23.09.1993 tarihli ve 1/93 sayılı Tavsiye kararı ile üçüncü ülkelerin katılımına açılmış, ancak Sözleşmelere, diğer anlaşma ve sözleşmelerden farklı olarak, 'davet usulü' ile taraf olunması öngörülmüştür.² Aynı değişiklikler ile, Sözleşmelerde EFTA ülkelerine yapılan atıflar yeni Akit Taraflara da yapılmış sayılmıştır. Müteakiben, 'Visegrad ülkeleri' olarak adlandırılan Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Slovak Cumhuriyeti'nin 1 Temmuz 1996 tarihinde Sözleşmelere taraf olmasıyla hem Akit Taraf sayısı 8'e çıkmış, hem de ülke sayısı 23'e yükselmiştir.

Ülkemiz, Sözleşmelere taraf olmak için 'AT ile gümrük birliği' daha uygulamaya girmeden önce 5 Ekim 1995 tarihinde AB Komisyonu'na başvurmuş, müteakiben 1 Ocak 1996 tarihinde de Tek İdari Belge'yi ulusal bazda kullanmaya başlamıştır.

Ancak, Avrupa Parlamentosu Ortak Transit Araştırma Komisyonu, 1997 yılında aldığı bir

¹ 07.02.2013 tarihli ve 28552 sayılı Resmi Gazete, s.34-152.

² 14/2/96 tarihli ve L 36 sayılı AB Resmi Gazetesi, s. 33.

karar ile Ortak Transit rejimi reforme edilerek bilgisayarlaştırılana kadar Sözleşmelere yeni üyelerin katılımının durdurulmasını tavsiye etmiştir (Monti Doktrini).

AB Komisyonu 2001 yılında AB aday ülkeleri (Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovenya ve Türkiye) için Sözleşmelere katılma koşullarını belirleyen bir strateji belirlemiştir³.

AB'nin 1 Mayıs 2004 tarihli genişlemesiyle ülke sayısı 29'a çıkmış, ancak Akit Taraf sayısı 4'e düşmüştür.

Romanya'nın 1 Ocak 2006 tarihinde Sözleşmelere katılmasıyla hem Akit Taraf sayısı 5'e hem de ülke sayısı 30'e ulaşmıştır.

1 Ocak 2006 tarihinde Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye girmesiyle birlikte, ülke sayısı 31'e çıkmış, ancak Akit Taraf sayısı tekrar 4'e düşmüştür.

AB'nin yukarıda belirtilen genişlemeleri sonucunda, 2001 stratejisinden geriye sadece ülkemiz kalmıştır. Bunun üzerine 2010 yılında AB Komisyonu, yeni aday ülkeler (Hırvatistan ve Makedonya) ve diğer potansiyel adayları da kapsayan bir strateji daha kabul etmiştir⁴. Yeni Strateji, Azerbaycan, Belarus, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Rusya ve Ukrayna'yı da kapsamaktadır⁵. Buna göre, Sözleşmelere katılmak için 'davet' edilmek isteyen üçüncü ülkelerin; mevzuat, uygulama ve bilgisayarlaş-

tırma (Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi - NCTS) yönünden yeterli olduklarını ulusal bazda bir yıl uygulama ile göstermeleri gerekmektedir. Bu amaçla, aday ülkeler gayri resmi gözlemci statüsünün yanı sıra Gümrük 2013 kapsamında eğitim, seminer ve memur değişimi olanaklarından yararlanmaları öngörülmüştür. Strateji son olarak, Ortak Komite'nin davet kararından önce hazırlıkları değerlendirmesini şart koşturmaktadır.

Ülkemiz de AB Komisyonu'nun desteği ile hazırlıklarını yürütmüş, ancak ulusal uygulama koşulu gerek süre gerek işlev bakımından tam olarak yerine getirilmediği halde Ortak Komite-ler 19 Ocak 2012 tarihli oturumda 'davet kararı' almıştır. Davet kararı alınırken, ülkemizin katılım için belirlenen 1 Temmuz 2012 tarihine kadar eksiklerini tamamlayacağı öngörülmüştür.

Ancak, 'hizmet sözleşmesi' geciktiğinden NCTS testleri yetiştirilememiş ve katılma tarihi ertelenmiştir. Müteakiben tüm hazırlıkların tamamlanması üzerine 'katılma belgeleri' 25 Ekim 2012 tarihinde AB Konseyi Genel Sekreterliği'ne sunulmuş ve ülkemiz 1 Aralık 2012 tarihinde Sözleşmelere taraf olmuştur.

1 Temmuz 2012 tarihinde Hırvatistan ve 1 Aralık 2012 tarihinde ülkemizin taraf olmasıyla birlikte Akit Taraf sayısı 6'ya, ülke sayısı ise 33'e ulaşmıştır. Ancak, Hırvatistan 1 Temmuz 2013 tarihinde AB'ye girecek olup, Akit Taraf sayısı 5'e düşecektir.

Bundan sonraki ilk genişlemenin, başta, ülkemiz için de önemli bir transit ülkesi olan Sırbistan olmak üzere batı Balkan ülkelerine, ikinci genişlemenin Moldova ve Ukrayna ve nihayet üçüncüsünün ise Azerbaycan, Gürcistan ve

³ COM(2001) 289 Final.

⁴ COM(2010) 668 Final.

⁵ Strateji, Beyaz Rusya ve Rusya ile olan Gümrük Birliği nedeniyle Kazakistan'ı da kapsamaktadır.

aralarında gümrük birliği bulunan Rusya, Belarus ve Kazakistan'a doğru olacağı söylenebilir. Bu bağlamda, bazı Akit Tarafların AB'ye girmesiyle Akit Taraf sayısı azalacak, ancak ülke sayısı hep artacak gibi görünmektedir.

Teminat

Ortak Transit işlemleri için teminat verilmesi gerekir. Teminat, tek bir işlem için geçerli olan **'bireysel teminat'** veya birden fazla işlemi kapsayan **'kapsamlı teminat'** olabilir. Bireysel teminat, nakit olabileceği gibi bir **'kefil'** tarafından da verilebilir. Kapsamlı teminat ise kefil tarafından verilir. Bankalar, finans kuruluşları ile taşımacıların birlik, dernek ve odaları kefil olabilir.

Gerekli görülmedikçe, havayolu taşıtları, boru hattı ve basitleştirilmiş usul uygulandığında demiryolu ve büyük konteynerlerle yapılan taşımalar ile Ren ve Ren su yollarında yapılan taşımalar için teminat aranmaz. Ancak, ulusal transitten farklı olarak, denizyolu ile taşımalar için teminat gereklidir. Diğer taraftan, kapsamlı teminatın daha ileri basitleştirilmiş hali olan **'teminattan vazgeçme'** durumunda da teminat istenmez. Akit Tarafların, tek başlarına veya birlikte başka teminat istisnaları veya muafiyetleri getirmeleri mümkündür.

Kapsamlı teminat tutarında indirim ve teminattan vazgeçme aşağıda 'basitleştirme' konusu kapsamında açıklanmaktadır.

“ Ortak Transit işlemleri için teminat verilmesi gerekir. Teminat, tek bir işlem için geçerli olan 'bireysel teminat' veya birden fazla işlemi kapsayan 'kapsamlı teminat' olabilir. ”

Basitleştirmeler

Ortak Transit Rejiminde birtakım basitleştirmeler öngörülmektedir: kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme; özel tip mühür; zorunlu güzergahtan muafiyet; izinli gönderici; izinli alıcı; demiryolu ve büyük konteynerler, havayolu ve boru hattı ile taşımalar.

Kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme ile demiryolu ve büyük konteynerler, havayolu ve boru hattı ile taşımalara ilişkin basitleştirmeler tüm Akit Taraflarda geçerlidir. Örneğin, ülkemizde alınan bir kapsamlı teminat, diğer Akit Taraflarda başlatılacak ortak transit işlemlerinde de kullanılabilir. Örneğin, ülkemizde kabul edilmiş bir kapsamlı teminat, Almanya'dan ülkemize yapılacak bir taşıma için Alman gümrük idaresince reddedilemez. Diğer taraftan, ülkemizde verilen özel tip mühür, zorunlu güzergahtan muafiyet, izinli gönderici ve izinli alıcı izinleri sadece ülkemizdeki ortak transit işlemlerinde geçerli olur, yani bir başka Akit Tarafda kullanılamaz.

Ülkeler, isterlerse ikili veya çok taraflı anlaşmalar yapmak suretiyle belirli taşıma türleri veya işletmeler için başka basitleştirilmiş usulleri kendi aralarında uygulamaya koyabilir.

Basitleştirmelerden yararlanmak için **'başvuru'** yapılması ve **'izin'** alınması gereklidir.

Basitleştirmelerden yararlanabilmek için öncelikle tüm izinler için aranan **'genel koşullar'**ın

yerine getirilmesi gerekmektedir: bir Akit Taraf-
ta yerleşik olma; rejimi
düzenli kullanma; suç
işlememiş olma. Ayırı-
ca, iznin uygulanmasının
gümrük idaresine aşırı
yük getirmemesi ve baş-
vuru sahibinin gümrük
kontrollerine uygun kayıt
tutması gerekmektedir.
Diğer taraftan, başvuru-
lan basitleştirme için var-
sa 'özel koşullar' da kar-
şılanmalıdır.

“ Ülkeler, isterlerse
ikili veya çok
tarafli anlaşmalar yapmak
suretiyle belirli taşıma
türleri veya işletmeler
için başka basitleştirilmiş
usulleri kendi aralarında
uygulamaya
koyabilir. ”

Ancak, 'hassas eşya'
için teminattan vazgeçme
hiçbir durumda tanınmaz.

Bir başka önemli basitleş-
tirme ise izinli gönderici ve
izinli alıcı uygulamasıdır.
Kısaca izinli göndericinin
hareket idaresi ve izinli
alıcının varış idaresi gibi
hareket ettiği söylenebilir.
Bu durumda eşyanın ve
taşıma aracının harekette

ve varışta gümrük idaresine sunulmasına gerek
yoktur.

En önemli ve yaygın basitleştirmelerden biri
kapsamlı teminat veya teminattan vazgeç-
medir. Kapsamlı teminattan yararlanmak için
herhangi bir özel koşul bulunmamaktadır. En
az bir hafta süresince gerçekleştirilecek işlemleri
kapsayacak tutara 'referans tutar' denir.
Teminat tutarı bu referans tutar kadar olur. Yani
bankadan referans tutar kadar teminat mektubu
getirilmesi gerekir. Bununla birlikte, aranılan diğer
güvenilirlik koşullarının sağlanması durumunda,
teminat tutarı izin aldıktan altı ay sonra referans
tutarın % 50'sine ve bir yıl sonra % 30'una
indirilebilir ve nihayet iki yılın sonunda herhangi
bir teminat sunulmaması anlamına gelen 'teminattan
vazgeçme' tanınabilir. Varsayalım referans tutar 1
milyon TL olsun. Dolayısıyla başlangıçta 1 milyon
TL olan banka mektubu, altı ay sonra 500.000 TL,
bir yıl sonra 300.000 TL ve nihayet iki yıl sonra 0
(sıfır) TL olabilecektir. Bununla birlikte tacir isterse
teminat tutarında indirim yerine referans tutarın
arttırılmasını da isteyebilir. Örnek üzerinden
devam edilirse, banka mektubu 1 milyon TL
olarak kalır, referans tutar 2 milyon TL'ye çıkar.

Asıl sorumlular isterlerse gümrük mührü yerine
'özel tip mühür' kullanabilir. Ancak kullanılan
mühürlerin gümrük idaresinin aradığı özellikleri
taşıması gerekir.

NCTS

Ortak Transit Rejimi ve Ulusal Transit Rejimi'nde
standart usul NCTS üzerinde ve gerektiğinde
mesajlar yoluyla yürütülmektedir: Aslı sorumlunun
transit beyanında bulunması, beyanın hareket
idaresince kabulü, teminat yönetimi, eşyanın
serbest bırakılması, sınır geçiş bildirimleri,
transit işleminin sonlandırılması, rejimin
ibra edilmesi, araştırma ve tahsilat usulü, vb.
Ancak NCTS çalışmadığında kağıt usul uygulanabilmektedir.

NCTS sayesinde işlemler, kağıt usulle kıyasla-
namayacak kadar daha hızlı, güvenli ve rahat
gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda örneğin,
kağıt usulde eşyanın varışa ulaştığı aylar sonra
teyit edilebilirken, NCTS sayesinde eşya varışa
ulaştığı anda hareket idaresinin bilgisi olmak-

ta, aynı şekilde kontrol sonuçları da anında iletilmektedir. Bu sayede, postadaki gecikmeler veya kaybolmalar nedeniyle karşılaşılabilecek gerekli veya gereksiz bir sürü araştırma ve tahsilat işlemi önlenmiş olmaktadır. Keza, hem gümrük idareleri hem de tacirler transit beyanlarının ve işlemlerinin durumunu gerçek zamanlı olarak takip edebilmektedir.

Transit idaresi

Kural olarak bir Akit Tarafa giriş noktasındaki idareler transit idaresidir. Ancak, bir üçüncü ülkeden geçilecekse son Akit Tarafın çıkış idaresi de transit idaresi olur. Bu çerçevede, sınır geçişlerinde çıkışta ortak transit rejimi ile ilgili herhangi bir işlem yapılmaz, sadece diğer ülkeye girişte transit idaresi işlem yapar.

Transit idarelerinin ise yaptığı tek bir iş vardır: Kendilerinden geçiş yapıldığını hareket idaresine bildirmek. Bu amaçla, kendilerine sunulan transit refakat belgesindeki MRN'ni yazarak veya barkodu okutarak ilgili transit beyan bilgisini ekrana getirdikten sonra geçiş tarihini kaydetmek suretiyle 'sınır geçiş bildirimi'ni hareket idaresine gönderir. Transit idaresi, herhangi bir ihbar veya şüphe bulunmadığı sürece eşyayı muayene etmez.

Diğer taraftan, TIR Sisteminde yaygınlaşmakta olan 'Hızlı/Yeşil Hat' uygulamasının, Ortak Transit için de geçerli olması amacıyla AB Komisyonu nezdinde çalışmalar sürdürülmektedir. Böy-

“ AB, kendi gümrük bölgesine gelmeden veya bu bölge terk edilmeden önce risk analizlerinin yapılmasını teminen emniyet ve güvenlik bilgilerini içeren giriş özet beyan ve çıkış özet beyan sunulmasını istemektedir. ”

lece, Ortak Transit Rejimi'nde zaten çok hızlı olan sınır geçişlerinin daha da hızlanmasını sağlayacağı söylenebilir.

Giriş/Çıkış özet beyan

AB, kendi gümrük bölgesine gelmeden veya bu bölge terk edilmeden önce risk analizlerinin yapılmasını teminen emniyet ve güvenlik bilgilerini içeren giriş özet beyan ve çıkış özet beyan

sunulmasını istemektedir. Aksi halde, sınırda risk analizleri yapılana kadar sınırda beklemelerin olması kaçınılmazdır.

Ortak Transit Sözleşmesi'nde öngörülmesi de, AB Komisyonu ile görüşmeler neticesinde, transit bilgilerinin yanı sıra emniyet ve güvenlik bilgilerinin ülkemiz gümrüklerine sunulması durumunda, Transit Refakat Belgesi yerine Transit/Güvenlik Refakat Belgesi düzenlenmesi ve bu belgenin AB ve EFTA gümrüklerince kabul edilmesi sağlanmıştır. Böylece, transit beyanından farklı olarak AB gümrüklerine ayrı bir giriş özet beyan veya çıkış özet beyan sunulmasına gerek kalmamıştır.

Ortak Transit Rejimi, NCTS sayesinde bir taraftan tacirlerin ihtiyaçlarını en iyi üst düzeyde karşılamakta, gümrük idarelerinin de kontrol ve suçla mücadele yeteneğini arttırmaktadır. Kapsamlı teminat, izinli gönderici, izinli alıcı gibi basitleştirmeler yaygınlaştıkça ve yararları görüldükçe, Ortak Transit Rejiminin daha fazla tercih edilir olacağına şüphe bulunmamaktadır.

eTIR PROJESİ

Ruken MERMER

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
r.mermer@gtb.gov.tr

Giriş

Dünya çapındaki en önemli ve en kapsamlı gümrük karayolu transit sistemi, 1975 tarihli TIR Sözleşmesine dayanan TIR Sistemi'dir. TIR Sözleşmesi, eşyanın bir hareket gümrük idaresinden, bir varış gümrük idaresine gerekli sayıda ülke üzerinden, arada sınır kontrolüne tabi olmadan, karayoluyla uluslararası taşınmasını sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (BMAEK) himayesinde düzenlenen 1975 tarihli TIR Sözleşmesi, ülkemizde 31.03.1985 tarihli ve 18711 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan,

16.01.1985 tarihli ve 85/8993 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

TIR Sistemi, dünya çapında uygulanan tek transit sistemi olup, akit taraf sayısı 67¹, sistemi uygulayan ülke sayısı ise 57'dir. TIR Sistemi'nin idari bel kemiği TIR Karnesi'dir. IRU tarafından yılda 3 milyona yakın TIR Karnesi basılmaktadır.

Ülkemiz 1966 yılından bu yana kesintisiz olarak TIR Sistemi'ni uygulamaktadır. 04.04.2013 tarihi itibarıyla ülkemizde TIR Karnesi kapsamında karayolu ile eşya taşımacılığı yapan

¹ AB, ayrı bir akit taraf olarak kabul edildiğinde sayı 68 olmaktadır.

1.459 nakliye firması vardır. TOBB tarafından Türk nakliye firmalarına 2010 yılında 656.440, 2011 yılında 674.308, 2012 yılında 654.750 adet TIR Karnesi verilmiştir. Mevcut durumda ülkemiz, TIR Sistemi'nin en büyük kullanıcısıdır.

Tarihçe

Dünya çapında bir karayolu transit sisteminin oluşumunu sağlayan TIR Sözleşmesi, yıllar boyunca etkili bir kolaylaştırma aracı olmuştur. Ancak teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında, kâğıt bazlı TIR Karnesi'nin kullanımı, modası geçmiş bir uygulama halini almaya başlamıştır. Günümüzde gümrük işlemlerinin elektronik programlar kullanılarak gerçekleştirildiği düşünülüğünde, herhangi bir sınır kapısında görev yapan gümrük personeli o ülkeye ait ulusal gümrük sistemine TIR Karnesi'nde beyan edilen bilgileri işlemek zorunda kalmakta ve ek iş yüküyle karşılaşmaktadır. Bunun yanında, kâğıt bazlı sistem nedeniyle, zamanında ve verimli bir risk değerlendirmesi yapılamamaktadır.

TIR Sistemi'nde TIR Karnesi hamili (nakliyecisi), gümrük idaresi, ulusal kefil kuruluş (TOBB), uluslararası kefil kuruluş (IRU) olmak üzere dört aktör vardır. TIR Karnesi, bu dört aktör arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır.

Bir TIR taşımasına, farklı ülkelerin gümrük makamları taraf olmakta ve tüm gümrük

“*TIR Sözleşmesi'ne taraf ülkeler 2003 yılında, TIR Sistemi'nin tüm aktörleri arasında elektronik veri değişimini amaçlayan ve "TIR İşlemlerinin Bilgisayarlaştırılması" olarak da bilinen "eTIR Projesi"ni oluşturmuşlardır.*”

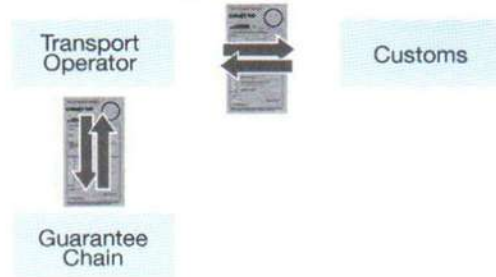

idareleri arasında veri değişimi sağlanamadığı için, hâlihazırda kötüye kullanım riski taşıyan, TIR Karnesi'yle yapılan taşımalarda usulsüzlük riski de yükselmektedir.

Aşağıda sayılan nedenlerden dolayı, TIR Sözleşmesi'ne taraf ülkeler 2003 yılında, TIR Sistemi'nin tüm aktörleri arasında elektronik veri değişimini amaçlayan ve "TIR İşlemlerinin

Bilgisayarlaştırılması" olarak da bilinen "eTIR Projesi"ni oluşturmuşlardır.

Şekil 1: TIR Karnesi'nin kullanımı

Kaynak: www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/bcf/wp30/documents/ECE-TRANS-WP30-2011-09e.pdf

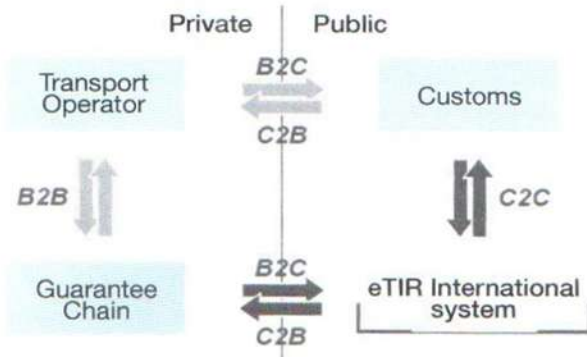
eTIR Projesi

"eTIR Uluslararası Sistemi" olarak da adlandırılan eTIR Projesi'nin amacı; TIR Sözleşmesi hükümleri uyarınca eşyanın, aracın veya konteynerin uluslararası transiti için, ulusal gümrük sistemleri arasında güvenli veri değişimini sağlamak ve gümrük makamlarının, garanti zincirleri tarafından TIR Sistemi'nin yetkili kullanıcılarına verilen teminatlara ilişkin sağlanan

veriyi etkili bir şekilde kullanabilmelerine imkân vermektedir.

TIR Sözleşmesi'nin revizyonu ve uluslararası düzeyde uygulanmasına ilişkin hususlar, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu bünyesinde kurulmuş Taşımacılığı Etkileyen Gümrük Sorunları Çalışma Grubunda (WP.30) ele alınmaktadır. WP.30 bünyesinde teknik çalışmalar gerçekleştirmek üzere kurulan eTIR Uzmanlar Grubu ise, eTIR çalışmalarını ağırlıklı olarak teknik boyutta, 2005 yılından bu yana sürdürmektedir.

Şekil 2: eTIR Sistemi'nde taraflar arasında bilgi akışı

Kaynak: www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/bcf/wp30/documents/ECE-TRANS-WP30-2011-09e.pdf

eTIR Sistemi'nde taraflar arasındaki bilgi akışı, Şekil 2'de gösterilmektedir. Sistem, ulusal beyan mesajlarının format ve içeriğini belirlemede, hangi elektronik beyan mekanizmasının kullanılacağını ise tarafların seçimine bırakmaktadır. eTIR Sistemi ile farklı ülkelerdeki gümrük idareleri arasında veri değişimi mümkün olmaktadır.

Gümrük idaresi yapılan risk değerlendirmesinin sonucuna göre, aracı ve eşyayı kontrol eder, sağlanan garantiyi eTIR Sistemi'nde doğrular.

eTIR Uluslararası Sisteminde TIR Taşımaları Örneği

eTIR Sistemi'nde ilk olarak, TIR taşıması yapılabilmesi için TIR Karnesi hamiline, garanti zincirince sağlanan garantiye ihtiyaç duyulur. Karne hamilinin talebi garanti zinciri tarafından onaylanırsa,

hamile garanti referans numarası verilir ve eTIR Sistemi'ne kaydedilir. Bir sonraki adımda karne hamili hareket gümrük idaresine, beyannamedeki bütün bilgileri içeren ön bildirim mesajını, ulusal gümrük sistemini kullanarak iletir. Böylece hareket gümrük idaresinin gerekli risk değerlendirmesini yapabilmesine imkân sağlanır. Sonrasında karne hamili, eşyayı, taşıma yapılacak aracı ve garanti referans numarasını, hâlihazırda ulusal gümrük sisteminde mevcut olan ön bildirim mesajına dayanan beyannamenin onaylanması amacıyla, hareket gümrük idaresine sunar. Gümrük idaresi yapılan risk değerlendirmesinin sonucuna göre, aracı ve eşyayı kontrol eder, sağlanan garantiyi eTIR Sistemi'nde doğrular. Her şey usulüne uygunsa gümrük idaresi beyannameyi onaylar ve TIR taşımasının bilgilerini (beyanname bilgileri, kontrol sonuçları, gümrük mühür numaraları vb.) eTIR Sistemi'ne gönderir. Sistem TIR taşımasında yer alan tüm gümrük idarelerine (karne hamili tarafından beyan edilen güzergâh uyarınca), TIR taşımasıyla ilgili bilgileri sağlar. Böylece, bir sonraki gümrük idaresine ön bildirim içeriği iletilmiş olur. Garanti zinciri, TIR taşımasındaki garantinin durumuyla ilgili her türlü değişikliği bildirir ve en son bilgiyi sağlar.

Herhangi bir giriş gümrük idaresine varıldığında aynı süreç tekrarlanır. Parsiyel taşımacılık halinde, belirli aşamalar öngörülebilir.

Çıkış veya varış gümrük idaresine gidildiğinde, gümrük yetkilileri TIR taşımasının sonlandığına ilişkin bilgiyi eTIR Sistemine iletir. Aynı işlem, TIR işleminin ibrası halinde de yapılır.

Sonuç

eTIR Sistemi, TIR Sistemi'nde yer alan tüm aktörlere fayda sağlayacaktır. İlk olarak, ilave güvenlik ve risk yönetimi imkânları getirerek sahtecilik riskini azaltacaktır. İkinci olarak, ileri seviyede uluslararası iş birliği, tüm aktörlere, idari yüklerini önemli ölçüde azaltma ve bütünleşik tedarik zinciri yönetiminden sağladığı faydaları azami dereceye çıkarma imkânı sunacaktır. Son olarak, gerçek zamanlı veri değişimi ve eşyaya ilişkin ön bildirim TIR işlemlerini hızlandıracaktır.

Ancak, eTIR Sistemi'nin uygulamaya konması öncesinde tamamlanması gereken üç aşama bulunmaktadır:

- eTIR Referans Modeli'nin hazırlanması,
- TIR Sözleşmesi'nde konuyla ilgili değişiklik yapılması,
- eTIR Sistemi'nin finansmanı.

eTIR Referans Modeli tamamlanma aşamasına gelmiş olup, yakın zamanda Taşımacılığı Etkileyen Gümrük Sorunları Çalışma Grubu'na (WP.30) sunulacaktır. Diğer taraftan, eTIR Pilot Projesi Türk ve İtalyan Gümrük İdareleri arasında gerçekleştirilecektir. Pilot projenin Nisan 2014'de uygulamaya konması planlanmaktadır.

KAYNAKLAR

TIR El Kitabı

TIR Sözleşmesi

www.gtb.gov.tr

www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/bcf/wp30/documents/ECE-TRANS-WP30-2011-09e.pdf

www.unece.org/trans/bcf/adhoc/conc_tech/conc_tech_presentation.html

www.unece.org/trans/bcf/etir/welcome.html

BAĞLAYICI MENŞE BİLGİSİ VE ONAYLANMIŞ İHRACATÇI YETKİSİ

Damla EŞREFOĞLU

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
d.esrefoglu@gtb.gov.tr

Günümüz küreselleşen dünyasında eşyanın uluslararası ticaretinde engellerin aşılması ve eşyanın gümrük işlemlerinin tamamlanmasında ticaret erbabına kolaylık sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle aşağıda iki bölüm halinde bulunan ve eşyanın uluslararası ticaretinin kolaylaştırılması çerçevesinde yürütülmekte olan "Bağlayıcı Menşe Bilgisi" (BMB) ile "Onaylanmış İhracatçı Yetkisi" uygulamalarına iliş-

“ *Avrupa Birliği mevzuatına paralel olarak önceki yıllarda Gümrük mevzuatımıza girmiş olup önümüzdeki 2 yıl içerisinde hayata geçirilmesi planlanmaktadır.* ”

kin genel bir anlatım yer almaktadır.

1. Bağlayıcı Menşe Bilgisi

Eşyanın tercihli veya tercihli olmayan menşenin belirlenmesinde faydalanılan bağlayıcı menşe uygulaması uzun bir süredir mevzuatımızda yer almasına rağmen henüz ülkemizde uygulamasına başlanmamıştı.

Bağlayıcı Menşe Uygulaması, Avrupa Birliği mevzuatına paralel olarak önceki yıllarda Gümrük mevzuatımıza girmiş olup önümüzdeki 2 yıl içerisinde hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Uygulamanın temel özelliklerine aşağıda kısa başlıklar halinde yer verilmiştir:

a. İdari bir karardır.

Bu karar, bilgiyi talep eden kişi tarafından Gümrükler Genel Müdürlüğü'ne gerekli prosedürlere uygun ve yazılı olarak başvurusu halinde verilmekte olup, her idari kararda olduğu gibi bu karara karşı da kişinin Gümrük Kanunu'nun 242'nci maddesine istinaden itiraz hakkı mevcuttur.

b. Sadece bir kalem eşya için verilir.

Bir kalem eşya deyiminden, Türk Gümrük Tarife Cetveli'nde aynı tarife pozisyonu alt açılımında bulunan ve aynı yasal/tercihli vergi oranına sahip olan eşya anlaşılmalıdır. Hakkında bağlayıcı menşe bilgisi talep edilen eşya hem ithal hem de ihraç eşyası olabilir. Dolayısıyla, buradan bağlayıcı menşe bilgisinin hem ithalat hem de ihracat işlemlerinde talep edilebildiğini görmekteyiz.

c. Eşyanın menşe belgelerinin gümrük idaresine ibraz yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

Eşyanın tercihli menşesine ilişkin olarak bağlayıcı menşe bilgisi verilmesi durumunda kişi

“ Kişinin tam ve doğru belgelerle idareye bağlayıcı menşe bilgisi verilmesi talebinde bulunmasını müteakip, bu bilgi idarece en çok 5 ay içinde verilmelidir. Bağlayıcı menşe bilgisinin geçerlilik süresi, iptal şartları oluşmamışsa, 3 yıldır. ”

yine de gümrük idaresine bu menşeyi ispat edecek menşe belgelerini (EUR.1, Form A vs) ibraz mecburdur. Aynı durum eşyanın tercihli olmayan menşesinde menşe şahadetnamesinin arandığı durumların mevcut olması halinde de geçerlidir.

d. Faydalanıldığı alanlar ve konu edildiği gümrük işlemleri

Bağlayıcı menşe bilgisinden ithalat/ihracat vergilerinin belirlenmesinde, tarım politikası kapsamında ihracat vergi iadeleri ile ithalat ve ihracattaki diğer tüm ödemelerin belirlenmesi ve ithalat/ihracat ön izin belgelerinin kullanımında faydalanılır. Bu bilgi yalnızca eşyanın bilginin verildiği tarihten sonra tamamlanacak gümrük işlemlerinde kullanılabilir.

e. Süreler

Kişinin tam ve doğru belgelerle idareye bağlayıcı menşe bilgisi verilmesi talebinde bulunmasını müteakip, bu bilgi idarece en çok 5 ay içinde verilmelidir. Bağlayıcı menşe bilgisinin geçerlilik süresi, iptal şartları oluşmamışsa, 3 yıldır. Bağlayıcı menşe bilgisi mevzuat hükümleri gereğince geçerliliğini kaybetse bile bu bilgi kapsamında eşyanın ticaretine ilişkin yapılmış 6 ay süre ile; böyle bir sözleşme yoksa ancak bir ithalat ihracat veya ön izin belgesinin gümrük idaresine ibraz edilme durumu mevcut ise o zaman bu belgelerin süresi kadar geçerlidir.

Bağlayıcı menşe bilgisi uygulaması ülkemizde henüz başlamadığı için Avrupa Birliği'nde bu uygulamanın göze çarpan noktaları ve avantajlarına kısaca değinecek olursak; birliğe üye ülkelerden bağlayıcı menşe bilgisini veren birimlerin

genel olarak merkezi idareler olduğu görülmekle beraber, bilgiyi veren kurumlar eşyanın ihrac/ithal eşyası olup olmaması ya da menşe bilgisinin tercihli/tercihsiz olması gibi durumlarda kurumlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Hollanda'ya örnek verecek olursak, bu ülkede ithal eşyasına ilişkin tüm Bağlayıcı Menşe Bilgileri gümrük idaresi tarafından, ihrac eşyasına ilişkin Bağlayıcı Menşe Bilgileri ise ticaret odaları tarafından verilmektedir. İngiltere'de ise bu uygulama gümrük idaresince tek bir elden yürütülmekte ancak eşyanın tercihli olmayan menşesine ilişkin Bağlayıcı Menşe Bilgisi verilirken yatırım ve girişim birimine danışılmaktadır. Avrupa Birliği'nde Bağlayıcı Menşe Bilgisini, bu bilgi kimin adına düzenlendiyse o kişi kullanabilmekte, bu kişinin müşterileri bilginin bağlayıcılığından faydalanamamaktadır.

Bağlayıcı Menşe Bilgisi'nin Avrupa Birliği uygulamalarına baktığımızda bu uygulamanın aşağıda belirtilen çeşitli avantajları olduğunu görmekteyiz:

→ Bir AB üye ülkesinde verilen BMB, tüm AB üye ülkelerini yasal olarak bağlamaktadır. Böylelikle bir eşya varış ülkesine ulaşmadan önce eğer AB içerisinde bir yerden başka bir yere transit olarak sevk edilecekse, tüm bu transit geçiş sürecinde BMB sayesinde gümrük idarelerinde eşyanın menşei ile ilgili karşılaşılabilecek zorluklar minimize edilmiş olmaktadır.

“ *Bir AB üye ülkesinde verilen BMB, tüm AB üye ülkelerini yasal olarak bağlamaktadır.* ”

→ Menşe kurallarının karmaşıklığı göz önünde bulundurulduğunda aynı kalem eşyanın aynı şekilde birden çok kere ticaretini yapan bir kişi, BMB sayesinde söz konusu eşyanın menşeinin her defasında kanıtlanmasına gerek kalmamakta, bu durumda kişiye zaman ve maliyet avantajı kazandırmaktadır.

→ Mevzuatta mevcut BMB'yi geçersiz kılacak herhangi bir değişiklik yapılmış olsa bile söz konusu BMB'ye dayanılarak yapılmış sözleşme ve taahhütler 6 ay daha geçerli sayılmaktadır.

→ Mevzuatta mevcut BMB'yi geçersiz kılacak herhangi bir değişiklik yapılmış olsa bile söz konusu BMB'ye dayanılarak yapılmış sözleşme ve taahhütler 6 ay daha geçerli sayılmaktadır.

2. Onaylanmış İhracatçı

Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği'nde Onaylanmış İhracatçı ihracatta yerinde gümrükleme, basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR Dolaşım Belgesi düzenleme ve vize etme, eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı ve EUR.MED fatura beyanı düzenleme izinlerinin bir veya daha fazlasına sahip olan kişi olarak tanımlanmaktadır.

Gerek bu yönetmelik gerekse diğer mevzuata baktığımızda onaylanmış ihracatçının yukarıda belirttiğimiz yetkilerinin bir veya birkaçını kullanabilmesi için birbirinden farklı koşulları sağlaması gerektiğini görmekteyiz. Bu koşulları, onaylanmış ihracatçının yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası veya onaylanmış kişi statü belgesine (OKSB) sahip olmasına göre iki gruba ayırabiliriz:

a. Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası bulunan ihracatçıların sahip olduğu Onaylanmış İhracatçı yetkisi kapsamı

- Bu kişiler başvuru yılından bir önceki takvim yılı veya başvurunun kayda alındığı ayın ilk gününden geriye dönük 1 yıl içerisinde asgari 5 milyon FOB/ABD doları tutarında fiili ihracat yapmış olmaları halinde ihracatta yerinde gümrükleme izninden faydalanabilmektedirler.
- Kişiler yine aynı süre içerisinde en az 50 adet A.TR Dolaşım Belgesi düzenleyip vize işlemlerini tamamlamışlar ise o halde basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR Dolaşım Belgesi düzenleme ve vize etme yetkisinden faydalanabilmektedirler.
- Kişiler aynı süre içerisinde aynı dörtlü tarife pozisyonu altında sınıflandırılan eşya ile ilgili olarak en az 50 adet EUR.1 Veya EUR.MED Dolaşım Belgesi düzenlenmesini gerektiren ihracat yapmış ise bu durumda eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı veya EUR.MED fatura beyanı düzenleme yetkisinden faydalanabilmektedirler.

b. Onaylanmış Kişi Statü Belgesi bulunan ihracatçıların sahip olduğu Onaylanmış İhracatçı yetkisi kapsamı

- Bu kişiler ihracatta yerinde gümrükleme izninden faydalanamazlar.
- A veya B sınıfı OKSB'ye sahip olan ihracatçılar başvuru yılından bir önceki takvim yılı veya başvurunun kayda alındığı ayın ilk gününden geriye dönük 1 yıl içerisinde asgari 100 adet, C sınıfı OKSB'ye sahip olanlar yine aynı süre içerisinde en az 50 adet A.TR Dolaşım Belge-

si düzenleyip vize işlemlerini tamamlamışsa bu kişilere onaylanmış kişi statü belgelerinin geçerlilik süresi içinde A.TR Dolaşım Belgesi düzenleme ve vize etme yetkisinden faydalanabilmektedirler.

- A veya B sınıfı OKSB'ye sahip olanlar yine yukarıda belirtilen süre içerisinde en az 100 adet EUR.1/EUR.MED Dolaşım Belgesi düzenlenmesini gerektiren ihracat yapan ve uygun bir defter ve kayıt düzenine sahip olan¹ kişiler aynı dörtlü tarife pozisyonu altında sınıflandırılan eşya ile ilgili olarak eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı veya EUR.MED fatura beyanı düzenleme yetkisinden faydalanabilmektedirler.

Yukarıda belirttiğimiz koşulların bir veya birkaçını karşılayan kişiler onaylanmış ihracatçı yetkilerinden kısmen/tamamen faydalanmaya hak kazanırlar. Bu yetkileri kısaca aşağıdaki şekilde açıklayabiliriz:

- **İhracatta yerinde gümrükleme izni:** İlgili gümrük mevzuatı² kapsamında belirlenen eşya için ve yine aynı kapsamda belirlenen rejim kodları³ ile işlem gören beyannamelerde geçerli olmak üzere eşyanın ihracat gümrük idaresine sunulmaksızın ihraç işlemlerinin ilgili bölge müdürlüğünce uygun bulunan tesislerde gerçekleştirilmesidir.
- **A.TR Dolaşım Belgesi düzenleme ve vize etme yetkisi:** A.TR Dolaşım Belgesi-

¹ Hammadde ithalatı, depolar arası nakil dahil depolama, üretime sevk, imalat, elde edilen ürün ve ihracat aşamaları arasında bağlantı kurmayı mümkün kılan defter ve kayıt düzenine sahip olmak.

² Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği

³ Rejim Kodları: 1000,3141,3151

nin gümrük idaresi veya yetki verdiği kişi/kuruluşlar tarafından düzenlenmesine gerek olmadan söz konusu belgelerin onaylanmış ihracatçılar tarafından düzenlenebilmesidir. Bu şekilde düzenlenen A.TR Dolaşım Belgeleri basitleştirilmiş işlem usullerinden yararlanmaktadır. Dolayısıyla belgenin 8 numaralı gözlemler bölümüne “basitleştirilmiş işlem” meşruhatı düşülmesi gerekmektedir. Bu kapsamda olan onaylanmış ihracatçı yetkisinde yukarıda bahsi geçen özel koşulların yanı sıra kişinin eşyanın Türkiye’de serbest dolaşım halinde olduğunun saptanması için gerekli her türlü teminatı gümrük idaresine vermesi şartı aranır.

- **Eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı veya EUR.MED fatura beyanı düzenleme yetkisi:** Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasındaki tarım ve AKÇT ürünleri ticareti ile Serbest Ticaret Anlaşması yaptığımız ülkelerle olan ticaretimizde esas alınan Menşe Protokolleri kapsamında eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı veya EUR.MED fatura beyanı düzenlenmesine ilişkin yetkidir. Bu yetki aynı dördümlü tarife pozisyonu altında bulunan eşya ve ülke/ülke grubu bazında verilir. Bu kapsamda olan onaylanmış ihracatçı yetkisinde yine yukarıda bahsi geçen özel koşulların yanı sıra kişinin eşyanın Türkiye’de serbest dolaşım halinde olduğunun saptanması için gerekli her türlü teminatı gümrük idaresine vermesi şartı aranır.

Onaylanmış ihracatçı yetkisi ile ilgili olarak uygulamada ihracat veya dolaşım belgesi tutarlarının hesaplanmasında başvuru sahibi kişilerce ihracat işlemlerinin gerçekleştirildiği takvim yıllarına ilişkin başlangıç ve bitiş sürelerinin hesaplanmasında yanlış anlaşılmalarda olduğu gözlemlendiğinden süre hesabını kısa bir örnekle açıklayalım:

Başvuru sahibi 15 Nisan 2013 tarihinde yukarıda belirttiğimiz yetkilerin bir veya birkaçının kullanımı için başvuruda bulunmuş olsun. Bu durumda ihracat tutarı veya vize edilen dolaşım belgesi tutarının aranan sayıyı karşılayıp karşılamadığı incelenirken başvuru sahibinin 1 Ocak 2012-31 Aralık 2012 (bir önceki takvim yılı) ile 1 Nisan 2012-1 Nisan 2013 tarihleri (başvurunun kayda alındığı ayın ilk gününden geriye dönük 1 yıl) arasındaki işlemlerine bakılır. Bu tarih aralıklarından herhangi birisinde işlem tutarı aranan rakama ulaşmışsa koşul sağlanmış demektir.

KAYNAKÇA

4458 Sayılı Gümrük Kanunu

2006/10895 sayılı Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliği'nin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar

Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği

7 Seri Nolu Gümrük Genel Tebliği

Serbest Ticaret Anlaşması yaptığımız ülkelerle olan ticaretimizde esas alınan Menşe Protokolleri

http://ec.europa.eu/taxation_customs

6102 SAYILI (YENİ) TÜRK TİCARET KANUNU'NUN TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELERİ

Özkan ARSLAN

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Başmüfettişi
ozkan.arslan@sanayi.gov.tr

I-GİRİŞ

1960'ların ortalarından itibaren serbest pazar ekonomisinin yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte birçok ülke kendi ekonomilerinin rekabet gücünü yükseltebilmek, yabancı sermayeyi kendi ülkelerine çekerek yatırımı ve istihdamı artırmak amacıyla ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeler yapmaya başlamıştır.

Bu kapsamda da başta bilgi işlem teknolojilerinin ticari iş ve işlemlerde güvenli bir şekilde kullanılabilmesi olmak üzere şirketlerin hızlı, güvenli ve en az maliyetle kurulmasına ve faaliyetlerini sürdürmesine, uluslararası alanda genel kabul görmüş standartların da ticari hayatın

aktörlerince uygulanmasına yönelik hukuki düzenlemelere gidilmiştir.

Anılan gelişmeler, doğal olarak ülkemizi de etkilemiştir. Bu çerçevede, yeni bir Ticaret Kanunu hazırlanmasına yönelik çalışmalara, Prof. Dr. Ünal TEKİNALP'in başkanlığında 1999 yılında başlanılmıştır. Hazırlık çalışmaları yaklaşık yedi yıl süren "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı" 9/11/2005 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir. Başlangıç ve son hükümleri dışında altı kitaptan, geçici maddeleri hariç toplam 1535 maddeden oluşan Türk Ticaret Kanunu, 13/1/2011 tarihinde, 6102 sayılı kabul edilmiş ve 14/2/2011 tarihli, 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile özellikle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluk alanında bulunan ticaret şirketlerine yönelik olarak ticaretin kolay ve güvenli bir şekilde yürütülebilmesi için önemli düzenlemeler yapılmıştır. Başta ticaret şirketleri olmak üzere diğer uygulayıcıların, bu düzenlemelere ilişkin hazırlık yapabilmeleri için de Kanun'un kademeli bir şekilde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede, Kanun'un iki maddesi yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiş, diğer düzenlemelerinin 1/7/2012 tarihinde bir başka deyişle Kanun'un yayımlandığı tarihten yaklaşık 14,5 ay sonra yürürlüğe girmesi hüküm altına alınmıştır.

Anılan Kanun'un öngörülen takvim çerçevesinde yürürlüğe girmesi beklenirken Kanun'un özellikle KOBİ niteliğindeki sermaye şirketlerine yönelik düzenlemeleri, gerek tacirlerce gerekse de bu kişilerin üyesi oldukları kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca ciddi şekilde eleştirilmiş ve Kanun'da değişikliğe gidilmemesi halinde bu düzenlemelerin ticari hayatı olumsuz etkileyeceği öne sürülmüştür.

Bunun üzerine de Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca, iş dünyasının tepkileri ve talepleri dikkate alınarak, esasen iki maddesi dışında yürürlüğe girmemiş olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine yönelik çalışmalara başlanılmıştır. Yapılması gereken değişiklikler konunun uzmanları ve uygulayıcıları ile birlikte değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda da 26/6/2012 tarihli, 6335 sayılı Kanun ile 6102 sayılı Kanun'da değişikliğe gidilmiş ve anılan Kanun'un 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe girmesi sağlanmıştır. Bu Kanun'un 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte de ticari hayatımızı 1/1/1957 ta-

rihinden itibaren yaklaşık 55 yıldır düzenleyen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu da yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu yazımızda, ticari hayatımızda önemli bir yere sahip olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik olarak öne çıkan düzenlemelerinin genel olarak neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

II- 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NUN TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELERİ

1- Ticaret Sicili Kayıtları Elektronik Ortamda Tutulacak ve Herkes Bu Kayıtlara Elektronik Ortamda Hızlı ve Güvenli Şekilde Erişebilecektir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda;

- Ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortamda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın gözetimi ve denetiminde ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları bünyesinde kurulacak ticaret sicili müdürlükleri tarafından tutulacağı (md.24/1),
- Ticaret sicili kayıtları ile tescil ve ilan edilmesi gereken içeriklerin düzenli olarak depolandığı ve elektronik ortamda sunulabilen merkezi ortak veri tabanının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde oluşturulacağı (md.24/2),
- Herkesin ticaret sicilinin içeriğini ve müdürlükte saklanan tüm senet ve belgeleri inceleyebileceği, giderini ödeyerek bunların onaylı suretlerini alabileceği (md.35/2),

- Her tacirin ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmek zorunda olduğu (md.18/1),

hüküm altına alınmıştır.

Ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasına, bu verilerin elektronik ortamda depolanmasına ve bu bilgiler de elektronik ortamda erişilmesine yönelik çalışmalar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) Projesi adıyla sürdürülmektedir.

Bu projenin tamamlanmasıyla birlikte ticaret siciline tescil işlemleri ile şirket kuruluşları, ilgili ticaret sicili müdürlüğüne gidilmeksizin online olarak yapılabilecek, tescil edilen kayıtlara, elektronik ortamda herkes tarafından erişilecek ve bu kapsamda da örneğin bir anonim şirketin merkezinin hangi adreste olduğu, taahhüt edilen sermayesinin hangi tutarda olduğu, yönetim kurulu üyeleri ile temsile yetkili kişilerin ad ve soyadları gibi bilgiler öğrenilebilecektir.

2- Tacirler Arasındaki İhbarlar veya İhtarlar Elektronik Ortamda Yapılabilecektir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 18'inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uyarınca, tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütli mektupla, telgrafla veya **güvenli elektronik**

“*Ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasına, depolanmasına ve elektronik ortamda erişilmesine yönelik çalışmalar, Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) Projesi adıyla sürdürülmektedir.*”

imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılabilecektir.

İhbar veya ihtarların güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılmasının tacirler tarafından tercih edilmesi halinde hem bu bildirimlerin noter aracılığıyla, taahhütli mektupla veya telgrafla yapılması durumunda üstlenilmesi gereken maliyetler azalacak hem de

buna ilişkin işlemler en hızlı ve güvenli şekilde yerine getirilmiş olacaktır.

Kayıtlı elektronik posta sisteminin hukukî ve teknik yönleri ile işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenleyen “Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” 25/8/2011 tarihli ve 28036 sayılı Resmi Gazete’de, kayıtlı elektronik posta hesabı adreslerinin yapısına ve kayıtlı elektronik posta rehberinin oluşturulmasına, güncellenmesine, işletilmesine ve kullanılmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen “Kayıtlı Elektronik Posta Rehberi ve Kayıtlı Elektronik Posta Hesabı Adreslerine İlişkin Tebliğ” de 16/5/2012 tarihli ve 28294 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

3- Ticari Defterler Elektronik Ortamda Tutulabilecek, Saklanabilecek ve Bu Defterlerin Açılış ve Kapanış Onayları Elektronik Ortamda Yapılabilecektir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 64'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında; ticari defterlerin (yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri) elektronik ortamda tutulması hâlinde bu defterlerin açılışlarında ve yevmiye defteri ile yönetim kurulu karar defterinin kapanışında noter onayının aranmayacağı, fiziki ortamda veya elektronik ortamda tutulan ticari defterlerin nasıl tutulacağı, defterlere kayıt zamanının, onay yenileme ile açılış ve kapanış onaylarının şekil ve esaslarının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken çıkarılacak tebliğle belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Maddede geçen Tebliğ, "Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ" adıyla 19/12/2012 tarihli ve 28502 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Dolayısıyla tacirler tarafından ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasının tercih edilmesi halinde tacirler hem bu defterlerin noter tarafından açılış ve kapanış onaylarının yaptırılmasından kaynaklı maliyetlerini hem de bu defterlerin saklanmasına yönelik arşiv maliyetlerini azaltmış olacaklardır.

4- Ticari Belgeler Elektronik Ortamda Saklanabilecektir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 82'nci maddesinde; her tacirin ticari defterlerini, envanterlerini, açılış bilançolarını, ara bilançolarını, finansal tablolarını, yıllık faaliyet raporlarını, topluluk finansal tablolarını ve yıllık faaliyet raporlarını ve bu belgelerin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracak çalışma talimatları ile diğer organizasyon belgelerini, alınan ticari mektupları,

gönderilen ticari mektupların suretlerini ve ticari defterlere yapılan kayıtların dayandığı belgeleri (fatura, perakende satış fişi gibi) sınıflandırılmış bir şekilde ve on yıl süreyle saklamakla yükümlü olduğu, bu belgelerden açılış ve ara bilançoları, finansal tablolar ve topluluk finansal tabloları hariç olmak üzere diğer belgelerin ise Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmak kaydıyla, görüntü veya veri taşıyıcılarında saklanabileceği hüküm altına alınmıştır.

Dolayısıyla, tacirler tarafından yukarıda sayılan belgelerin elektronik ortamda saklanmasının tercih edilmesi durumunda ticari işletmenin işlem hacmine paralel olarak milyonlarca belgenin fiziki ortamda saklanmasına yönelik arşiv maliyetleri ortadan kalkacaktır.

5- Ticari İşlere İlişkin İşlemler Elektronik Ortamda Yapılabilecektir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1525'inci ve 1526'ncı maddelerine göre; fatura, teyit mektubu, iştirak taahhünamesi ve toplantı çağrıları gibi belgeler elektronik ortamda düzenlenebilecek ve yollanabilecek, ticaret şirketleri ile gerçek ve tüzel kişi diğer tacirlere ilişkin olarak, Kanun'un zorunlu tuttuğu bütün işlemler elektronik ortamda güvenli elektronik imza ile yapılabilecektir.

Anılan düzenlemeyle de örneğin bir yılda milyonlarca fatura düzenlemek durumunda olan tacirler bu faturaların basım, arşiv ve muhataplarına gönderilmesine yönelik posta masraflarını azaltmış olacaklardır.

6- Anonim Şirketlerin Yönetim Kurulu Toplantıları İle Limited Şirketlerin Müdürler

Kurulu Toplantıları Elektronik Ortamda Yapılabilecektir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1527'nci maddesinin birinci fıkrasında; limited şirket sözleşmesinde veya anonim şirket esas sözleşmesinde düzenlenmiş olması şartıyla, anonim şirketlerde yönetim kurulu toplantılarının, limited şirketlerde de müdürler kurulu toplantılarının tamamen elektronik ortamda yapılabileceği, bazı üyelerin fiziken mevcut buldukları bir toplantıya bir kısım üyelerin elektronik ortamda katılması yoluyla da bu toplantıların gerçekleştirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Anılan düzenlemeyle, farklı şehirlerde hatta farklı ülkelerde bulunan anonim şirket yönetim kurulu üyeleri ile limited şirket müdürler kurulu üyelerinin fiziken bir araya gelmeden de toplantı yapmalarına ve karar almalarına olanak tanınmıştır.

7- Kollektif, Komandit, Anonim, Limited ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarına Bu Şirketlerin Ortakları Elektronik Ortamda Katılabileceklerdir

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1527'nci maddesi düzenlemesiyle kollektif, komandit, anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ortaklarına bu şirketlerin genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılarak öneride bulunma ve oy verme hakkı tanınmıştır.

Anılan düzenlemeyle farklı şehirlerde hatta farklı ülkelerde bulunan şirket ortaklarının toplantının yapılacağı yere gelmeden de yapılacak genel

kurul toplantılarına elektronik ortamda katılmalarına olanak tanınmıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanan ve anonim şirket genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılma, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy kullanmaya ilişkin usul ve esasları düzenleyen "Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik" 28/8/2012 tarihli ve 28395 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu Yönetmelik, 1/10/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1527'nci maddesinin beşinci fıkrasına göre, genel kurullara elektronik ortamda katılma ve oy kullanma sisteminin uygulanması pay senetleri borsaya kote edilmiş anonim şirketler için bu Yönetmelik'in yürürlüğe girmesiyle birlikte zorunlu hale gelmiştir.

8- Anonim ve Limited Şirketler Tek Kişile Kurulabilecektir

1/7/2012 tarihinde yürürlükten kaldırılan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre bir anonim şirketin kurulabilmesi için en az beş kişinin bir limited şirket kurulabilmesi için de en az iki kişinin varlığı gerekmekte iken 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe giren ilgili hükümleri uyarınca gerek anonim şirketlerin gerekse de limited şirketlerin bir kişi tarafından kurulabilmesine olanak tanınmış (md.338/(1), 573/(1)) ve bu şirketlerin kuruluşu için gerekli olan ortak sayısı bire indirilerek kuruluş işlemleri kolaylaştırılmıştır. Bu tek kişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilecektir.

9- Anonim Şirket Yönetim Kurulu Tek Kişiden Oluşabilecektir

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre anonim şirket yönetim kurulunun en az üç kişiden oluşması ve bir karar alınabilmesi için de bu üç kişinin toplantıda hazır bulunması gerekmektedir iken 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile tek kişiyle kurulabilen anonim şirketin yönetim kurulunun da tek kişiden oluşmasına olanak tanınmıştır (md.359/(1)).

10- Şirket Ortağı Olmayan Kişiler Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebileceklerdir

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre bir kişinin anonim şirket yönetim kurulu üyesi olarak görev yapabilmesi için şirket ortağı olması gerekmektedir iken 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile konusunda uzman kişilerin şirket ortağı olmadan da yönetim kurulu üyesi olarak seçilmelerine ve görev yapmalarına olanak tanınmıştır (md.359/(3)).

11- Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerin Kayıtlı Sermaye Sistemini Kabul Etmelerine Olanak Tanınmıştır

Kayıtlı sermaye sistemi, şirket esas sermayesinin genel kurul toplantısı yapılmaksızın esas sözleşmede belirlenen tavana kadar yönetim kurulu kararı ile artırılabilmesine olanak tanıyan bir sistem olup bu sistem de sadece halka açık şirketler tarafından kullanılabilmekte iken 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte halka açık olmayan anonim şirketlerin de bu sistemi kabul ederek genel kurul toplantısı yapmadan ve bu

konuda bir karar almadan yönetim kurulu kararıyla esas sözleşmede gösterilen tavana kadar esas sermayelerini artırmalarına olanak tanınmıştır (md.460).

Şirketlerin kayıtlı sermaye sistemini kabul etmelerine, kayıtlı sermaye sistemine geçmelerine, bu sistemde sermayelerini artırmalarına, kayıtlı sermaye tavanını yükseltmelerine, sistemden çıkmalarına veya çıkarılmalarına, yönetim kurulunun imtiyazlı ve primli paylar ihracına, rüçhan haklarını sınırlamasına ve diğer hususlara ilişkin usul ve esasları düzenleyen ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanan "Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" 19/10/2012 tarihli ve 28446 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

12- Finansal Tablolar Uluslararası Standartlara Uygun Olarak Hazırlanacaktır

Hem uygulamada birliği sağlamak hem de şirketlerimizin finansal tablolarının (bilanço, gelir tablosu) uluslararası pazarlarda geçerliliğini sağlamak üzere 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 88'inci maddesinde, gerçek ve tüzel kişi tacirlerin gerek münferit gerekse de konsolide finansal tablolarını, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına göre düzenlemek zorunda oldukları hüküm altına alınmıştır.

Yine Kanun'un geçici 1'inci maddesiyle hangi şirketlerin bu standartları 1/1/2013 tarihinden itibaren uygulamak zorunda oldukları belirlenmiş ayrıca Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na standartlara uy-

makla yükümlü olanları belirleme yetkisi de verilmiştir.

Adı geçen Kurum, bu yetkiye istinaden 14/11/2012 tarihli toplantısında Türkiye Muhasebe Standartlarını 1/1/2013 tarihinden itibaren uygulamak durumunda olanları belirlemiş ve buna ilişkin Kurul Kararı da 17/11/2012 tarihli ve 28470 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu Karara göre;

1. 660 sayılı KHK’da belirtilen kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (halka açık şirketler, bankalar, sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, factoring şirketleri, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri, varlık yönetim şirketleri, emeklilik fonları, ihraççılar ve sermaye piyasası kurumları ile faaliyet alanları, işlem hacimleri, istihdam ettikleri çalışan sayısı ve benzeri ölçütlere göre önemli ölçüde kamuoyunu ilgilendirdiği için Kurum tarafından bu kapsamda değerlendirilen kuruluşlar)
2. 6102 sayılı Kanun’un 397’nci maddesi çerçevesinde Bakanlar Kurulu kararıyla bağımsız denetime tabi olacaklar (Bu Karar, 23/1/2013 tarihli, 28537 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır),
3. 6102 sayılı Kanun’un 1534’üncü maddesinin ikinci fıkrasında sayılanlar (Sermaye Piyasası Kanunu’na göre, ihraç ettikleri sermaye

“ *Anonim şirketler ile ortak sayısı yirminin üzerinde olan limited şirketlerin hesap ve işlemlerinin, murakıp veya murakıplar kurulu tarafından denetlenmesine ilişkin denetim sistemi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte terk edilmiştir.* ”

tanımlanan emeklilik şirketleri) münferit ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayacaklardır.

Bunların dışında kalanların ise yeni bir belirleme yapıncaya kadar finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartlarına göre düzenleme yükümlülükleri bulunmamaktadır.

13- Sermaye Şirketlerinin Finansal Tabloları, Konusunda Uzman Denetçiler Tarafından Uluslararası Standartlara Göre Denetlenecektir

1/1/1957 tarihinde yürürlüğe giren ve 1/7/2012 tarihi itibarıyla de yürürlükten kalkan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre, anonim şirketler ile ortak sayısı yirminin üzerinde olan limited şirketlerin hesap ve işlemleri, konusunda uzman olma şartı da aranmayan denetçi (murakıp) veya denetçiler (murakıplar kurulu) tara-

piyasası araçları borsada veya teşkilatlanmış diğer bir piyasada işlem gören şirketler, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve konsolidasyon kapsamına alınan diğer işletmeler, Bankacılık Kanunu’nun 3’üncü maddesinde tanımlanan bankalar ile bağlı ortaklıkları, Sigortacılık Kanunu’nda tanımlanan sigorta ve reasürans şirketleri, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’nda

fından herhangi bir standarda tabi olmaksızın denetlenmekteydi.

Bu kişiler tarafından düzenlenen denetim raporları da gerek kredi kuruluşları gerek şirketlere ortak olmak isteyen yabancı yatırımcılar gerekse de düzenleyici ve denetleyici kurumlar tarafından kabul edilmeyen dokümanlar haline gelmişti.

Anılan gerekçelerle, anonim şirketler ile ortak sayısı yirminin üzerinde olan limited şirketlerin hesap ve işlemlerinin, murakıp veya murakıplar kurulu tarafından denetlenmesine ilişkin bu denetim sistemi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte terk edilmiştir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 397'nci maddesinin dördüncü fıkrasında, bağımsız denetime tabi olacak sermaye şirketlerinin Bakanlar Kurulunca belirleneceği hüküm altına alınmış olup buna ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı da 23/1/2013 tarihli ve 28537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Karar kapsamında bulunan sermaye şirketleri, 1/1/2013 tarihinden itibaren bağımsız denetim yaptırmak ve bu denetimi yapacak olan bağımsız denetçi veya bağımsız denetim kuruluşunu da en geç 1/4/2013 tarihine kadar seçmek zorundadırlar.

Yine, anılan Kanun'un 398'inci maddesine göre Bakanlar Kurulunca bağımsız denetime tabi tutulan sermaye şirketlerinin;

- Finansal tabloları (bilanço, gelir tablosu, öz kaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ve dipnotlar),

- Yıllık faaliyet raporunda yer alan finansal bilgileri ve
- Risklerin erken saptanması ve yönetimi komitesinin çalışmaları,

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilen bağımsız denetçiler veya bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenecektir. Bu şirketlerin, finansal tabloları da uluslararası denetim standartlarıyla tam uyumlu olacak şekilde adı geçen Kurum tarafından yayımlanan Türkiye Denetim Standartlarına göre denetlenecektir.

III- DEĞERLENDİRME

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, detaylarına bu yazımın II no.lu bölümünde yer verildiği üzere ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik birçok düzenlemeyi içeren, şirketlerimizin uluslararası piyasalarla bütünleşmelerini kolaylaştırmak amacıyla bu konudaki standartların kullanılmasına olanak tanıyan, bilgi işlem teknolojilerinin sunduğu imkânlardan yararlanmaya yönelik hukuki alt yapıyı oluşturan ve Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu çağdaş bir düzenlemedir.

Bu Kanun'un, şirketlerimizin kurumsal yapılarını güçlendirerek onların küresel ölçekte önemli birer aktör olmalarına katkı sağlayacağı, sermaye piyasalarımıza güç kazandıracığı dolayısıyla da ekonomimizin rekabet gücünü yükselteceği beklenilmektedir.

GARANTİ VE SATIŞ SONRASI HİZMET YETERLİLİK BELGELERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA DÜZENLENMESİ

H. Kutlu KÖYCÜ

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
K.Koycu@gtb.gov.tr

Günümüz dünyasında, yurt içi ve yurt dışı ticari faaliyetlerin mümkün olan en hızlı ve en etkin biçimde gerçekleştirilmesinin önemi, üzerinde herkesin uzlaşma içerisinde olduğu hayati bir konudur. Bu kapsamda, mal ve hizmetlerin bürokratik engellerin ve fiziki koşulların yarattığı olumsuzluklardan arındırılarak ticarete konu edilmesine, diğer bir deyişle ticaretin kolaylaştırılmasına ilişkin faaliyetler kamu ve özel sektör kesimlerinin önemli gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır.

Görevlerinden birisi, tüketicilerin finansal çıkarlarının ve de girdikleri ekonomik ilişkiler itibarıyla sağlık ve güvenliklerinin korunması olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, ticaretin kolay-

laştırılması politikasının tüketicinin korunması ekseninde de ele alınmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu doğrultuda, Bakanlık tarafından uygulanan, ticaret erbabının belirli ürünler itibarıyla edinmesinin zorunlu olduğu garanti belgesi ve satış sonrası hizmet yeterlilik belgesinin elektronik ortamda düzenlenip ilgisine teslim edilmesi uygulaması, ticaretin kolaylaştırılması politikasının önemli bir unsuru olarak değerlendirilmelidir.

Bakanlık bünyesindeki Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü'nce, Garanti Belgesi ve Satış Sonrası Hizmet Yeterlilik Belgelerinin elektronik imza ve elektronik belge ile düzenlenmesi uygulamasına geçilmiştir. 5 yılı

başarıyla geride bırakan uygulama ile daha önce bir hafta olan bir ürüne ait garanti ve satış sonrası hizmet yeterlilik belgelerinin alınma süresi dakikalar içinde sonuçlandırılmaktadır. Uygulama ile bir belge için 12 sayfa ve 48 paraf, iş takibi ücretleri ile yıllık ortalama 1 milyon adet kağıt israfı ortadan kalkmıştır.

“ *Uygulama ile bir belge için 12 sayfa ve 48 paraf, iş takibi ücretleri ile yıllık ortalama 1 milyon adet kağıt israfı ortadan kalkmıştır.* ”

Uygulamanın en önemli özelliği, yukarıda da bahsedildiği gibi, bürokrasi süreçlerinin en önemli ögesi olan, paraf ve imzanın yerine geçmesi ve bütün süreçlerin tam olarak elektronik ortamda gerçekleştirilmesidir. Bürokratik işlemlerin dakikalar bazında gerçekleşmesiyle gerek firmalara, gerekse tüketicilere zaman ve mekandan bağımsız hizmet verebilme imkanı sağlanmaktadır. Tüm belge ve bilgilerin elektronik ortamda saklanması sonucu iş yükü azalmakta, böylece daha kaliteli ve masrafsız hizmet verilmiş olmaktadır.

Uygulamadan önce, imalatçı veya ithalatçı firmalar; başvurmuş oldukları her iki belge için imza sirküleri dahil binlerce belgeyi noterlere tasdik ettirmekteydi. Söz konusu tasdik ücretlerinin yanı sıra, çoğu kayıt dışı durumdaki iş takibi ücretleri de önemli bir gider kalemi özelliğindedir. Uygulama, bu ve benzeri gider kalemlerini ortadan kaldırarak ticaret erbabının daha az maliyetle ticaret yapmasını mümkün kılmıştır.

Garanti ve satış sonrası hizmet yeterlilik belgelerinin elektronik ortamda tanzimi tüketicilere

de önemli faydalar sağlamaktadır. Her şeyden önce tüketiciler belgelendirilen ürüne ait tanıtma ve kullanma kılavuzlarının internetten yayımlanmasıyla bu kılavuzlara kolayca erişim sağlamaktadır. Bunun yanı sıra tüketiciler güncel belge ve servis istasyonu bilgilerine de internet üzerinden ulaşabilmektedir.

Yukarıda yer verilen, uygulama ile ilgili genel bilgiler ve ulaşılan amaçların ardından garanti belgesi ve satış sonrası hizmet yeterlilik belgesinin elektronik ortamda edinilmesiyle ilgili aşamalara kısaca yer verilmesi konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Garanti Belgesi İşlemleri

Tüketicinin korunması mevzuatı bağlamında garanti belgesi; imalatçı, üretici veya ithalatçıların, sattıkları, ürettikleri ve/veya ithal ettikleri mallar için düzenlenen ve malın garanti süresi içerisinde meydana gelebilecek arızalarının en az iki yıl süreyle veya özelliği nedeniyle belirlendiği ölçü birimi içerisinde, ücretsiz olarak yenisi ile değiştirilmesinin, tamirinin, bedel iadesinin veya bedel indiriminin taahhüt edildiğini ve satıcı ile tüketicinin yükümlülüklerini gösteren belgeyi ifade eder.

İmalatçı-üretici veya ithalatçı firmalar, imal veya ithal ettikleri, **Garanti Belgesi Uygulama Esaslarına Dair Yönetmeliğe ekli listede yer alan mallar için;** Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na başvurarak garanti belgelerini onaylatmak ve

tüketicilere verilmek üzere garanti belgesi düzenlemek zorundadırlar. Anılan Yönetmelikte ismi geçmemesine rağmen, Ekonomi Bakanlığı'nın 2013/6 sayılı İthalat Tebliği, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 2012/36 ve 2012/57 sayılı Tebliğleri ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

tarafından yayımlanan Asansör Bakım ve İşletme Yönetmeliğinde yer alan mallar için de Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğüne e-imza ile başvurularak garanti belgesi düzenlenmesi gerekmektedir.

Yönetmelik hükümlerine ve Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü'nce onaylanmış belgeye uygun olarak hazırlanacak garanti belgesinin tasdik edilerek tüketiciye verilmesini temin etmek ve ayrıca, bu yükümlülüğün yerine getirildiğini ispat etmekle satıcı, bayii veya acenteler sorumlu bulunmaktadır.

Garanti Belgesine yönelik başvurular, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın internet sayfasından, elektronik imza ile yapılır ve elektronik imza ile onaylanır. Bakanlıkça onaylı garanti belgesi düzenleyecek imalatçı-üretici veya ithalatçılar, başvurularını, unvanlarına www.gtb.gov.tr'de yer verilen Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcılarından temin edecekleri e-imza kartıyla, www.gtb.gov.tr üzerinden yapmaktadır.

Belgelendirme işlemi, www.gtb.gov.tr internet adresinin, "Uygulamalar" bölümünde yer alan "Garanti Belgesi E-SSHY Belgesi ve Muafiyet

“ *Garanti Belgesine yönelik başvurular, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının internet sayfasından, elektronik imza ile yapılır ve elektronik imza ile onaylanır.* **”**

İşlemleri" linki üzerinden yapılmaktadır. İlk olarak, ürünün imalatçısı, üreticisi ya da ithalatçısı olan firmanın sisteme kayıt yapması gerekir. Kayıt bilgilerinin girilmesi ve verilen e-posta adresine gönderilen doğrulama linkinin tıklanarak hesabın aktive edilmesiyle Garanti Belgesi işleminin ilk aşaması sonuçlandırılır. Bu işlemin ardından, yukarıda bahsedilen e-imza şifresiyle sisteme giriş yapılır.

Sisteme başarıyla girilmesinin ardından, belge başvurusuna konu ürüne ilişkin bilgilerin sisteme kayıt edilmesi gerekmektedir. Bu aşamada, ürünün marka, garanti süresi, azami tamir süresi, ürünün sisteme kayıtlı olmayan yeni bir modelle belgeye konu edilecekse bu modele ilişkin bilgiler sisteme girilir.

Bu işlemin ardından, sisteme Tanıtma ve Kullanma Kılavuzu Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik'te belirtilen hususlara göre hazırlanmış; malın bakım, onarım ve kullanımını gösterir Türkçe tanıtma ve kullanma kılavuzunun "pdf" formatında yüklenmesi gerekmektedir. Bu kılavuzda aşağıdaki bilgilerin yer alması şarttır:

a) İmalatçı-üretici veya ithalatçı firmanın unvanı, adres ve telefon numarası,
b) Bakım, onarım ve kullanımda uyulması gereken kurallar,
c) Taşıma ve nakliye sırasında dikkat edilecek hususlar,

- d) Kullanım sırasında insan veya çevre sağlığına tehlikeli veya zararlı olabilecek durumlara ilişkin uyarılar,
- e) Kullanım hatalarına ilişkin bilgiler,
- f) Özellikleri ile ilgili tanıtıcı ve temel bilgiler, (malın cinsinin, markasının, modelinin, kullanım yerlerinin, teknik özelliklerinin, varsa orijinal resmi v.b.)
- g) Tüketicinin kendi yapabileceği bakım, onarım veya ürünün temizliğine ilişkin bilgiler,
- h) Periyodik bakım gerektirmesi durumunda, periyodik bakımın yapılacağı zaman aralıkları ile kimin tarafından yapılması gerektiğine ilişkin bilgiler,
- i) Bağlantı veya montajının nasıl yapılacağını gösterir şema ile bağlantı veya montajının kimin tarafından yapılacağına (tüketici, yetkili servis) ilişkin bilgiler,
- j) Bakanlıkça tespit ve ilan edilen kullanım ömrü (Sanayi Mallarının Satış Sonrası Hizmetleri Hakkında Yönetmelik eki listesinden bakılarak yazılacaktır),
- k) Servis istasyonları ile yedek parça malzemelerinin temin edilebileceği yerlerin isim, adres ve telefon numaraları veya çağrı merkezleri gibi diğer erişim bilgileri,
- l) İthal edilmiş mallarda, yurt dışındaki üretici firmanın unvanı ve açık adresi ile diğer erişim bilgileri (telefon, telefaks ve e-mail vb.)
- m) Enerji tüketen mallarda, kullanma kılavuzunun ayrı bir bölümünde yer alacak şekilde

düzenlenmiş, malın enerji tüketimi açısından verimli kullanımına ilişkin bilgiler.

Tüm bu işlemlerin ardından güvenli e-imza tuşu ile başvuru işlemi tamamlanmakta ve belge onaya hazır hale gelmektedir. Garanti belgesi işleminin durumu, "sorgulama" ekranından kolayca izlenebilmektedir. Sistem üzerinden belge yenileme, model ilavesi, vekil ataması, vekalet düzeltme gibi işlemler de yapılabilmektedir.

Satış Sonrası Hizmet Yeterlilik Belgesi İşlemleri

Satış Sonrası Hizmetleri Yeterlilik Belgesi (SSHYB), yurt içinde üretilen veya ithal edilen mallar ile ilgili olarak, Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca tespit ve ilan edilen kullanım ömrü süresince imalatçı-üretici ve/veya ithalatçılar tarafından verilmesi zorunlu montaj, bakım, onarım hizmetleri için, yeterli teknik kadro, takım, teçhizat bulunduğunu gösteren ve firmanın unvanı ile merkez adresine göre düzenlenen belgeyi ifade eder.

İmalatçı-üretici ve/veya ithalatçılar **Sanayi Mallarının Satış Sonrası Hizmetleri Hakkında Yönetmelik eki listede yer alan her mal grubu için**, belirtilen kullanım ömrü süresince, satış sonrası hizmetleri sağlamak üzere yine bu listede, en azı belirtilen; yer, sayı ve özellikte servis istasyonu kurmak ve yeterli teknisyen kadrosu bulundurmamak zorundadırlar.

Bu bağlamda, Sanayi Mallarının Satış Sonrası Hizmetleri Hakkında Yönetmelik eki listede yer alan sanayi mallarını imal ve/veya ithal eden firmalara Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğüne "Satış Sonrası Hiz-

metleri Yeterlilik Belgesi" verilmektedir.

SSHYB, tıpkı Garanti Belgesi gibi, www.gtb.gov.tr internet adresinin, "Uygulamalar" bölümünde yer alan "Garanti Belgesi E-SSHY Belgesi ve Muafiyet İşlemleri" linki üzerinden düzenlenmektedir. Sisteme girilmesinin ardından, "Belge Başvurusu" linkine tıklanıp "Yeni Kapsam Kayıt" bölümüne girilerek TS ibaresinden sonra gelecek şekilde kapsam numarası yazılarak "Standart/Kriter ara" tıklanır. Gelen ekranda hangi ürün için SSHYB alınmak isteniyorsa o ürünün bilgileri yazılır. (Otomotiv sektöründe yapılan başvurularda ayrıca marka ve ürün sınıfı bilgilerinin de yazılması gerekmektedir). "Servisleri kaydetmek için" linkinin tıklanmasıyla Türk Standartları Enstitüsü nezdinde kayıtlı servisler ekranda görünmekte

“ İmalatçı-üretici ve/veya ithalatçılar, Sanayi Mallarının Satış Sonrası Hizmetleri Hakkında Yönetmelik eki listede yer alan her mal grubu için, belirtilen kullanım ömrü süresince, satış sonrası hizmetleri sağlamak üzere yine bu listede, en azı belirtilen; yer, sayı ve özellikte servis istasyonu kurmak ve yeterli teknisyen kadrosu bulundurmak zorundadırlar. ”

veya yaptırmaya yetkili olup, daha önce onaylanmış kuruluşlardan alınacak raporları ve ürünle ilgili olarak diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen belgeleri de dikkate alabilmektedir.

olup "servisleri seç" butonu ve ardından "güvenli E-izmla" linkleri tıklanarak işlem tamamlanır.

SSHYB işleminin durumu, tıpkı garanti belgesinde olduğu gibi "sorgulama" ekranından izlenebilmektedir. Sistem üzerinden, SSHYB Servis Değişikliği işlemi de yapılabilmektedir.

Genel Müdürlük, başvuruları değerlendirirken gerek duyması halinde tüketicilerin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla; belgelendirme yapılacak ürünle ilgili olarak, gerekli incelemeleri yapmaya

TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİ VE ÜRÜN İHTİSAS BORSASI

Bihter İLTERGümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
B.ilter@gtb.gov.tr

A. Lisanslı Depoculuk Tarım Sektörü ve Tarım Ürünlerinin Depolanması

Tarım, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, bunların kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, bu ürünlerin uygun koşullarda muhafazası, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanmasıdır. Tarım sektörü, tarım dışı sektörlerle hammadde üretme, sağlıklı işgücü sağlama ve kalkınmanın finansmanını sağlama gibi sebeplerden dolayı ülke milli ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Geniş tarım arazilerine, elverişli ve çeşitli iklim yapısına ve buna bağlı olarak zengin bir tarımsal ürün yelpazesine sahip olan ülkemizin

ekonomisinde de tarım sektörü önemli bir yer tutmaktadır.

Uzun süre depolanabilme özelliğine sahip hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, fındık, zeytin, zeytinyağı, pamuk gibi ürünlerin üretiminde Türkiye önemli bir yere sahiptir. Hasat dönemlerinde kısa zamanda tüketilemeyecek kadar fazla miktarda olan ürünlerin nitelikleri ve nicelikleri değişmeden uzun süre depolanması, bunların üretimden tüketime kadar uygun bir şekilde korunması gerekmektedir. Ancak ülkemizde söz konusu ürünlerin depolanması ve ticaretinde çok farklı sorunlar yaşanmaktadır.

Ülkemizde depoculuk sistemi çok gelişmemiş olup, mevcut depoların alt yapıları yeterli değildir. Depolama koşullarının, depoların sıcaklığının ve nem içeriğinin nasıl olması gerektiği iyi bilinmemektedir. Bunun yanında, mevcut depoların birçoğunun da işletmelerin veya kişilerin bireysel ihtiyaç ve kapasitelerine göre yapılmış olması nedeniyle üreticilerimizin çoğu ürünlerini depolama imkanı bulamamaktadır.

Üreticiler, arzın yoğun olmadığı fiyatların nispeten daha yüksek olduğu dönemlerde ürünlerini satmak yerine, depolama imkanlarının yetersiz olması sebebiyle fiyatların düşük olduğu hasat dönemlerinde ellerinden çıkarmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum ise piyasada fiyat istikrarının sağlanmasını engellemektedir. Hasat dönemlerinde bol ve ucuz olmasına karşın diğer dönemlerde istenilen kalite ve miktardaki ürünü elde etme konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır ve bu durum hem tüccar, hem de çiftçilerin zor durumda kalmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte depolanan ürünün mülkiyetini temsil eden, kıymetli evrak hükmündeki bir belgenin var olmaması ürünlerin alım satımının fiziksel olarak ticaret borsaları aracılığıyla yapılması mecburiyetini doğurmakta ve çiftçi/mudinin ürününü teminat göstererek finansman sağlaması mümkün olamamaktadır.

Ülkemizde ürünlerin analiz ve sınıflandırılması noktasında da çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır.

“ *Hasat dönemlerinde kısa zamanda tüketilemeyecek kadar fazla miktarda olan ürünlerin nitelikleri ve nicelikleri değişmeden uzun süre depolanması, bunların üretimden tüketime kadar uygun bir şekilde korunması gerekmektedir.* ”

Analiz yapmakla görevli laboratuvarların herhangi bir otorite tarafından denetlenmemesi, bu laboratuvarlar tarafından yapılan sınıflandırmanın güvenilirliği konusunda soru işaretlerine yol açmaktadır. Akredite olmayan ve analiz sonuçlarının güvenilirliği tartışılacak laboratuvarların bulunması sektördeki tüm tarafları olumsuz yönde etkilemektedir.

Sektörde yaşanan sorunların aşılması ve depolamaya uygun nitelikteki ürünlerin ticaretinin dünya ile rekabet edilebilir bir düzeye çıkarılmasının, ancak başta ABD olmak üzere Bulgaristan, Kazakistan, Macaristan, Slovakya, Moldova, Litvanya gibi pek çok ülkede uygulanan lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı sisteminin ülkemizde de etkin ve yaygın bir biçimde kurulması ile mümkün olduğu görülmektedir.

Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Sistemin Getirdiği Yenilikler

Lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı, depolamaya uygun nitelikte olan ve standardize edilebilen hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı gibi tarım ürünlerinin sınıf, kalite ve standartlarının yetkili sınıflandırıcı laboratuvarlarınca belirlenmesinin ardından, modern altyapıya sahip sağlıklı ortamlarda depolanması ve bu ürünlerin ticaretinin ürünün mülkiyetini temsil eden ürün senetleri vasıtasıyla, konusunda uzmanlaşmış,

uluslararası alanda da faaliyet gösterebilecek nitelikteki ürün ihtisas borsasında yapılmasını öngören bir sistemdir. Tarım ürünlerinin mevcut depolardan farklı modern altyapıya sahip depolarda depolanmasını, ürünlere yönelik etkin bir güvence mekanizması oluşturulmasını, bu ürünlerin ticaretinin ürün senetleri vasıtasıyla yapılmasını sağlayan bir sistem olan lisanslı depoculuğun başlıca amaçlarından biri, depolanan ürünü aynı kalitede ve miktarda geri vermeyi garantileyerek piyasa katılımcıları arasındaki güveni oluşturmaktır.

“*Lisanslı depoculuk sistemi, tarım ürünlerinin depolanmasında ve ticaretinde yaşanan sorunların aşılması için çözüm yolları sunmaktadır.*”

Gelişmiş bir depoculuk sisteminin olması için;

- Yasal ve düzenleyici çerçeve bulunmalıdır.
- Düzenleyici ve denetleyici bir otorite bulunmalıdır.
- Lisanslı ve denetlenen depolar olmalıdır.
- Depolar ve ürünler sigortalı olmalıdır.
- Teminatlı finansman araçlarını bünyesinde bulundurmalıdır.
- Bankalar ürün senetlerine aşına olmalıdır.

Lisanslı depoculuk sistemi, tarım ürünlerinin depolanmasında ve ticaretinde yaşanan sorunların aşılması için çözüm yolları sunmaktadır. Hasat edilen ürünün depolanmadan önce güvenilir bir şekilde sınıfının belirlenmesi, sınıfı belirlenen ürünün uygun koşullar altında depolanması, depolanan ürünü temsilen ürün senedinin oluşturulması ve ürünün ticaretinin ürün

senetlerinin el değiştirmesi suretiyle yapılması lisanslı depoculuğun getirdiği yeniliklerden bir kaçıdır. Depolanan ürünlerin sigortalanması tarafların risklerini minimum düzeye indirmekte ve sistemin güvencesini sağlamaktadır. Ticari malların depolanması için iyi düzenlenmiş bir sistem olmasının

yanı sıra bu malların piyasasında istikrar sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca lisanslı depoculuk sistemi ürün senetleri ve bunların ticareti, alım satımı ayağıyla finans sisteminin dikkatini çekmektedir ve ticaretin finansmanında süreklilik sağlanmaktadır.

Lisanslı Depoculuk Sisteminin Faydaları

Devlet açısından;

- Tarımsal ürün ticareti kayıt altına alınarak güvenilir piyasa bilgileri sağlanabilecek,
- Ülkemizdeki tarımsal üretim miktarı ve kalitesi hakkında daha kesin istatistikî verilere sahip olunabilecek ve tarımsal politikalara yön verilebilecek,
- Pahalı destekleme ve stoklama masrafları düşürülebilecek,
- Düzenli bir pazarlama sistemi ile fiyat istikrarı sağlanabilecek ve
- Herhangi bir felaket durumunda ülke genelinde depolanmış tüm ürün rezervlerinin yönetimi sağlanabilecektir.

Üreticiler açısından;

- Üretilen ürünlerin objektif laboratuvar koşullarında standardını belirleme ve kalite unsurlarına göre fiyat talep etme ve pazarlama olanağı bulunabilecek ve böylece kaliteli üretim geliştirecek,
- Arzın yoğun olduğu dönemlerde fiyat düşüşlerinden etkilenmeden en iyi piyasa fiyatının elde edildiği zaman ürün satılabilecek,
- Mahsul güvenli, sigortalı ve sağlıklı bir depoda (lisanslı depoda) muhafaza edilebilecek,
- Fiyatların düşük olduğu hasat döneminde ürünlerin satılması yerine ürün senetleri teminat gösterilerek uygun koşullarda kredi temin edilebilecek,
- Ürünün çevredeki bir iki tüccara satılması yerine ürün senedi ürün borsasında satışa sunulurken çok sayıda alıcının rekabetinden yararlanılabilecek ve daha yüksek kazanç elde edilebilecek ve
- Yeni bir finansman aracı olan ürün senetleri ile alternatif finansman olanaklarına ulaşılacaktır.

Tüccar ve sanayiciler açısından;

- Arzın yoğun olmadığı dönemlerde ürünün fiyatında meydana gelen artıştan ve ürünün tedariki noktasında yaşanan sıkıntıdan korunulabilecek,
- Bireysel işletmeler ve ihtiyaçlar için depo inşa etme maliyetinden uzaklaşılabilir ve asli faaliyetlerde yoğunlaşılabilir,

- Talep edilen miktar, tür ve kalitedeki ürün, güvenilir şekilde, mekan sınırlaması olmaksızın elektronik ortamda, kısa zamanda temin edilebilecek,
- Lisanslı depo imkanlarından yararlanılabilecek,
- Ürün senetleri vasıtasıyla işletmelerinin ürün ihtiyacını garanti altına alabilmenin yanı sıra bu senetleri teminat olarak kullanarak bankalardan kredi sağlanabilecek ve
- Yeni bir finansman aracı olan ürün senetleri ile alternatif finansman olanaklarına ulaşılacaktır.

Ticaret borsaları açısından;

- Üreticiler, üyeler ve sanayiciler için ürünlerin ticaretinin güven, serbest rekabet ve istikrar içinde yürütülmesi sağlanabilecek,
- Alıcı ve satıcı maksimum ölçüde bir araya getirilebilecek, işlem hacimleri artırılabilecek ve ticaret geliştirebilecektir.

Merkezi Kayıt Kuruluşu;

- Yeni gelir kaynaklarına sahip olunabilecektir.

Bankalar ve kredi kuruluşları açısından;

- Düşük bir riskle yeni bir gelir kaynağına sahip olunabilecek,
- Müşteri sayısı artırılabilir,
- Güvenli şartlarda depolanmış, teminat, sigorta ve tazmin fonu garantili ürüne kredi verilecek,
- Gerektiğinde, rehin konulan ürün senedi kısa sürede paraya dönüştürülebilir ve böylece likidite artırılabilir.

Sigortacılar açısından;

- Düşük bir riskle yeni bir gelir kaynağına sahip olunabilecek,
- Müşteri sayısı artırılabilir,
- Güvenli şartlarda depolanmış, teminat ve tazmin fonu garantili ürün sigortalanacak,
- Ürünün zarar görmeyen kısmı kısa sürede paraya dönüştürülebilecektir.

Hukuki Altyapı

Lisanslı depoculuk sistemine ilişkin hukuki altyapı 2005 yılında oluşturulmaya başlanmıştır. Özellikle, tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, tarım ürünleri lisanslı depo işleticilerinin kişiler arasında ayırım yapmaksızın tarım ürünlerini kabul etmelerini temin etmek, ürünlerin mülkiyetini temsil eden ve finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmek üzere tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenleme amacı taşıyan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu çıkarılmıştır.

Anılan kanuna istinaden, sistemin işleyişini düzenlemek lisanslı depo işletmelerinin kuruluşu, faaliyetleri, işleyişi, denetimi ve ürün senetlerinin düzenlenmesi ile lisanslı depoculuk sistemine ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere "Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği" 12/4/2013 tarihli ve 28616 sayılı Resmi

Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur. Ürünlerin özelliklerine göre ayrışan hükümler ise ürünler bazında Bakanlığımız tarafından çıkarılan tebliğler ile düzenlenmektedir. Diğer yandan sisteme ilişkin usulleri düzenlemek üzere çıkarılan diğer yönetmeliklerimiz;

- Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği
- Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği,
- Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'tir.

Bunların yanında lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetleri ile alivre sözleşmelerin ticaretini güven, serbest rekabet ve istikrar içinde yürütmek üzere kurulacak olan ürün ihtisas borsalarının kuruluş, organizasyon, sermaye ve ortaklık yapısı, faaliyet, denetim, üyelik ile temsilci ve delege görevlendirmelerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere 18/05/2004 tarihli ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar ve Borsalar Kanunu'nun 53'üncü maddesi uyarınca hazırlanan Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş Ve Denetim Usul Ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik ile Ticaret Borsaları ile Ürün İhtisas Borsalarında Alivre ve Vadeli Alım Satım Yönetmeliği Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Teşvik sistemi

Lisanslı depoculuk sistemi ülkemizde, 17/02/2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'nun çıkarılmasıyla tanınmaya başlamıştır. Ancak sistemin faaliyete geçmesinin büyük yatırımlar gerektirmesi sebebiyle, 2011 yılına kadar herhangi bir şirkete lisans verilememiştir.

Diğer taraftan, 2009 yılında 03/07/2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 5904 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun ile “5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında düzenlenen ürün senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançların 31/12/2014 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden müstesna tutulması” öngörülmüş ve sisteme ilişkin çeşitli vergi istisnaları getirilmiştir.

Ayrıca, 14/07/2009 tarihli, 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı’nın yürürlüğe konulması ile lisanslı depoculuk bölgesel desteklerden faydalanabilecek sektörlerden sayılmış ve yatırım yapılabilecek bir alan haline getirilmiştir. Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı ile lisanslı depoculuk sistemi;

- Gümrük vergisi muafiyeti,
- Kdv istisnası,
- Vergi indirimi,
- Sigorta primi işveren hissesi desteği,
- Yatırım yeri tahsisi,
- Faiz desteği (3’üncü, 4’üncü ve 6’ncı bölgelerdeki yatırımlar için)
- Gelir vergisi stopajı desteği (6’ncı bölgelerde gerçekleştirilecek yatırımlar için)
- Sigorta prim desteği

gibi destek unsurlarından yararlanabilme imkanı bulmuştur.

Sistemin Aktörleri ve Geline Aşama

Lisanslı Depolar

Sistem ile ilgili hukuki altyapının tamamlanması ve lisanslı depoculuğun bölgesel desteklerden

faydalanabilecek sektörler arasına alınmasından sonra lisanslı depo şirketleri kurulmaya başlamıştır. Bugüne kadar, şirket merkezleri Ankara, Gaziantep, İzmir, Mersin, Bursa, Konya, Edirne, Kırklareli, Kırıkkale ve Hatay illerinde bulunan toplam 12 adet lisanslı depo işletmesine kuruluş izni verilmiştir.

Toprak Mahsulleri Ofisi ile Türkiye Odalar Borsalar Birliği ortaklığında 2010 yılında kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi’ne 2011 yılının Temmuz ayında Polatlı’da bulunan 40.000 tonluk depoları için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından lisans verilmiştir. Bahse konu şirketin Polatlı şubesine faaliyet izni verilmesiyle birlikte lisanslı depoculuk sistemi resmen hayata geçmiştir. Şirketin Ahıboz’da bulunan 30.00 tonluk, Lüleburgaz’da bulunan 20.000 tonluk depolarına hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar konusunda, Ünye’de bulunan 25.00 tonluk depoları ile Düzce’de bulunan 5.000 tonluk depolarına fındık konusunda faaliyet göstermek üzere lisans verilmiştir.

Evrak üzerinde ve yerinde yapılan incelemeler sonucu mevzuatla öngörülen kriterleri yerine getirdiği anlaşılacak faaliyet izni almaya hak kazanan diğer bir şirket ise Tiryaki Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi’dir. Şirketin Bandırma ve Çorumda şubeleri bulunmaktadır ve toplamda 70.000 ton kapasiteli depolarına hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar konusunda faaliyet göstermek üzere lisans verilmiştir.

Lisanslı depoculuk için yeni bir ürün olan Pamuk da artık lisanslı depolarda depolanabilmektedir. 13/01/2011 tarihinde kurulan Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi’nin İzmir’de yer alan 15.000 ton (66 bin balya) kapa-

siteli depo ve diğer tesisleri Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca oluşturulan bir komisyonca bahse konu Kanun ve Yönetmelik hükümleri çerçevesinde yerinde incelenmiş ve lisanslı depo faaliyetinde bulunmak üzere yetkilendirilmiştir.

Böylelikle, hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar alanında 2011 yılında yalnızca 40 bin ton olan lisanslı depoların toplam kapasitesi 160 bin tona, fındık alanında 30 bin tona, pamuk alanında ise 15 bin ton (66.000 balya)'a, toplam da ise 205 bin tona ulaşmıştır.

Yetkili Sınıflandırıcılar (Laboratuvarlar)

Lisanslı depoculuğun alışlagelmiş depoculuktan bir diğer farkı yetkili sınıflandırıcıların varlığıdır. Yetkili sınıflandırıcılar, lisanslı depoya kabul edilmeden önce ürünlerin analizini yapmak, nitelik ve özelliklerini belirlemek, standartlara uygun olarak sınıflandırmak ve bu durumu belgelemek üzere 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde lisans verilen gerçek ve tüzel kişilerdir.

2011 yılında sadece Polatlı Ticaret Borsası laboratuvarı yetkili sınıflandırıcı lisansına sahip iken 2012 yılında yetkili sınıflandırıcı sayısı 10'a ulaşmıştır. Bunlar hububat alanında faaliyet gösteren Bandırma, Ankara, Lüleburgaz, Çorum, Gaziantep Ticaret Borsaları laboratuvarları, AFC Laboratuvar Hizmetleri Limited Şirketi ile fındık alanında faaliyet gösteren Ünye ve Düzce Ticaret Borsaları laboratuvarları ile pamuk alanında faaliyet gösteren Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi'ne ait laboratuvarlardır.

Referans Yetkili Sınıflandırıcılar

Yetkili sınıflandırıcıların analizlerine yapılan itirazları incelemek ve görev alanındaki yetkili sınıflandırıcıların kalibrasyon, uygunluk, kontrol ve denetimini yürütmek üzere hububat alanında lisans alan ilk referans yetkili sınıflandırıcı Toprak Mahsulleri Ofisi'dir. Bunu fındık üzerine lisans alan Türk Standartları Enstitüsü ve pamuk üzerine lisans alan Nazilli Pamuk Araştırma İstasyon Müdürlüğü izlemiştir.

B. Ürün İhtisas Borsası, Yetkilendirilmiş Ticaret Borsaları ve Elektronik Ürün Senetleri

Ürün İhtisas Borsası

Lisanslı depoculuk sisteminin getirdiği bir diğer yenilik depolanmış ürünlerin mülkiyetini temsil eden basılı veya elektronik ürün senetlerinin (ELÜS) alınıp satıldığı ürün ihtisas borsasının kurulacak olmasıdır.

Ürün ihtisas borsası; ekonomik gereklilikler gözetilerek güven, serbest rekabet ve istikrar içinde, kotasyonundaki bir veya birden çok ürünün arz ve talebini buluşturan; yürürlükteki ürün standartlarına göre tasnif edilmiş ürünlerin, kendilerince organize edilen fiziki veya elektronik mekânlarda alım satımına aracılık eden; ürünlerin gerek fiziki, gerekse ürünü temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetleri ve alivresözleşmelerin ticaretini yürütebilen; işlemlere ilişkin güvenilir kayıt ve saklama imkânları bulunan; oluşan fiyatları, ürettiği bilgileri, diğer benzer ve alternatif piyasaları izleyebilecek ve duyurabilecek bilgi işlem, teknik ve elektronik donanım, kurumsal ve mali altyapıya sahip, ulusal veya uluslararası ölçekte faaliyet gösterebilen anonim şirkettir.

Ürün İhtisas Borsasının kurulması ile ürünün alıcı ve satıcılarının büyük bir platformda bir araya getirilmesi, gerçek fiyat oluşumuna katkı ve işlem hacminde büyüme sağlanmış olacaktır. Güçlü ve modern bir borsacılık yapısının kurulması ile ülkemizdeki ürünlerin pazarlanması yanında, içinde bulunduğumuz coğrafi bölgedeki ülkelerin ürünlerini de pazarlama ve ticaretten daha büyük pay alma imkanına sahip olacaktır.

5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar ve Borsalar Kanunu'nun 53'üncü maddesinde öngörüldüğü üzere ürün ihtisas borsasının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Sermeye Piyasası Kurulu'nun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla kurulması ve ürün ihtisas borsalarında işlem yapacak araçların yetkilendirilmesi, bunların gözetim ve denetimi, ürün senetlerine ilişkin piyasa bozucu faaliyetlerin gözetim ve denetimi konularındaki yönetmeliklerin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulunca ortaklaşa çıkarılması hususunda mutabakat sağlanmıştır.

Ürün ihtisas borsasının kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Yetkilendirilen Ticaret Borsaları

5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun 53'üncü maddesine istinaden ürün ihtisas borsası kurulana kadar lisanslı depo işletmelerinin çıkardıkları ürün senetlerinin sözleşmelerinin alım satımını yapmak üzere Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından Polatlı, Ankara, Bandırma, Lüleburgaz, Çorum, Ünye, Düzce ve İzmir Ticaret Borsalarına yetki verilmiştir.

Elektronik Ürün senetleri

5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'nda, ürün senetlerinin elektronik ortamda da oluşturulabileceği belirtilmiştir.

Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde elektronik ürün senetlerinin oluşturulmasını sağlamak, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemleri ilgili taraflar itibariyle kayden izlemek amacıyla 04/12/2012 tarihinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca Merkez Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi, 'Elektronik Kayıt Kuruluşu' olarak yetkilendirilmiştir.

Anılan Yönetmeliğin 12'nci maddesinde de; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın, Elektronik Kayıt Kuruluşunun önerisi üzerine, elektronik ürün senetlerinin şekline, içeriğine, oluşturulmasına, alım satımına, devrine, iptaline, haczine, hapis hakkının kullanımına, ilgi tarafların kayıt ve bilgilere erişimine ve işlem yapmasına, kayıt ve işlemlerin saklanmasına, Elektronik Kayıt Kuruluşu üyeliğine, ücret tarifesine ve anılan Yönetmelikte öngörülen diğer hususlara ilişkin olarak Elektronik Kayıt Kurallarını çıkarmaya yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır. Söz konusu kurallar, Bakanlık Makamının Onayı ile yürürlüğe konulmuştur.

Elektronik ürün senedi uygulaması; ürün ihtisas borsası faaliyete geçinceye kadar, gerekli şartlara, yeterli teknik, kurumsal alt yapıya sahip olduğu yapılan tetkikler sonucu anlaşılmalı olan ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilen İzmir Ticaret Borsası ve söz konusu Borsa ile ürün senetlerinin alım satımı konusunda sözleşme imzalamış olan İzmir merkezli Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi nezdinde başlamıştır.

DOING BUSINESS 2013 RAPORU

GENEL DEĞERLENDİRME

Aysun ATIL | Gümrük ve Ticaret Uzmanı

İş Yapma Kolaylığı 2013 Raporu, Dünya Bankası Grubu'nun, iş ortamını iyileştiren düzenlemeleri, kuralları, prosedürleri inceleyerek bu düzenlemelerin uygulamaya yansımalarının anketler yoluyla değerlendirildiği yıllık raporlar dizisinin

onuncusudur. İş Yapma Kolaylığı raporunun temel amaçları, politika yapıcılar ve özel sektör paydaşları için uluslararası karşılaştırmalar sunmak, reformlar için motivasyon ve reform tasarımları için bilgi girdisi sağlamak, özel sektör geliştirme teorisine ve bu konuda uzmanların ve

“ İş Yapma Kolaylığı raporlarının en önemli özelliklerinden biri, uluslararası yatırımcılara yön verebilecek göstergeler sunmasıdır. ”

uygulayıcıların anlayışlarına katkıda bulunmak ve kalkınmanın etkililiği ile ilgili uluslararası girişimleri zenginleştirmektedir.¹

İş Yapma Kolaylığı raporlarının en önemli özelliklerinden biri, uluslararası yatırımcılara yön verebilecek göstergeler sunmasıdır.

Doğrudan yabancı yatırımlar üzerine yapılan bir çalışmada, düzenleyici reformlar açısından daha ileri olan ülkelerin aynı zamanda daha faz-

¹ İş Yapma Kolaylığı 2013 Yıllık Raporu -Türkiye Bulguları, Dünya Bankası, Türkiye.

la doğrudan yabancı yatırım çektiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde ülkelerin İş Yapma Kolaylığı sıralaması (DB sıralaması) ile doğrudan yabancı yatırım girişleri arasında pozitif ilişki olduğunu gösteren yeni bir çalışma, DB sıralamasının yatırım ortamını canlandırdığına ilişkin savı destekler niteliktedir.²

Ülkelerin DB sıralaması ile ekonomik büyüme-leri arasındaki ilişki de literatür incelemesine konu olmuştur. Ekonomilerin 5 yıllık panel verisi kullanılarak yapılan bir çalışmada, iş ortamını iyileştiren reformları gerçekleştiren düşük gelirli ülkelerin, reformu takip eden yılda büyüme oranlarının % 0,4 oranında arttığı bulunmuştur. Nedensellik bağlantısı kurulamasa da, yapılan çalışmalar DB sıralaması ile ekonomik büyüme ve doğrudan yabancı yatırım girişleri arasında pozitif bir ilişkiyi göstermektedir.

DB sıralamasının önemini ortaya koyan çalışmalar ışığında, İş Yapma Kolaylığı Raporlarında yer alan kriterlerin incelenmesi, kullanılan metodolojinin irdelenmesi, Türkiye'nin DB sıralamasının nedenlerini algılamamızı kolaylaştıracak olup, bu husus gelişme alanlarının tespiti için önem taşımaktadır. Bu çalışmada, DB kriterlerinden özellikle tek kriter bazında Türkiye'nin değerlendirmesi yapılacaktır: Sınır ötesi ticaret.

Kısa ve Uzun Dönem Gelişmeleri

İş Yapma Kolaylığı 2013 Raporu'nda, 185 ülke iş yapma kolaylığı açısından incelenmiştir. Ülkelerin değerlendirme kriterlerini, işe başlama kolaylığı, inşaat izinlerinin alınması, elektrik temini, tapu si-

ciline kayıt, kredi temini, yatırımcıların korunması, vergi ödeme, sınır ötesi ticaret, sözleşmelerin uygulanması ve iflasın çözümü (tasfiye süreci) alt ana başlıkları oluşturmaktadır.

Kısa dönemdeki (2011/2012 dönemi) gelişmeler ışığında değerlendirildiğinde, iş yapma kolaylığı bakımından ilk 10 ülke Singapur, Hong-Kong SAR-Çin, Yeni Zelanda, ABD, Danimarka, Norveç, İngiltere, Kore, Gürcistan ve Avustralya olarak sıralanmıştır. Singapur yedinci kez ilk sıradaki yerini muhafaza etmiştir. Yapılan reformların çoğu Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yer alan ülkeler tarafından gerçekleştirilmiş olup, nitelik açısından reformlar 3 alanda yoğunlaşmıştır: İşe başlama kolaylığı, vergi ödeme ve sınır ötesi ticaret alanları. Özellikle işe başlama süreçlerinde iyileştirmeler dikkat çekmektedir. Yapılan reformlar sonucunda, işe başlama zamanı 50 günden 30 güne inmiş ve ortalama maliyet % 89'dan % 31'e düşmüştür.

Polonya, bu dönemde inşaat izinlerinin alınması, vergi ödeme, sözleşmelerin uygulanması ve iflasın çözümü konularındaki reformlarıyla en fazla gelişme gösteren ülke olmuştur. Polonya'yı Sri Lanka, Ukrayna, Özbekistan, Burundi, Kosta Rika, Moğolistan, Yunanistan, Sırbistan ve Kazakistan izlemiştir.

Ülkelerin uzun dönemdeki performanslarını değerlendirmek için İş Yapma Kolaylığı Raporu'nda, iş düzenleyici sistemlerin etkinliğini ölçmek amacıyla mutlak bir ölçü tanımlanmıştır: Ortalama olarak bir ekonominin 2005 yılından beri en iyi eğrisine olan (DB kriterlerine göre herhangi bir ekonominin elde ettiği en iyi performansına) uzaklığı. Bu uzaklık ölçüsü 0 ile 100 arasında normalize edilmiş olup, yüksek

² Doing Business 2013, Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises, <http://www.doingbusiness.org>.

Tablo 1: 2011/2012 Döneminde 3 veya Daha Fazla Alanda Reform Gerçekleştiren Ülkelerden Genel Sıralamada Yeri En Çok Değişen 10 Ülke

	DB Sıralama	İşe Başlama Kolaylığı	İnşaat İzinlerinin Alınması	Elektrik Temini	Tapu Siciline Kayıt	Kredi Temini	Yatırımların Korunması	Vergi Ödeme	Sınır Ötesi Ticaret	Sözleşmelerin Uygulanması	İflasin Çözümü (Tasfiye Süreci)
Polonya	55				x			x		x	x
Sri Lanka	81	x			x	x			x		
Ukrayna	137	x			x			x			
Özbekistan	154	x				x			x		x
Burundi	159	x	x		x				x		
Kosta Rika	110	x	x			x		x			
Moğolistan	76	x				x	x				
Yunanistan	78		x				x				x
Sırbistan	86	x								x	x
Kazakistan	49	x				x					x

skor en etkin iş düzenleyici sistemi göstermektedir. Buna göre, OECD ülkeleri ortalama olarak eğriye en yakın ekonomileri oluşturmaktadır. Ancak diğer bölgeler aradaki farkı hızla kapatmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya ekonomileri bu anlamda en fazla ilerleme gösteren bölgeler olmuşlardır.

2005-2012 döneminde tüm düzenleyici alanlarda gelişme kaydedilse de, reform çabalarının özellikle düzenleyici işlemlerin karmaşıklığını ve maliyetini azaltmaya yönelik olduğu söylenebilir. 2005 yılından beri bu alanda 1.227 reform gerçekleştirilmiştir. En çok gelişme kaydedilen alan ise işe başlama kolaylığı olmuştur. Bu alanda en kötü performans gösteren ekonomilerde, 2005 yılında ortalama işe başlama süresi 112 gün iken, 2012 yılında ortalama işe başlama süresi 63 güne düşmüştür. İşe başlama süresi, diğer ekonomilerde ise 2005 yılında

ortalama 29 gün iken, 2012 yılında ortalama 18 güne düşmüştür.

Uzun dönemde ülkelerin performanslarına bakıldığında ise Gürcistan, Ruanda, Belarus, Burkina Faso, Makedonya, Mısır, Mali, Kolombiya, Tacikistan ve Kırgızistan, iş ortamını iyileştirmeye yönelik çalışmaları ile öne çıkmışlardır. Bu ülkelerin ortak özelliği, reform çalışmalarını 2005 yılından beri tutarlı bir şekilde sürdürmeleridir. Örneğin DB tarafından ölçülen kriterlerin bir çoğunda üst sıralarda yer alan Gürcistan, 2005 yılından bu yana 35 kurumsal ve düzenleyici reform gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen reformlara bakıldığında, Gürcistan öncelikle düzenleyici işlemlerin karmaşıklığını ve maliyetini azaltmaya odaklanmış, daha sonra resmi kurumları güçlendirmeye yönelik adımlar atmıştır. **Gürcistan** bu kapsamda, **Tiflis ve Poti şehirlerinde gümrükleme bölgesi oluşturarak sınır ötesi**

ticareti kolaylaştırmış, ticaret işlemleri için bu tek durak noktaları hergün ve tümgün açık konuma getirilmiştir. Bunların yanı sıra, güvenli işlem sistemlerini güçlendirmişlerdir.

Türkiye

DB sıralamasında geçen yıl 68. sırada olan Türkiye bu yıl 185 ülke arasında 71. sırada yer almıştır. Kriterler bazında bakıldığında, işe başlama kolaylığı, kredi temini, yatırımcıların korunması, sınır ötesi ticaret, vergi ödeme alanlarında sıralamada gerilediği; inşaat izinlerinin alınması, elektrik temini, tapu siciline kayıt, sözleşmelerin uygulanması, tasfiye süreci alanlarında sıralamada ilerlediği görülmektedir. Sıralamadaki değişiklikler rapora konu ülke sayısından, me-

“ İş Yapma Kolaylığı 2013 Raporu'nda, Türkiye'nin inşaat izinlerinin alınması ve sözleşmelerin uygulanması alanlarında kaydettiği ilerlemelere dikkat çekilmiştir. ”

tolojideki değişikliklerden veya reform alanlarında diğer ülkelerin performanslarından kaynaklanabilmektedir. Örneğin, sınır ötesi ticaret alanında 2012 yılı raporunda Türkiye sıralaması 80 olarak görünse de, 2013 yılında metolojide yapılan değişiklikle 2012 yılındaki sıralama 73 olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde

2012 yılında araştırmaya konu ülke sayısı 183 iken, 2013 yılında ülke sayısı 185'e çıkmıştır.

İş Yapma Kolaylığı 2013 Raporu'nda, Türkiye'nin inşaat izinlerinin alınması ve sözleşmelerin uygulanması alanlarında kaydettiği ilerlemelere dikkat çekilmiştir. Özellikle Türkiye'nin inşaat ruhsatı alma maliyetini düşürdüğü, ruhsat alma sürecini daha verimli

Tablo 2: DB Kriterlerine Göre Türkiye

Kriterler	DB 2013 Sıralaması	DB 2012 Sıralaması	Değişim
İşe Başlama Kolaylığı	72	62	-10
İnşaat İzinlerinin Alınması	142	154	12
Elektrik Temini	68	70	2
Tapu Siciline Kayıt	42	44	2
Kredi Temini	83	80	-3
Yatırımcıların Korunması	70	66	-4
Vergi Ödeme	80	74	-6
Sınır Ötesi Ticaret	78	73	-5
Sözleşmelerin Uygulanması	40	52	12
İflasın Çözümü (Tasfiye Süreci)	124	126	2

hale getirdiği ve ruhsat almak için tamamlanması gereken işlem sayısını dört adet azalttığı, sözleşme alacakları ile ilgili ise icra masraflarını düşürdüğü, geçen sene bir sözleşme alacağı ile ilgili talep edilen icra masrafı alacak değerinin yaklaşık % 27,9'u iken, bu sene bu ücretin yaklaşık % 24,9'a düştüğü belirtilmektedir.³

Sınır Ötesi Ticaret

Güncelliğini yitirmiş ve etkinsiz sınır işlemleri, yetersiz altyapı ve güvenilir lojistik hizmetlerin eksikliği, özellikle deniz sınır olmayan ekonomiler için yüksek işlem maliyetleri ve uzun bekle-yişler anlamına gelmektedir. Eşyanın uluslararası ticaretinde etkin olmayan süreçler ise gelişmekte olan ülkelerde ticaret erbabının rekabet edebilirliğinde dezavantaja sebep olmaktadır.⁴ İhracat veya ithalat ne kadar maliyetli ve zaman alıcı ise, yerel firmalar için rekabetçi olmak ve uluslararası piyasalara erişmek de o kadar zorlaşmaktadır. Örneğin, Güney Afrika bölgesinde iç taşımacılık süresindeki 1 günlük azalışın ihracatı %7 oranında artırdığı görülmüştür. Benzer şekilde, Sahralatı Afrika ülkelerinde ihracat maliyetlerinde %10'luk bir azalışın ihracatı %4,7 oranında artırdığı, APEC'in yaptığı bir çalışmada ise ihracatta gümrüklemede yarım günlük tasarrufun satışlarda ihracatın oranını %1,6'dan %4,5 oranına çıkardığı bulguları elde edilmiştir.⁵ Ticaret işlem maliyetleri ile rekabetçilik ve ticaret hacmi arasındaki etkileşim, eşyanın uluslararası hareketindeki ticaret işlem maliyetlerinin bir göstergesi olarak nitelendirilebileceğimiz "Sınır Ötesi Ticaret" kriterinin değerlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

³ İş Yapma Kolaylığı 2013 Yıllık Raporu -Türkiye Bulguları, Dünya Bankası, Türkiye.

⁴ Trading Across Borders, <http://www.doingbusiness.org>

⁵ Trading Across Borders, <http://www.doingbusiness.org>

Sınır ötesi ticaret kriterinde, tacirlerin karşılaştığı bürokratik ve lojistik engellere ışık tutmak hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, ülkelerin performansları denizyolu bağlantılı ihracat ve ithalat işlemleri için gerekli evrak sayısı, zaman ve maliyet unsurları açısından değerlendirilmektedir.

Kriterin kapsamında, gümrük ve limandaki diğer düzenleyici kurumlarca talep edilen evrak ve işlemlerin yanı sıra, tacirler tarafından kullanılan sevk limanı ile gelişmiş şehirlerarasındaki iç taşımacılığa ilişkin zaman ve maliyet gibi lojistik yönler de bulunmaktadır.

Kriterin değerlendirilmesinde, ithalat ve ihracat için benzer süreçler analiz edilmekte olup, sözleşmenin imzalanmasından sonra belgelerin hazırlanması, yetkili idarelere sunulması, akreditif açılması, kargonun yüklenmesi, gümrükten çekilmesi, limandan depolama alanına kadar olan yurtiçi taşımacılığı gibi prosedürler yer almaktadır. Bu süreçler, denizyolu taşımacılığı ile ihracat veya ithal edilen standart bir grup eşyaya ilişkin süre ve maliyetler açısından değerlendirilmektedir. İstenen evrak, bunlarla ilgili maliyet ve süre konusunda yerel forwarderlardan, denizyolu taşıyıcılarından, gümrük müşavirlerinden, liman görevlilerinden ve bankalardan bilgi alınmaktadır. Verilerin ülkeler arası karşılaştırmasını yapabilmek için işletme ve eşya ile ilgili bazı varsayımlar yapılmaktadır:

Ticareti yapılan eşya, 20'lik kuru yük konteynerinde taşınmaktadır. 10 tondur ve 20 bin dolar değerindedir. Eşya,

- Tehlikeli veya askeri teçhizat değildir.

- Soğutucu gibi herhangi bir özel donanım gerektirmemektedir.
- Uluslararası standartlar haricinde özel bir bitki sağlığı veya çevre sağlığı standartlarına uyumu gerektirmemektedir.
- Ülkenin öncü ihraç veya ithal ürünüdür.

İşletme,

- En az 60 işçi çalıştırmaktadır.
- Ülkenin en büyük şehrinde yerleşiktir.
- Özel, limited şirkettir. Serbest bölgede veya özel ekonomik bölgelerde çalışmamaktadır.
- %100 yerli sermayelidir.
- Satışlarının %10'undan fazlasını ihraç etmektedir.

Her bir ihracat ve ithalat gönderisi için gerekli tüm **evrak** kaydedilmektedir. Her bir gönderi için yeni bir sözleşme imzalandığı ve tarafların bu sözleşmeyi icraya başladığı varsayılmakta-

dır. Devlet bakanlıkları, gümrük, liman idareleri ve diğer kontrol birimlerince istenen her türlü evrak hesaba katılmaktadır. Ödemenin akreditif olduğu varsayıldığından, banka tarafından akreditif açmak için istenen evrak da dahil edilmektedir. İşlemlerin tamamlanması sırasında mevcut olan, daha önceden temin edilmiş ve bir yıl veya daha uzun süreli kullanıma mahsus evrak dahil edilmemektedir.

Süre, bir işlemin başlatıldığı ve sonlandığı zaman dilimini kapsamaktadır. AEO gibi basitleştirilmiş usuller sürenin hesabında dikkate alınmamaktadır. Denizde geçen süre dahil edilmemektedir. Evrak hazırlama, iç taşımacılık, gümrük ve diğer kontroller ile liman ve terminal işlemlerinin her biri minimum 1 gün sürdüğü ve bunların eşanlı yürütülmediği varsayılmaktadır. İşlemler arasındaki bekleme de (örneğin kargonun boşaltılması) süreye dahil edilmemektedir.

Maliyet, 20'lik bir konteyner üzerinden ve dolar cinsinden hesaplanmaktadır. Evrak maliyetleri, gümrük ve diğer kontrollere ilişkin idari maliyetler, gümrük müşavirlik ücretleri, liman ücretleri

Tablo 3: Sınır Ötesi Ticaretin en kolay ve en zor olduğu ülkeler

En Kolay	Sıralama	En Zor	Sıralama
Singapur	1	Nijer	176
Hong Kong SAR, Çin	2	Burundi	177
Güney Kore	3	Afganistan	178
Danimarka	4	Irak	179
B.A.E	5	Çad	180
Finlandiya	6	Kongo	181
Estonya	7	OrtaAfrika Cumhuriyeti	182
İsveç	8	Kazakistan	183
Panama	9	Tacikistan	184
İsrail	10	Özbekistan	185

ve iç taşımacılık maliyetleri dahil edilmektedir. Maliyetler içinde gümrük tarifeleri ve vergiler veya deniz taşımacılığı maliyetleri dahil değildir. Yalnızca resmi maliyetler kaydedilmektedir.

Tabloda sınır ötesi ticaret kriterin en kolay ve en zor olduğu ülkeler gösterilmiştir. Bu kriterde ilk sıralarda yer alan ülkelerin ortak özellikleri, gümrüklemede elektronik başvuru ve işlem süreçleri ile varış öncesi beyan ve tek pencere gibi sistemlerin varlığıdır.

Tablo 4, sınır ötesi ticaretin en kolay olduğu ülkeler ile Türkiye kıyaslamasını, Tablo 5 ise bölgeler bazında sınır ötesi ticaret göstergeleri ile Türkiye kıyaslamasını vermektedir. Türkiye, 24 ülkeden oluşan Doğu Avrupa ve Orta Asya grubunda yer almaktadır. Bulunduğu ülke grubu ile kıyaslandığında, ihracat ve ithalat süreleri ile maliyetler hususunda Türkiye'nin durumunun gruba göre oldukça iyi olduğu görülmektedir. **Grupta ihracat süresi 26, ithalat süresi 29 gün iken; Türkiye'deki ihracat süresi 13, ithalat süresi 14 gündür.** Aynı şekilde grupta konteyner başına ihracat maliyeti 2.134, ithalat maliyeti 2.349 dolar iken; Türkiye'de ihracat maliyeti 990, ithalat maliyeti 1.235 dolardır. İthalat ve ihracat işlemleri için istenen belge sayısı birbirine benzerdir.

Doğu Avrupa ve Orta Asya grubundaki ülkeler sıralandığında, Türkiye 8'inci sıradadır. Türkiye'nin önünde Litvanya, Kıbrıs, Letonya, Gürcistan, Karadağ, Romanya ve Makedonya

“ **Grupta ihracat süresi 26, ithalat süresi 29 gün iken; Türkiye'deki ihracat süresi 13, ithalat süresi 14 gündür.** ”

bulunmaktadır. Bulgaristan, Sırbistan, Ukrayna, Rusya, Azerbaycan, Kazakistan gibi ülkeler ise Türkiye'nin gerisindedir.

Türkiye, OECD grubu ile kıyaslandığında ihracat maliyeti hariç tüm hususlarda geride kalmaktadır. OECD grubunda

ihracat süresi 4, ithalat süresi 5 gün iken; Türkiye'deki ihracat süresi 13, ithalat süresi 14 gündür. Aynı şekilde grupta konteyner başına ihracat maliyeti 1.028, ithalat maliyeti 1.080 dolar iken; Türkiye'de ihracat maliyeti 990, ithalat maliyeti 1.235 dolardır. OECD grubunda ihracatta istenen evrak sayısı 4, ithalatta istenen evrak sayısı 5 iken, Türkiye'de bu sayılar 7'dir.

Genel olarak değerlendirecek olursak, Türkiye, 2013 Doing Business sınır ötesi ticaret alanında, bir önceki rapor dönemine göre 5 puan azalışla 78'inci sıraya gerilemiştir. Sıralamayı etkileyen faktörlere göre Türkiye'de,

- İhracatta ve ithalatta gerekli evrak sayısı 7'dir. İthalatta istenen evrak sayısı bir önceki rapora göre 1 adet azalmıştır. İhracat için gerekli belgeler arasında konşimento, fatura, menşe şahadetnamesi, beyanname, çeki listesi, Teknik Standartlara Uygunluk Belgesi, Terminal İşlemleri Makbuzları sayılmıştır. İthalat için gereken belgeler arasında, konşimento, Cargo release order, fatura, menşe şahadetnamesi, beyanname, Teknik Standartlara Uygunluk Belgesi, Terminal İşlemleri Makbuzları sayılmıştır.

Tablo 4: Ülkelere Göre Sınır Ötesi Ticaret Sıralaması ve Türkiye

	Sıralama	İhracat için Gerekli Belge Sayısı	İhracat Süresi (Gün)	İhracat Maliyeti (Konteyner Başına \$)	İthalat için Gerekli Belge Sayısı	İthalat Süresi (Gün)	İthalat Maliyeti (Konteyner Başına \$)
Singapur	1	4	5	456	4	4	439
Hong Kong SAR, Çin	2	4	5	575	4	5	565
Güney Kore	3	3	7	665	3	7	695
Danimarka	4	4	5	744	3	5	744
Birleşik Arap Emirlikleri	5	4	7	630	5	7	590
Finlandiya	6	4	8	540	5	7	620
Estonya	7	3	5	745	4	5	795
İsveç	8	3	8	705	3	6	735
Panama	9	3	9	615	3	9	965
İsrail	10	5	10	620	4	10	565
Türkiye 2013	78	7	13	990	7	14	1.235
Türkiye 2012	73*	7	14	990	8	15	1.063

Tablo 5: Ülke Gruplarına Göre Sınır Ötesi Ticaret Sıralaması ve Türkiye

	İhracat için Gerekli Belge Sayısı	İhracat Süresi (Gün)	İhracat Maliyeti (Konteyner Başına \$)	İthalat için Gerekli Belge Sayısı	İthalat Süresi (Gün)	İthalat Maliyeti (Konteyner Başına \$)
Doğu Asya ve Pasifik	6	21	923	7	22	958
Latin Amerika ve Karayipler	6	17	1.268	7	19	1.612
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	6	19	1.083	8	22	1.275
Güney Asya	8	32	1.603	9	33	1.736
Sahraaltı Afrika	8	31	1.990	9	37	2.567
OECD Yüksek Gelir Grubu	4	10	1.028	5	10	1.080
Doğu Avrupa ve Orta Asya	7	26	2.134	8	29	2.349
Türkiye 2013	7	13	990	7	14	1.235
Türkiye 2012	7	14	990	8	15	1.063

➤ İhracatta geçen süre 13, ithalatta geçen süre 14'tür. İthalatta geçen süre bir önceki rapora göre 1 gün azalmıştır. İhracatta belge hazırlama için 6 gün, gümrük ve teknik kontroller için 2 gün, liman ve terminal işlemleri için 3 gün, iç taşımacılık işlemleri için 2 gün; ithalatta belge hazırlama için 8 gün, gümrük ve teknik kontroller için 2 gün, liman ve terminal işlemleri için 3 gün, iç taşımacılık işlemleri için 1 gün harcandığı hesaplanmıştır.

➤ Konteyner başına ihracat maliyeti 990 dolar, ithalat maliyeti 1.235 dolardır (ithalat maliyeti bir önceki rapora göre 172 dolar artmıştır). İhracatta belge hazırlama maliyeti 220 \$, gümrük ve teknik kontrolleri maliyeti 200 \$, liman ve terminal işlemleri maliyeti 270 \$, iç taşımacılık işlemleri maliyeti 300 \$; ithalatta belge hazırlama maliyeti 280 \$, gümrük ve teknik kontroller maliyeti 200 \$, liman ve terminal işlemleri maliyeti 355 \$, iç taşımacılık işlemleri maliyeti 400 \$ olarak hesaplanmıştır.

Değerlendirme

Sınır ötesi ticaret kriterinde DB sıralamasını belirleyen göstergelere baktığımızda, Türkiye için değerlendirmelerin fiili durumu ne kadar yansıttığı tartışmaya açıktır. 25-27 Mart 2013 tarihlerinde Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı YOİKK Teknik Komite Çalıştayları'nda da, Türkiye'de özellikle ihracat işlemlerine iliş-

“ **Sınır ötesi ticaret kriterinde DB sıralamasını belirleyen göstergelere baktığımızda, Türkiye için değerlendirmelerin fiili durumu ne kadar yansıttığı tartışmaya açıktır.** ”

kin değerlerin gerçekçi olmadığı vurgulanmış, fiilen bir ihracat işleminin maximum 4 gün sürdüğü ve maliyetinin ise 600 \$ civarında olduğu belirtilmiştir.

Ülkemizde ihracatın artırılmasını teminen ihracat işlemlerinin kolay yapılabilmesini teşvik eden çeşitli mevzuat düzenlemelerin varlığı da bu

savı destekler niteliktedir. İhracat Rejim Kararı (95/7623)'nin 4. Maddesinde, ihracat işlemlerinde, ilgili mevzuatla belirlenmiş olanlar dışında hiçbir belge aranmayacağı, kamu kurum ve kuruluşlarının, ihracat işlemlerinin azami ölçüde süratle tamamlanmasını teminen gerekli düzenlemeleri yapacakları belirtilmiştir.

Benzer şekilde, 02/05/2007 tarihli ve 26510 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2007/10 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde ise, ihracatın artırılmasının ülkemizin reel sektör politikasının en önemli hedeflerinden birini teşkil ettiği, bu doğrultuda hazırlanmış bulunan İhracat Stratejik Planı çerçevesinde, ihracat artışının sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla bürokratik engellerin kaldırılarak işlemlerin hızlandırılması ve rekabetçi bir yapının oluşturulması için alınacak tedbirler belirlenmiştir.

Her ne kadar ihracat işlemlerinde kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri mevcut olsa da, İş Yapma Kolaylığı Raporu'nda sadece mevzuat düzenlemeleri incelenmemekte, bu düzenlemelerin pratikteki uygulamaları da göz önün-

de bulundurulmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de özellikle ihracat işlemlerinde DB göstergeleri ile fiili durum arasındaki farkı araştırırken dikkat edilmesi gereken ikinci husus, uygulamaya yansımaların değerlendirildiği anketlerin ne kadar gerçekçi olduğu sorusudur. Sınır ötesi ticaret kriterinde anket sorularının genellikle nakliyecilere yöneltildiği göz önünde bulundurulduğunda, anketlerin yapıldığı kitlenin daha heterojen olmasının ve anketörlerin sayısının olabildiğince fazla olmasının, DB göstergeleri açısından daha gerçekçi sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, DB sıralamasında üst sıralarda yer alan ülkelerin kimi uygulamalarda ortak noktalarının olması, Türkiye’nin bu kriterde ilerleme kaydetmesi için yapılması gerekenler hakkında ipucu vermektedir. Şu an çalışmaları devam etmekte olan Tek Pencere sistemi bunlardan biridir. **Sınır ötesi ticaret kriterinde ilk sırada yer alan Singapur’da 4 saat ile 2 gün süresinde gerçekleştirilen onay işlemi, tek pencere sisteminin (TradeNet’in) uygulama-**

“ **Sınır ötesi ticaret kriterinde ilk sırada yer alan Singapur’da 4 saat ile 2 gün süresinde gerçekleştirilen onay işlemi, tek pencere sisteminin (TradeNet’in) uygulamaya geçirilmesinden sonra 10 dakikaya düşmüş, gerekli belge nüshası da 35 adetten tek adede inmiştir.** ”

ya geçirilmesinden sonra 10 dakikaya düşmüş, gerekli belge nüshası da 35 adetten tek adede inmiştir.

Bu itibarla, ticaretin kolaylaştırılması kapsamında değerlendirildiğinde işlemlerin basitleştirilmesi, standartlaştırılması ve kolaylaştırılmasını içeren, şeffaflığı artıran, süreçlerin öngörülebilir olmasını temin ederek yatırım ortamını iyileştiren, dış ticaret istatistiklerinin doğru tutulmasına imkan sağlayan Tek Pencere sisteminin ülkemizde hayata

geçirilmesinin, ticaret işlem maliyetlerini azaltarak Türkiye’nin DB sıralamasına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Doing Business 2013, Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises, <http://www.doingbusiness.org>

Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı YOLKK Teknik Komite Çalıştayları, 25-27 Mart 2013.

İş Yapma Kolaylığı 2013 Yıllık Raporu -Türkiye Bulguları, Dünya Bankası, Türkiye.

Trading Across Borders, <http://www.doingbusiness.org>

DOING BUSINESS 2013 RAPORU

VERGİ ÖDEMELERE DAİR

DEĞERLENDİRMELER

Hülya SOYLU

AB Uzmanı
hsoylu@maliye.gov.tr

Doing Business Raporu, orta ölçekli bir işletmenin ilgili yıl içerisinde ödemek zorunda olduğu vergi ve primleri kayıt altına almakta ve aynı zamanda bu ödemelere ilişkin idari yükü ölçmektedir. Ölçüm 3 gösterge üzerinden yapılmaktadır:

- Bahse konu şirket için ödeme sayısı,
- ödeme süresi ve
- toplam vergi oranı.

Ödemelerin sayısı, şirketin farklı türdeki vergi ve primleri ödeme veya beyan etme zorunluluğunun hangi sıklıkta olduğunu ifade etmektedir.

Zaman göstergesi ise temel 3 vergi türünün beyan ve ödeme süresini göstermektedir: Kazanç vergisi, tüketim vergisi ve işgücünden alınan vergi ile zorunlu primler.

Toplam vergi oranı, standart bir firmanın katlanmak zorunda olduğu vergi maliyetini (kazanç yüzdesi olarak) ölçmektedir. Bu bağlamda göstergeler, ekonomilerin ve makroekonomik koşulların sağlamlığına dair bir ölçüm değildir. Vergi ödemede kolaylık açısından yapılan sıralama -toplam vergi oranına uygulanan eşikle birlikte- yukarıda bahsi geçen göstergelerin yüzdesinin basit bir ortalamasıdır.

Bu çerçevede Doing Business 2013 Raporu'nda vurgulanan hususlar aşağıdadır:

- ✓ Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki şirketler, vergi ödemede en az idari yükü karşı karşıyadır. Bir yıl içerisinde sadece 4 ödeme yapılmakta ve bu ödemeler için 12 saat harcanmaktadır.
- ✓ Liberya, geçen yıl vergi ödeme kolaylığı alanında en fazla iyileştirme yapmıştır.
- ✓ Belarus, 2004 yılından itibaren vergi ödeme alanında düzenleyici işlemlere yönelik çalışmalarında en fazla ilerleme göstermiştir.
- ✓ Son 8 yılda yapılan vergi reformlarının ortak özelliği -çoğunlukla vergi uyumunu iyileştirmeye yönelik diğer çabalarla birlikte- kazanç üzerinden alınan vergi oranlarının düşürülmesidir. Bununla birlikte, son 2 yılda daha

“ Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki şirketler, vergi ödemede en az idari yükü karşı karşıyadır. ”

fazla ekonomi elektronik sisteme geçmeye odaklanmıştır.

- ✓ Bölgeler itibariyle bakıldığında Doğu Avrupa ve Orta Asya, son 8 yılda vergi ödeme kolaylığında en fazla gelişme göstermiştir.

2011/2012 DÖNEMİNDE VERGİ ÖDEME ALANINDA REFORM YAPAN EKONOMİLER

Haziran 2011-Haziran 2012 dönemi için rapor, şirketlerin vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini daha kolay ve daha az maliyetli yapan 31 reformu kayıt altına almıştır. Raporda yer verilen hususlar aşağıdadır:

- ✓ 16 ekonomi, toplamda 196 ayrı vergi ödeme zorunluluğunu ortadan kaldıran ve uyum süresini 134 gün (1.070 saat) azaltan elektronik dosyalama sistemini uygulamaya koymuş veya geliştirmiştir. Uruguay'da küçük

Tablo 1: Vergi Ödemenin En Kolay ve En Zor Olduğu Ekonomiler

En Kolay	Sıralama	En Zor	Sıralama
Birleşik Arap Emirlikleri	1	Kamerun	176
Katar	2	Moritanya	177
Suudi Arabistan	3	Senegal	178
Hong Kong (SAR)	4	Gambiya	179
Singapur	5	Bolivya	180
İrlanda	6	Orta Afrika Cumhuriyeti	181
Bahreyn	7	Kongo	182
Kanada	8	Gine	183
Kiribati	9	Çad	184
Oman	10	Venezuela	185

ve orta ölçekli şirketler artık kurumlar vergisini, katma değer vergisini (KDV) ve sermaye kazançları vergisini internet üzerinden online olarak beyan edebilmekte ve ödeyebilmektedir. Bu seçenek, 2011 yılına kadar sadece büyük vergi mükelleflerinin kullanımına açıktı. 7 ekonomi ise, elektronik beyanı ilk kez uygulamıştır. Böylece elektronik beyan seçeneğini kullanıma sunan ekonomi sayısı 2010 yılında 67'den 2011 yılında 74'e çıkmıştır.

- ✓ Öte yandan, sosyal güvenlik primlerinin elektronik olarak beyanı ve ödenmesine ilişkin sistemlerdeki iyileştirmeler sayesinde, Suudi Arabistan bu yıl en az sayıda ödeme ve en düşük ödeme süresine sahip 10 ekonomi arasında yerini almıştır.
- ✓ Vergilerin beyanı ve ödemesine ilişkin elektronik sistemler, aşırı kırtasiyeciliği ve vergi idaresi görevlileriyle etkileşimi engellemektedir. Buna ilaveten, işletmelerin vergi kanunlarına uyum sağlamak için harcadığı zamanı azaltmakta, vergi uyumlarını arttırmakta ve gelir idaresinin maliyetini de düşürmektedir. Ancak, bunu sağlamak için etkili bir uygulama ve yüksek kalitede güvenlik sistemleri gerekmektedir.

“ Pek çok ekonomi, vergilerin getirdiği idari yükü azaltmanın yanında, vergi uyumunu iyileştirmeye yönelik tamamlayıcı çalışmalarla birlikte vergi oranlarını çoğunlukla yüksek seviyeden düşürmüştür. ”

✓ 12 ekonomi, 2011/2012 döneminde kazanç üzerinden alınan vergi oranlarını düşürmüştür. Kazanç vergisi oranlarında indirim, çoğunlukla muafiyetleri kaldırarak vergi tabanını genişletme çabalarıyla ve KDV gibi diğer vergilerin oranlarındaki artışla karşılanmıştır. Liberya, vergi ödeme kolaylığında en fazla iyileştirmeyi yapmıştır. Kurumlar vergisi oranını %35'den %25'e indirmiş ve satış vergisini kaldırmıştır. Toplam vergi oranı, kazançların %43,7'sinden yüzde 27,4'e düşürülmüştür.

- ✓ 11 ekonomi (Kamboçya, Kosta Rika, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, El Salvador, Etiyopya, Japonya, Malavi, Maldivler, Mali, Nijerya ve Venezuela) yeni vergiler getirmiştir. Diğerleri, kazanç veya gelir vergisi oranlarını (Botsvana, Dominik Cumhuriyeti ve Moldova) veya sosyal güvenlik primlerini (Macaristan ve Polonya) arttırmıştır.

SON 8 YILA İLİŞKİN VERİLERDEN ÇIKARIMLAR

- ✓ 2005 yılından itibaren rapor, 142 ekonomide yapılan 296 vergi reformunu kayda geçirmiştir. Söz konusu reformların bazıları online beyanı içermekte olup; son 8 yılda 29 ekonomide kabul edilmiştir. Öte yandan, bu ve vergi uyumunu basitleştirmeye yönelik diğer iyileştirmeler, ölçüme konu 3 ana

Tablo 2: 2011/2012'de Vergi Ödemeyi Kolaylaştıran ve Vergi Yükünü Azaltan Ekonomiler- Uygulamalar

Konu	Ekonomiler	Öne Çıkanlar
Elektronik sistemlerin getirilmesi veya geliştirilmesi	Arnavutluk, Belarus, Bosna Hersek, Kosta Rika, Çek Cumhuriyeti, Gürcistan, Almanya, Kenya, Panama, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, Ukrayna, Birleşik Arap Emirlikleri, Uruguay	Ukrayna online beyan ve ödeme sistemini getirmiş ve orta ve büyük ölçekteki işletmeler için kullanımını zorunlu kılmıştır.
Kazanç vergisi oranının yüzde 2 veya üstünde azaltılması	Belarus, Brunei Darussalam, Fiji, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti, Liberya, Mali, Porto Riko, Slovenya, Tayland, Birleşik Krallık	Birleşik Krallık kurumlar vergisi oranını yüzde 2 azaltmıştır. Kurumlar vergisi oranı yüzde 28'den yüzde 26'ya; küçük şirketler için uygulanan oran yüzde 21'den yüzde 20'ye düşürülmüştür.
Kazanç vergilerinin dışında diğer vergilerin birleştirilmesi veya kaldırılması	Arnavutluk, Macaristan, Liberya	Liberya satış vergisini kaldırmıştır.
Vergi uyum sürecinin basitleştirilmesi	Jamaika, Mali, Panama, Polonya	Jamaika firmaların ödemek zorunda oldukları 5 tip sosyal güvenlik primi için ortak bir beyan ve ödeme sistemi getirmiştir.
İşgücü vergilerinin ve zorunlu primlerin azaltılması	Hırvatistan	Hırvatistan, sağlık sigorta primlerini azaltarak, vergi ödemeyi daha az maliyetli hale getirmiştir.
Çok safhalı satış vergilerinde değişiklik yapılması	Svaziland	Svaziland çok safhalı satış vergisinin yerine geçmek üzere KDV sistemini getirmiştir.

vergide (kazanç, işgücü ve tüketim vergisi) uyum süresini ortalama 54 saat; ödeme sayısını ise 7 oranında azaltmıştır. Doğu Avrupa ve Orta Asya süreyi 181 saat kısaltarak ve ödeme sayısını 24 oranında azaltarak en fazla gelişme kaydetmiştir. "Üst Orta Gelir" seviyesinde olan ekonomiler, vergi ödeme alanında düzenleyici işlemlere yönelik çalışmalarda en fazla ilerleme göstermiş olup; bu ekonomileri "Alt Orta Gelir" seviyesinde olan ekonomiler izlemiştir.

✓ Pek çok ekonomi, vergilerin getirdiği idari yükü azaltmanın yanında, vergi uyumunu iyileştirmeye yönelik tamamlayıcı çalışmalarla birlikte vergi oranlarını çoğunlukla yüksek seviyeden düşürmüştür. Sahraaltı Afrika, 2005 yılından itibaren toplam vergi oranında (ortalama yüzde 13,3 oranında) en fazla indirim yapmıştır. Bu indirimin bir bölümü, çok safhalı satış vergilerinin yerine KDV'nin getirilmesiyle karşılanmıştır.

Tablo 3: Vergi Ödeme Kolaylığı Ölçüm Göstergelerinde Ekonomilerin Durumu

Ödemeler (yılıda)			
En Az		En Fazla	
Hong Kong (SAR)	3	Antigua Barbuda	57
Suudi Arabistan	3	Gine	58
Norveç	4	Senegal	59
Katar	4	Panama	60
İsveç	4	Kongo	61
Birleşik Arap Emirlikleri	4	Sri Lanka	61
Gürcistan	5	Fildişi Sahili	62
Singapur	5	Sırbistan	66
Şili	6	Tacikistan	69
Malta	6	Venezuela	71
Süre (yılıda saat)			
En Hızlı		En Yavaş	
Birleşik Arap Emirlikleri	12	Kamerun	654
Bahreyn	36	Ekvator	654
Katar	48	Senegal	666
Bahamalar	58	Moritanya	696
Lüksemburg	59	Çad	732
Oman	62	Venezuela	792
İsviçre	63	Vietnam	872
Suudi Arabistan	72	Nijerya	956
Seyşeller	76	Bolivya	1025
Hong Kong (SAR)	78	Brezilya	2600
Toplam vergi oranı (kazancın yüzdesi olarak)			
En Yüksek			
Kolombiya			74,8
Palau			75,7
Bolivya			83,4
Tacikistan			84,5
Eritre			84,5
Özbekistan			98,5
Arjantin			108,3
Komoros			217,9
Gambiya			283,5
Kongo Demokratik Cumhuriyeti			339,7

- ✓ Burundi, Cibuti, Mozambik, Sierra Leone ve Svaziland ekonomilerinin tümü KDV sistemini getirmiştir. Sierra Leone ekonomisinde vergi gelirlerinin gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı, 2005 yılında yüzde 10,8 düzeyinden 2009 yılında yüzde 11 düzeyine yükselerek, görece istikrarlı bir düzeyde kalmıştır. Mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerden elde edilen gelirlerin payı ise yüzde 1,9'dan yüzde 24,6'ya yükselmiştir.
- ✓ Pek çok Afrika ekonomisi, geçen 8 yılda kazanç vergisi oranlarını azaltmış ve bölgede toplam vergi oranındaki kazanç vergilerinin payını ortalama yüzde 0,9 puan düşürmüştür. Bu payda en fazla düşüş ortalama yüzde 4,1 oranında OECD yüksek gelir seviyesine sahip ekonomilerde meydana gelmiştir. Aynı dönem boyunca vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı Sahraaltı Afrika'da küçük bir artış göstermiş; OECD yüksek gelir seviyesine sahip ekonomilerde ise görece istikrarlı bir seviyede kalmıştır. Bu tür reformlar pozitif etki yaratmıştır.
- ✓ 2005 yılından itibaren toplam vergi oranlarına ilişkin veriler ile yatırım verileri karşılaştırıldığında, toplam vergi oranında yüzde 1 oranında, indirim ile yatırımların GSYH'ya oranında yüzde 1 artış arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
- ✓ 2005 yılında iddialı bir vergi reformu başlatan Belarus, birtakım vergileri kaldırmış ve mevcut vergilerin oranlarında da indirim gitmiştir. Öte yandan, vergi tabanını genişleterek beyanname formları ile vergi kanununu basitleştirmiştir. Ayrıca, beyanname vermeyi ve ödemeyi kolaylaştıran elektronik sistemlere yatırım yapmıştır. Yapılan çalışmalar, ülkede bir yıldaki ödeme sayısını 125'ten 10'a; ödeme zamanını ise 987 saatten 338'e düşürmüştür. Bu bağlamda, toplam vergi oranı kazancın yüzde 137,5'i düzeyinden yüzde 60,7 düzeyine inmiştir. Vergi uyumunu kolaylaştırma ve daha az maliyetli yapma yönünde çabalar sonuç vermiştir. Ülkede 1.681 yeni limited şirket 2005 yılında ilk kez kayıt olurken, bu sayı 2011 yılında 6.142'dir. Böylece, bu dönemde kayıt edilen toplam sayı yüzde 68,9 düzeyinde (27.619'dan 46.653'e) artış göstermiştir.

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ UYGULAMASI İLE GÜMRÜKLERDE YENİ DÖNEM BAŞLIYOR

Cahit SOYSAL | UND Yönetim Kurulu Başkanışmanı

İkinci Dünya Savaşı'nda yerle bir olan dünya ekonomisini ayağa kaldırmak için "âkil adamlar" yeni kurulan Birleşmiş Milletler çatısı altında bir araya gelerek yıllarca süren müzakere sürecini başlattı. 1950'lerde şekillenen yeni ekonomi düzeni GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) ile uluslararası ekonomik ilişkilerin ve uluslararası ticaretin kuralları yeniden belirleniyordu. Buna göre, ülkeler gümrük tarifelerini GATT Sekreteryası'na konsolide edecek ve bu tarifeleri yükseltmeden belli bir takvime göre sifra indirecekti. Üye ülkeler kendi ulusal ekonomilerini sadece gümrük vergileri ile koruyabilecek, "tarife dışı engeller" yürürlükten kaldırılacaktı. Fiziki gümrük muayeneleri yoğunlukla ithal eşyaya yönelik olacak, transit eşyası,

ihracat eşyası düşük düzeyde kontrole tabi tutulacaktı. Ayrıca geçici depolama yerlerine getirilen eşya esasen "detaylı beyan" ile ayrıntılı olarak beyana tabi tutulacağından, bu eşyayı bir ülkeden diğer bir ülkeye taşıyan nakliyeciler "özet beyan"da öngörülen kısıtlı bilgiler ile beyanda bulunacaktı.

Bu yaklaşımın benimsenmesiyle 2001 yılına kadar küresel ekonomi katlanarak büyüdü. Dünyanın toplam milli geliri trilyonlarca doları aştı. "Tedarik zinciri yönetimi", "hızlı kargo taşımacılığı", "basitleştirilmiş usuller", yeni uluslararası ticareti ve gümrük işlemlerini belirleyen temel kavramlar oldu. Lojistik sektörü, dünyanın toplam milli gelirin % 10'unu üreten bir sektör ha-

line gelerek, tüm dünyada yaygınlaştı.

Uluslararası güven ortamının oluşması, bölgesel ekonomik entegrasyonların artması ve uluslararası insan hareketliliğinin hızlanması, birden fazla ülke vatandaşını ya da şirketini bir araya getiren şirket

evliliklerini gündeme getirdi. Sermaye hareketlerine getirilen kısıtlamaların ortadan kaldırılması ile bir şirketin onlarca ülkede şube açmasına olanak yaratıldı. Göstergeler dünya ticaretinin daha da büyüyeceğini ve küresel entegrasyonun artacağı yönünde sinyaller verirken, 11 Eylül 2001 olayı patlak verdi.

11 Eylül 2001 olaylarından sonra tüm dünyada büyük bir şaşkınlık yaşandı ve yapılan bu saldırı, gerek ABD yönetiminde gerekse ABD vatandaşlarında bir savunma psikozu doğmasına yol açtı. ABD’de yapılan analizler sonucunda, bu ülkeye yönelik potansiyel tehlikelerin oluşumuna “uluslararası seyahat kolaylığı”nın ve “uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi”nin önemli bir katkı yaptığı kanaati, genel kabul gördü. ABD’nin uluslararası ticareti düzenleyen kurumlarda yaptığı yoğun kulis faaliyetleri ile bu görüşler yaygınlaştırılarak, diğer gelişmiş batı ülkelerin de “uluslararası ticaretin kuralları yeniden gözden geçirilmelidir” şeklinde özetlenebilecek görüşü benimsemeleri sağlandı.

ABD’nin yeni yaklaşımının uluslararası ticareti düzenleyen sözleşme metinlerine geçirilmesi için de bu ülke diplomatları tarafından yoğun bir kulis faaliyeti yürütüldü. Bu düzenlemelerin

“*Göstergeler dünya ticaretinin daha da büyüyeceğini ve küresel entegrasyonun artacağı yönünde sinyaller verirken, 11 Eylül 2001 olayı patlak verdi.*”

sadece uluslararası anlaşmalarda yapılmasının yeterli olmadığı bilincinde olan ABD yönetimi, yeni yaklaşımın ulusal gümrük mevzuatına da yansıtılması için yoğun çaba gösterdi. Avrupa Birliğinin “Ortak Gümrük Kanunu”nu yürürlüğe koyan (EC) 1992R-2913

sayılı Konsey Tüzüğünde değişiklikler yapılmasını öngören (EC) 648/2005 Konsey Tüzüğü, ABD’nin yeni yaklaşımının AB gümrük mevzuatına yansıtılması amacıyla yürürlüğe sokuldu.

Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliğinin bir sonucu olarak 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararına göre, Türkiye, (EC) 648/2005 sayılı Konsey Tüzüğü hükümlerini, Gümrük Kanununa uyarlamakla yükümlü olduğundan, 07.10.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5911 sayılı Kanunla bu yükümlülük yerine getirildi. EC 1875/2006 sayılı AB Komisyon Regülasyonu **hükümleri ise EC 648/2005 sayılı Konsey Regülasyonu ile yürürlüğe giren hükümlerin uygulamasına ilişkin ayrıntıları içeren yönetmelik hükmünde bir metin olduğundan, Türkiye, bu metni de 07.10.2009 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Yönetmeliği ile ulusal mevzuatına yansıtıldı.**

Ancak, küresel düzeyde oluşan bu panik havası, “risk”, “risk yönetimi”, “emniyet ve güvenlik” (security and safety) kavramlarının yeni gümrük mevzuatında sıkça tekrarlanması, gümrük idarelerinde “gümrük kontrollerini daha sıkı yapmalıyız” anlayışını başat kıldı; bunun sonucu olarak küresel tedarik zincirinde aksamalar yaşanmaya başladı. Bunun sonucu olarak “yeni

yaklaşım" gümrüklerde şu kavramları ön plana çıkardı:

- Ortak Risk Değerlendirmesi ve Yönetimi Programı
- Bilgi paylaşımının kurumsallaştırılması
- **Özet Beyanın ek bilgilerle niteliğinin artırılması ve taşıyıcıya daha fazla sorumluluk yüklenmesi**
- Transit taşınan yüklerin daha sıkı kontrol edilmesi
- Serbest bölgelerdeki ve gümrük antrepolarındaki gümrük denetimlerinin artırılması.

“*Yeni yaklaşım gümrüklerde, risk, bilgi paylaşımı, özet beyan ve transit yük kavramlarını ön plana çıkardı.*”

Bu aşamada şöyle bir ikilem yaşanmaya başlandı: “emniyet ve güvenlik sağlamak için daha sıkı gümrük denetimleri yaptırırken alınan bu önlemler tedarik zincirinde aksama yaratmayacak mı ya da düzgün ticaret yapan ve küresel refaha katkı sağlayan işletmelerin önü kesilmeyecek mi?” Bu açmazdan kurtulmak için gelişmiş ülkeler gümrüklerde uygulanan “basitleştirilmiş usul”leri yaygınlaştırmaya, gerektiğinde ithalatçı ve ihracatçı olmamakla birlikte gümrük operasyonlarını gerçekleştiren nakliyeci, acente, gümrük müşaviri, geçici depolama yeri işleticisi, antrepo işleticisi gibi dış ticaret operatörlerinin de bu basitleştirmelerden yararlanmaları yönünde düzenlemeler yapmaya başladı.

Avrupa Birliği Ortak Gümrük Kanunu'na “Yetkilendirilmiş Operatör”, Türk Gümrük Kanunu'na da “Yetkilendirilmiş Yükümlü” olarak dahil olan kavram bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıktı.

10 Ocak 2013 tarihli 28524 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği” ile Türkiye’de “yetkilendirilmiş yükümlü” uygulaması yasal alt yapısına kavuştu. Buna

göre, “eksik beyan usulünden yararlanma”, “kısmi teminat uygulamasından yararlanma”, “götürü teminat uygulamasından yararlanma”, “Onaylanmış İhracatçı yetkisi”, “ihracatta yerinde gümrükleme izni”, “Basitleştirilmiş İşlem kapsamında A.TR Dolaşım Belgesi düzenleme ve vize etme izni”, “eşyanın kıymetine bakılmaksızın fatura beyanı veya EUR.MED fatura beyanı düzenleme izni”, “izinli gönderici yetkisi”, “emniyet ve güvenlik kontrollerine ilişkin kolaylaştırmalardan yararlanma izni”, “azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verme yetkisi” ve “mavi hat uygulamasından yararlanma izni” gibi birçok kolaylaştırmaya bu Yönetmelik’te yer verildi.

Aradan iki ayı aşkın bir süre geçmesine karşın uygulama henüz başlamadı. Bunun temel nedenin, aranan birçok mali yeterlilik, mesleki yeterlilik ve mesleki saygınlık kriterinin yanı sıra, işletmelerden Avrupa Akreditasyon Birliğinin karşılıklı tanıma anlaşmalarına imza atmış akreditasyon kurumları tarafından akredite edilmiş uygunluk değerlendirme kuruluşlarınca düzenlenecek güncel ISO 27001 sertifikasının olduğu düşünülmektedir. ISO 27001 sertifikasını temin etmek çok güç olduğu gibi, bunu sürekli olarak elde tutabilmek de son derece zordur. Mevcut yapıları ile Türkiye’de yerleşik işletmelerden çok azı bu sertifikayı temin edebilecektir. Ko-

nuya “nakliyeciler” açısından bakıldığında ise, ISO 27001 sertifikası konusu daha da önem kazanmaktadır. Zira mevcut nakliyecilerin büyük çoğunluğu bu sertifikayı temin edebilecek kapasiteye sahip değildir ve aranan şartlarda değişikliğe gidilmediği sürece kolaylaştırıcı uygulamalardan yararlanan firma sayısı son derece kısıtlı olacaktır.

Öte yandan, nakliyecilerin Yönetmelik’te “izinli gönderici” olarak tanımlanması da anlam karışıklığına sebebiyet verebilecektir. TIR Konvansiyonu’ndan CMR Konvansiyonu’na kadar tüm uluslararası anlaşmalarda ve düzenlenen tüm yük senetlerinde “gönderici” ihracatçı, “alıcı” ithalatçı olarak tanımlanmıştır. Yük taşıyan ise “taşımacı” ya da “nakliyecisi” olarak isimlendirilmiştir. Bu bakımdan, Yönetmelikte yer alan “izinli gönderici” kavramının “izinli taşımacı” olarak tanımlanması daha uygun olacaktır.

Öte yandan, günlük operasyonlarda tamamen taşımacıların sorumluluk alanına giren “ihracatta yerinde gümrükleme izni”, “izinli gönderici” yetkisi ile birleştirilerek, bu kapsamdaki eşyanın araca yüklenmesi aşamasında ihracatçıların ihracat beyannamelerini tescil ve onaylatabilecekleri hale dönüştürülmesi ile hem bürokrasiyi azaltacak, hem

de düzenlemenin amaçlarına uygun bir operasyon yapılması temin edilecektir.

Yönetmelik kapsamında “izinli gönderici” statüsüne sahip firmaları kısıtlayıcı bir düzenleme de “azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verme yetkisi”nin kapsamıdır. Yönetmeliğe göre, “yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası sahibi olan nakliyecisi kuruluşlar veya kara, deniz ve hava yolu işletmeleri azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyanı yalnızca yetkilendirilmiş yükümlü statüsü tanınmış kişilerin eşyasını taşıdıkları durumlarda verebilirler.” Bu hüküm ile birlikte, nakliyecinin azaltılmış zorunlu bilgiler içeren özet beyan verebilmesi için sadece nakliyecinin “izinli gönderici” olması yeterli olmayacak, yük sahibinin de “yetkilendirilmiş yükümlü” statüsünde olması gerekecektir. Böyle bir kombinasyonun sağlanması olasılığının son derece düşük olduğu düşünülmektedir.

Özetle belirtmek gerekirse, “basitleştirilmiş usul” düzenlemelerindeki karşılanması zor şartlarda iyileştirmelere gidebilir ve Yetkilendirilmiş Yükümlü statüsüne sahip firma sayısını arttırabilirsek, sektörümüz ve ülke ekonomimize büyük bir ivme kazandırabilecek ve 2023 yılına dair 500 Milyar Dolar’lık ihracat hedefimize çok daha hızlı vararak, küresel rekabetin başarılı bir oyuncusu olabileceğiz.

NOBEL BARIŞ ÖDÜLÜ AB'YE GİTTİ...

Emrah ASLAN | AB Uzmanı
E.Aslan@gtb.gov.tr

Uzun yıllardır uluslararası camiada önde gelen kişi veya oluşumlara verilen Nobel Barış Ödülü, 10 Aralık 2012 tarihinde Oslo'da düzenlenen görkemli bir törenle Avrupa Birliği'ne (AB) verildi.

Başta Almanya Şansölyesi Angela MERKEL ve Fransa Cumhurbaşkanı François HOLLANDE olmak üzere, AB Komisyonu Başkanı José Manuel BARROSO ve AB Konseyi Başkanı Herman Van ROMPUY ile birçok siyasetçi ve devlet adamı tarafından katılım sağlanan Oslo'daki ödül töreninde takdim edilen Nobel Barış Ödülü, kimi çevrelerden büyük bir takdir toplarken, diğer taraftan ise büyük eleştirilere maruz kalmıştır.

Bu kapsamda, söz konusu ödülün AB'ye verilmesini tarihsel bir perspektifle ele aldığımızda, bahse konu gelişmenin oldukça önemli olduğu göze çarpmaktadır.

Bu bağlamda, konuyu ele almak açısından ayırtılara girmeden önce uzun yıllardır verilen Nobel Barış Ödülü'nün ne olduğu ve son yıllarda kimlere verildiğine kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Bu doğrultuda ilk olarak Nobel Barış Ödülü'nün ne olduğuna bakarsak, söz konusu ödül 1900'lü yılların başından beri tıp, fizik, kimya, edebiyat ve barış gibi çeşitli dallarda Alfred Bernhard NOBEL isimli bir bilim adamı hatırasına Norveç

tarafından verilen ve uluslararası toplumda oldukça yaygın olarak kabul gören bir ödül türünü teşkil etmektedir. Söz konusu Alfred Bernhard NOBEL ise, mayın fabrikası sahibi bir tüccarın 1833 doğumlu oğlu ve meşhur savaş

enstrümanı dinamitin patenti sahibi olan mucittir. Bahse konu dinamit mucidi Alfred Bernhard NOBEL, anılan savaş maddesinin keşfi esnasındaki bir deney sırasında ayrıca, birçok kişi ve öz kardeşinin de ölümüne sebebiyet veren bir kimyagerdir.

İkinci olarak, söz konusu ödülün yakın zamanda kimlere verildiğine değinirsek, en dikkat çekici örnek; aynı anda iki yerde (Irak ve Afganistan) kanlı savaşlar sürdüren 2009 yılında henüz çiçeği burnunda ABD Başkanı olan Barack OBAMA'nın Nobel Barış Ödülü'nü alması hususudur.

Diğer taraftan altı çizilmesi gereken en önemli örneklerden bir diğeri ise, büyük bir yıkım ve savaş aracı dinamit mucidi anısına, barış ödülü adı altında verilen söz konusu ödül, şu zamana kadar "Şiddet göstermeme, inancımın birinci maddesidir. Aynı zamanda o, benim itikatımın da son maddesidir." diyen meşhur pasifist ve bağlantısızlar lideri büyük düşünce adamı Mahatma GANDHİ'ye asla verilmemiştir.

Bu kısa tarihçe ve bilgilerden sonra siyasi mülahazaları bir kenara bırakarak konuyu ele alırsak; ilk olarak vurgulamak istediğim husus, AB'nin söz konusu ödülü kesinlikle hak ettiği.

“ İlk olarak vurgulamak istediğim husus, AB'nin söz konusu ödülü kesinlikle hak ettiği.”

Çünkü tarihsel bir bakış açısı ile konuyu irdelediğimizde, altı çizilmesi gereken en önemli hususlardan birisi; bugün AB olarak andığımız uluslararası oluşumun ilk adımlarının atılma sebebidir. Bahse konu sebeplere bakıldığında ise, bunlar; Avrupa coğrafyasında hasret kalınan barışın tesisi, II. Dünya Savaşı sonrası harap vaziyetteki Avrupa kıtasına tekrar kalkınmışlığı geri getirmek ve savaş sonrası ekmeğe muhtaç Avrupa halklarının refah seviyesini yükseltmekti.

Bu kapsamda, 9 Mayıs 1950 tarihinde dönemin Fransız Dışişleri Bakanı Robert SCHUMAN'ın deklarasyonunda da vurgulandığı üzere; başta Ruhr Sanayi Bölgesi olmak üzere, Avrupa ülkelerinin arasında çeşitli ihtilaflara konu olan kömür ve çelik gibi önemli madenlerin ve tartışmalı bölgelerin, kıtanın yeniden inşası için ortak kullanımı da bu amaçlar doğrultusunda öngörülmüştü.

Ayrıca, tüm bu etkenler temelinde elde edilecek bir barış iklimi vasıtasıyla, II. Dünya Savaşı sonrası ABD ve SSCB'ye yitirilen dünya siyasetindeki hâkimiyetin oluşturulacak bir birliklilik ile tekrar elde edilmesi hususları da, bugün Avrupa Birliği olarak andığımız uluslararası oluşumun kurulması açısından en önemli sebeplerdi.

Bu kapsamda tarihsel olarak bakıldığında; II. Dünya Savaşı'ndan çikalı sadece birkaç yıl olmasına ve gerek Kore ve Vietnam savaşları ve gerekse de İsrail-Arap ülkeleri savaşları örneğinde olduğu üzere, dünyanın birçok kısmında

çeşitli savaş eylemlerinin hüküm sürmesine rağmen, Avrupa coğrafyasında barış açısından böyle bir uluslararası oluşuma yönelmesi oldukça önemli bir aşama olmuştu.

Bu doğrultuda ilk olarak, Schuman Deklarasyonu'nda bahse-

dilen kömür ve çelik madenlerinin ortak kullanımını için kurulması teklif edilen bir üst otoritenin inşa edilmesi, AB'ye giden sürecin ilk adımını oluşturmuştu. İlerleyen süreçte ise, iktisadi alanda önemli bütünleşme aşamalarına gidilmişti. Günümüze gelen evreye kadar da, birçok derinleşme eylemi gerçekleştirilmiş ve aynı zamanda da önemli bir genişleme stratejisi takip edilmişti. Bu doğrultuda, başlangıçta sadece altı üyeden oluşan söz konusu uluslararası oluşum, günümüze gelinen tarihte evresinde 27 üyeden oluşan devasa bir yapıya kavuşmuştur.

Diğer taraftan söz konusu hususlar ışığında açıkça söylemek gerekirse, bugün 27 üyeden oluşan ve 2013 yılının Temmuz ayında da Hırvatistan'ın katılım sağlayacağı, böyle başarılı bir oluşumun hayata geçirilebileceğini, sadece yüzyıl önce yani I. Dünya Savaşı'na girmeye bir kala olan 1913 yılında bile söylemek neredeyse imkânsızdı.

Bu kapsamda, tarihe kısaca bakıldığında, 1871 tarihinden de özel olarak bahsetmek gerekmektedir. Çünkü söz konusu tarih Almanya'nın siyasi birliğini oluşturduğu tarihte evresini ve Fransa ile Almanya'nın arasındaki uzun dönemler sü-

“ Avrupa Birliği, bugün her ne kadar farkında olunmasa ve hissedilmese de, barış açısından büyük başarılar elde etmiş bir uluslararası örgüttür. ”

recek olan düşmanlıkların başlangıç noktasını simgelemektedir.

Bu doğrultuda, Avrupa tarihinin en büyük iki düşmanını bünyesinde barındıran ve kıtaya hasret kalınan barışı getiren Avrupa Birliği, bugün her ne kadar farkında olunmasa ve hissedilmese de, barış

açısından büyük başarılar elde etmiş bir uluslararası örgüttür.

Bu itibarla, Nobel Barış Ödülü'nün AB'ye takdim edilmesi amacıyla düzenlenen törene, iki AB üyesi devletin lideri tarafından bilhassa katılım sağlanması da, oldukça simgesel ve tarihi bir önem taşımaktadır. Çünkü bahse konu liderler, AB'nin kurulmasının öncüsü ve eski asırlık düşman ülkeler olan Almanya ve Fransa'nın devlet başkanlarıydı...

Diğer taraftan, AB'ye söz konusu ödülün verilmesi açısından önem arz eden ikinci konuya bakmak gerekirse, söz konusu husus; üyelerinin refah seviyelerini arttırarak haklarına daha iyi koşullarda bir yaşama olanağı sağlayan ve tek başına zayıf ve yardıma muhtaçken, aynı çatı altında bir bütün olarak daha güçlü bir uluslararası güç olma olanağına sunan Avrupa Birliği'nin, aday ülkelere şart koştuğu uluslararası çağdaş normlar sayesinde, söz konusu ülkeleri daha modern ve demokratik ülkeler olmaya teşvik etme yönünde izlemiş olduğu politikasıdır.

Bu durumlar gerçeğinde, altını çizmek istediğim husus ise, başta Türkiye örneğinde ol-

mak üzere birçok ülkede demokratikleşme ve insan haklarının yerleşmesine AB'nin önemli katkılar sunmuş olduğudur. Keza 1992-1995 evresinde kanlı bir yıkımın yaşandığı Balkanlar coğrafyasında sadece on yıl sonra, Kosova ve Karadağ'ın, Sırbistan'dan yakın bir tarihte (2006 ve 2008 yılları) kansız ayrılmasında da, en büyük kolaylaştırıcı rolü AB oynamıştır.

Söz konusu örgütün bir diğer vurgulanması gereken başarısı da, 1980'li yıllarda Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in demokratik bir seçim sistemine ve insan hakları ile hukukun üstünlüğünü esas alan bir yapıya kavuşmasında da, en büyük etkenin AB olduğudur. Aynı örnek, Sovyetlerin yıkılması sonrası, ne yapacağını şaşırان bitmiş haldeki Doğu Avrupa ülkelerinin de, Avrupa Birliği vasıtasıyla bugün en fazla kişi başına gelire sahip ülkelere ulaşması başarısında da açıkça görülebilmektedir.

Bu çerçevede; aday ülkelere şart koştuğu uluslararası çağdaş normlar sayesinde söz konusu ülkeleri daha modern ve demokratik ülkeler olarak bünyesine alması, üyelerinin refah seviyelerini arttırarak haklarına daha iyi koşullarda bir yaşama olanağı sunması ve bir bütün olarak daha güçlü bir uluslararası güç olma olanakları sunması gibi özellikleriyle Avrupa Birliği'nin, ilk başvurusunun üzerinden elli yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen hala Türkiye tarafından da bir parçası olmak istenilen bir oluşum özelliğini koruduğunu da vurgulamak gerekmektedir.

Diğer taraftan, AB'nin özellikle dışında kalmayı bizzat kendisi tercih eden Norveç'te AB'ye No-

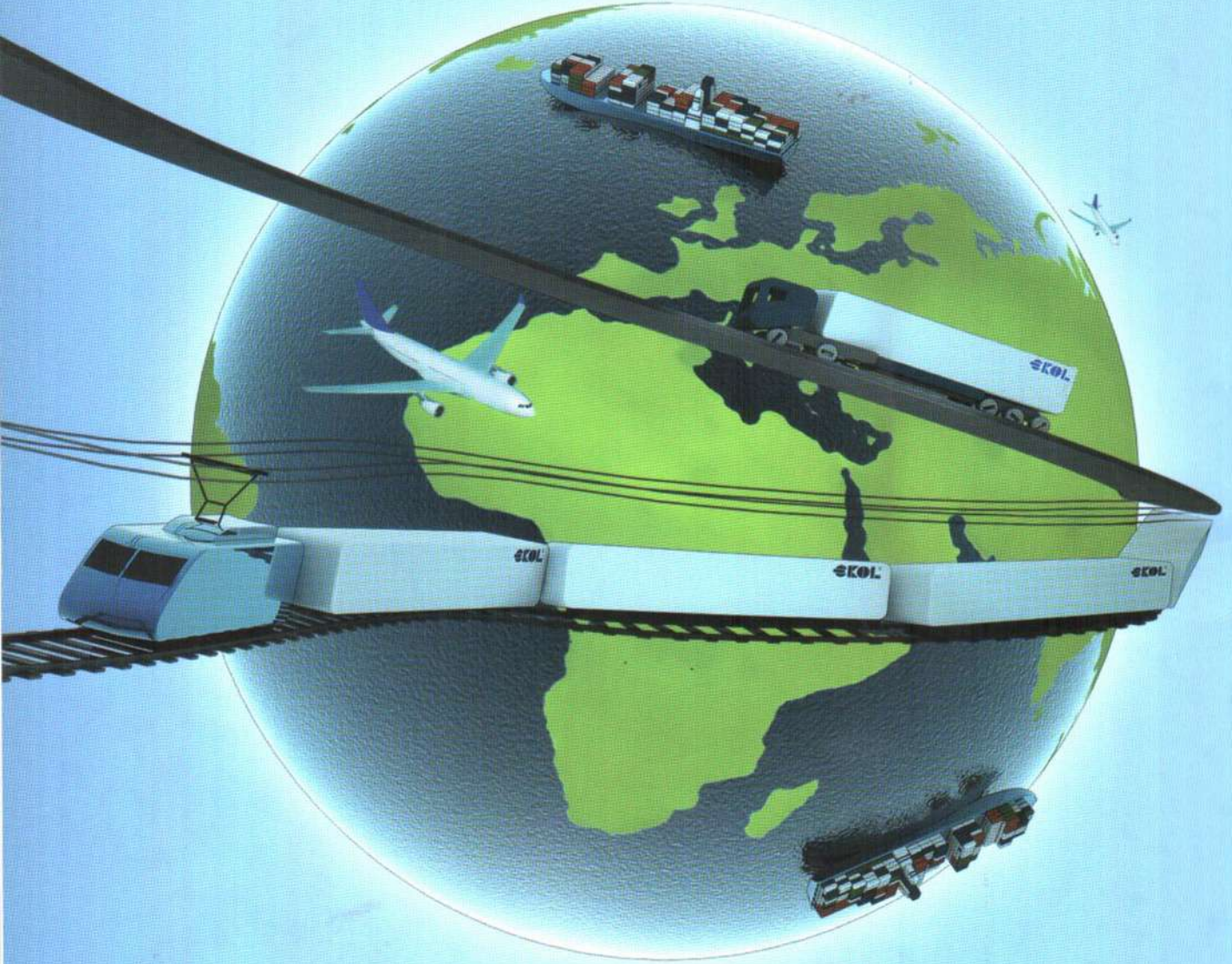
bel Barış Ödülü'nün verilmesi de oldukça dikkat çekici bir ayrıntıdır. Bu doğrultuda, bir üyesi olmak açısından önünde hiçbir engel bulunmayan Norveç'te sunulan böyle bir ödül, Türkiye olarak her ne kadar Birliğin dışında olsak da, sunduğu iktisadi, demokratik ve barış iklimi ve gelişmişlik örneği özlenilen dünya düzeni açısından oldukça önem taşımaktadır.

Bu açıdan son olarak bahsetmek gerekirse; Nobel Barış Ödülü'nün, şu günlerde Avro krizi ile birçok üye ülkesinde çeşitli iktisadi krizler hüküm süren AB'ye, ilk kurulmuş olduğu 1950'li yılların iktisadi zorluk günlerinde olduğu üzere yeni bir teşvik ve kenetlenme sağlaması, uluslararası toplum açısından oldukça önemli ve faydalı bir işlev görecektir.

Bu kapsamda sonuç olarak, Nobel Barış Ödülü'nün geçmişte aynı anda iki savaşta yer alan ABD'ye verilmesi ile kıyaslandığında, Avrupa kıtasına barış getiren Avrupa Birliği'ne verilmesi, ödülün kendisinde bulunan çelişki bir yana bırakılırsa, tarihindeki ilk doğru adım olmuştur. Burada eleştirilmesi gereken ise, ödülün geç kalmışlığıdır.

Son olarak ise, Türkiye olarak, doğumuzda ve günümüzde birçok çatışmalar ve düşmanlıklar sürerken, batı sınırlarımızdaki ülkeler açısından rahat bir yaşam sürüyorsak, bunu da Avrupa Birliği'ne borçlu olduğumuzu özel olarak vurgulamak gerekmektedir...

Dünyanın her yerine taşımacılık çözümleri

Gönderileriniz hangi ülkede olursa olsun,
dünyanın her noktasında mutlaka bir Ekol var!

EkOL[®]

daha iyi bir dünya için lojistik

www.ekol.com